szolgálat

KERESZTÉNY ÉLETFORMÁK

A tartalomból:

A dolgos ember imája
Az Egyház együttes megvalósítása
Az egyetemes kereszténység
Egy teljesebb emberi élet struktúrái
Családegyház

non ministrari, sed ministrare

szolgálat

29. szám 1976 húsvét

TARTALOM

Keresztény életformák 3

TANULMÁNYOK

Lelóczky Gyula: A dolgos ember imája 5
Karl Rahner: Az Egyház együttes megvalósítása 15
Kelemen Vendel: Az egyetemes kereszténység 23
Németh József: Egy teljesebb emberi élet struktúrái 27
Széneszi Miklós: Családegyház 38
Nagy Kázmér: Az időszerű Newman 45

AZ EGYHÁZ SZAVA

Az „Evangelii nuntiandi" kezdetű apostoli buzdítás 53
VI. Pál pápa beszéde Giuseppe Moscati boldoggá avatásán 54
Az imádság (A holland püspökök körlevele) 58
Newman gondolataiból 63

ESZMÉK ÉS ESEMÉNYEK

A szentév mérlege (Szabó Ferenc) 68
Szentté és boldoggá avatások (Nagy Ferenc) 71
Eszmélődés egy szerény feleletről: Nem tudjuk (Őrsy László) 73
Az egy kehelyért (Ottmaringi házaspár) 75
Miért olvasom a Szentírást? (Jánosi Beáta) 77
Példabeszéd a fügefáról (Eduard Kamenicky) 79
Levelek a misszióból 81
Magyar nővérek a nagyvilágban 85
Papi jubileumok 87
Erseki kinevezés 88

KÖNYVSZEMLE

W. Sandfuchs: Ich glaube (Benkő A.) 89
Adriányi Gábor: Az egyháztörténet kézikönyve (Bogyay T.) 90
F. Böckle: A morálteológia alapfogalmai (Eke B. A.) 91
Solt Jenő: Így értsd az ószövetséget! (Öry M.) 92
Salamon László: Hol Szent Péter sírba téve (Nagy F.) 93
J. Buchmann — H. D. Braun: Gott im Alltag der Familie (Török J.) 93
Lisieux-i Szent Teréz — magyarul (S. M.) 94

HALOTTAINK 95

Dr. Kozma Ferenc (Uhl Antal) 96
Mariházi Bennó, a lelkipásztor és lelkiatya (Volt lelkigyermeke) 97
Miklósvölgyi József (Confrater) 98
P. Fazekas János SJ (Varga A. Zoltán és mások) 99
Hegedüs Viktor Hónor OCD (Confrater) 100
Pintér József SDB (Peisch Alajos SDB) 101
Fr. Gorobics János Ferenc OFM (Holocsi Félix) 102
Horváth Kálmán (Várszegi Asztrik OSB) 103

Szolgálat (Dienst), spirituelle Quartalschrift, Klerusblatt. — Mit Druckerlaubnis des Bischöflichen Ordinariats, Eisenstadt. — Eigentümer, Herausgeber, Verleger und für den Inhalt verantwortlich: Ladislaus Marosi, A-9800 Spittal/Drau, Kapellengasse 15. — Druck: Prugg Verlag - Eisenstädter Graphische GesmbH, Eisenstadt, Österreich.

Nem nehéz egy szóban megjelölni a keresztény élet lényegét: Jézus Krisztus. Ha pedig ennek a sugárnak kivetítését keressük, magával az élettel, minden percének megszentelésével találkozunk. Semmi kétség: „Jézus élése" tesz minket követőjévé. A vele való találkozás életünk minden mozzanatában, a Krisztussal az Atyához emelkedő szív, a Jézus Lelkéből táplálkozó szeretet: ezek a hitből élő keresztény valóság kifejezői.

Nehézség akkor mutatkozik, amikor ezt közelebb akarjuk hozni anélkül, hogy belebocsátkoznánk az ezernyi formában kibontakozó emberi hivatás hétköznapjaiba. Van-e a keresztény életnek egy-két olyan ütőere, amelynek lüktetése táplálja? Kiemelhetünk-e néhány olyan alapmagatartást, amelynek át kell hatnia egész bensőnket, ha hivőnek akarjuk magunkat vallani, bárhol és bármilyen körülmények között éljünk is, legyünk világiak vagy papok, férfiak vagy nők, egészségesek vagy betegek, gyermekek vagy öregek? Melyek lennének azok a „közbeeső elvek", „közbeeső síkok", amelyekben mozognia kell megszentelődésünknek?

A keresztény alapmagatartást közelebbről meghatározó és megvalósítását közvetítő fontosabb életformák bemutatása jelen számunk vezérvonala. Sokszor észre sem vesszük, mennyire fontos lenne ezeknek beépítése lelki alkatunkba.

Vegyük például a legmagától értetődőbb elvet: nincs keresztény élet valódi ima nélkül, amint nincs szeretetből fakadó tettek nélkül sem. Hogyan egyeztethetjük össze ezt a kettőt? Vagy azt gondoljuk, hogy egyes keresztények számára Isten a szemlélődő életformát jelölte ki, másoknak pedig a tevékenykedő szeretetet? De lehet-e igazán keresztény aktivitásról beszélni, ha valaki nem hallgatja szüntelen Krisztus szavát? Viszont hogyan kerülhetjük el, hogy a szemlélődő magatartás meddővé váljék? Az első keresztények sem találták meg itt egyhamar az egyensúlyt. Elég emlékezetünkbe idézni Szent Pál intését a tesszalonikai hívőkhöz (2Tessz 3,7-13). Valószínűleg ugyanez az ok vezette Lukács evangélistát, hogy megőrizze Mária, a szemlélődés és Márta, a sürgő-forgó aktivitás testvériségét. Lelóczky Gyula *tanulmánya ezt ülteti át mai nyelvre. Rámutat, hogy „életünk ezen egységének felfedezésére, megélésére kell törekednünk... Meg kell tanulnunk ‚imádkozni' aktív életünket és cselekvőnek lenni a szemlélődésben."*

Bizonyára megcsodáltuk már Assisi Sz. Ferenc szegénységét vagy Szent Ignác engedelmességérzékét. De valószínűleg legtöbbször avval

fejeztük be gondolkodásunkat: szép, szép, de ez nem nekem szól. Valóban nem? Hogy nincs keresztény élet szolgálat, azaz engedelmesség, megosztás, azaz szegénység, önátadás, azaz szeretet nélkül: erre mutat rá Németh József mélyre szántó elemzése.

Karl Rahner előadása ismert szabatosságával és igen gyakorlatiasan irányít az egyházközség felé, ahol formát ölt a keresztény közösség. A plébánia, az „alulról fölépített egyház" csak úgy lesz hitünk melegágyává, ha mindannyian az Anyaszentegyház élő sejtjének tekintjük, tudva, hogy „az egyház mi vagyunk". — Széneszi Miklós viszont a Zsinat szellemére támaszkodva lefesti, hogyan válhat maga a család is egyházzá. A család az egyház első sejtje, maga a „családegyház". A szerző egy brazíliai világváros baráti körének ilyen irányú próbálkozását foglalja össze.

„Katolikus" tudvalevőleg annyit jelent, mint „egyetemes". A keresztény életformák nem zárt egyéni vagy közösségi kategóriák, hanem tártak adásra és befogadásra egyaránt. Ez a mindent átölelő egyetemesség — mint Kelemen Vendel elmélkedése megmutatja — Jézus életében döntő volt. Nálunk sem hiányozhat. Tárjuk ki szívünket a teljes emberség méreteire és értékelésére, hogy a szenvedő Krisztussal a halált is át tudjuk fogni.

Korunk nagy egyéniségei közül Newman bíborossal ismerkedünk meg Nagy Kázmér tollából. Konvertitából lett az Egyház egyik legeredetibb tanítója. Egyházához való hűsége sürgette arra, hogy sokszor korát megelőző álláspontot foglaljon el. Sok megnemértésben és bírálatban volt ezért mindenfelől része. Ma időszerűbb, mint valaha: életformáló példakép.

Tudatában vagyunk, hogy tanulmányaink nem merítették ki a keresztény életformákat. De reméljük, hozzásegítenek, hogy erőteljesebben kapcsolódhassunk az élő Szőlőtőkébe, hogy kegyelme megújulva áradhasson napi életünkbe, családunkba, közösségünkbe, egész egyházunkba, az egész kereszténységbe, sőt az egész világra.

Lelóczky Gyula

A DOLGOS EMBER IMÁJA

„Ha nagyon fáradtnak érzem magam, ott maradok néha a metróállomáson imádkozni a tömegben. Ahogy látom a többi embert, milyen fáradtak s mennyi gond tükröződik az arcukon, saját fáradtságom lassanként eltörpül az övék mellett. Felfrissülve térek haza egy ilyen ima után."

(Egy New York-i Kis Nővér szavai)

„A modern művészet az alapvető formákra törekszik, megfosztva őket minden feleslegestől. Kortársaink egyszerűség után vágynak. Ez az oka annak is, hogy manapság az ima egyszerű módjai sokkal eredményesebbnek bizonyulnak."

(René Voillaume)

A kor, amelyben élünk, a lázas tevékenység kora. Nem panasz vagy vád ez, csak ténymegállapítás. Napjainkban a munka nem egyszerűen kenyérkereső elfoglaltság, de legtöbb esetben rohanó tempó, idegtépő zaj, nyüzsgő tömeg, kíméletlen versengés egyike-másika — esetleg együttese — kíséri és teszi fizikailag, idegileg kimerítővé. S ha a jövőbe nézünk, nincs a láthatáron egy közelgő „aranykor", melyben a régmúlt idők csendje, nyugalma ismét visszatérne. Nincs helye tehát sopánkodásnak vagy sóvárgásnak: meg kell találnunk helyünket, be kell rendeznünk életünket abban a korban, amelybe beleszülettünk.

A vallásos emberben joggal felmerül a kérdés: ilyen korban, ilyen életkörülmények között lehetséges-e még imádkozni a szó igazi értelmében, azaz nem mechanikusan szavakat mormolni, hanem a lélek mélyén Istennel találkozni? S ha lehetséges, mik a sajátos jegyei a modern ember imájának, milyen legyen az ima a 20. század utolsó negyedében? Annyit jelent ez, hogy meg kell vizsgálnunk az actio és contemplatio évszázados kérdését gyakorlati szempontból, a modern ember szemszögéből.

Különösen időszerűvé teszi a vizsgálatot a tünet, amelynek ma tanúi lehetünk: soha olyan nagy mértékben, soha olyan tömeg ember részéről nem jelentkezett az igény komoly imaélet után, mint éppen napjainkban. Gombamódra szaporodnak az imacsoportok a föld minden részén: egyetemi hallgatók és háziasszonyok, üzletemberek és nyugdíjasok találkoznak rendszeresen nem fejtágító vitákra, nem a világ problémáit megoldani, hanem egyszerűen csak imádkozni. Misztikusok írásai divatos olvasmányok lettek, elmélkedési módokról beststellerek jelennek meg, s a keleti vallások nagyszámú követőre találnak csak azért, mert mélyebb, igazabb vallásos élményt ígérnek. Korunk embere ki van éhezve Istenre.

Rég túl vagyunk azon a mentalitáson, amely a megszentelődés szempontjából a munkát másodrangú tevékenységnek s azt, aki dolgozik, másodrangú kereszténynek tekintette a „tiszta imával" és a csak imádkozóval szemben. A munka és a földi értékek teológiájának könyvtárnyi irodalma van, Teilhard de Chardin annak idején forradalmi tanítása pedig, hogy evilági tevékenységeinknek önmagukban kegyelmi, megszentelő értékük lehet, ma közhelyként hangzik. Az is tudvalevő, hogy munkánk, apostoli vagy evilági tevékenységben való elmerültségünk önmagában nem lehet akadálya az imaéletnek. Épp az elmélyült imádság után való mind szélesebb körű érdeklődés emlékeztet bennünket arra, hogy imádkozni nem a kolostorok lakóinak kiváltsága csupán, hanem minden keresztény közös hivatása. Ritkábban gondolunk azonban a kettő, a munka és imádság, kölcsönös kapcsolatára, arra, hogy mindegyik feltételezi a másikat, s egyik sem lehet teljes értékű a másik nélkül.

1. Az igazi ima tettekben folytatódik

A megtestesülés üdvösségrendjében élünk. Ez a tény alapvetően meghatározza imaéletünk jellegét is. Az Egyházban semmi sem csak lelki vagy csak testi; az Egyház sem nem anyagi, sem nem eszmei, hanem szentségi szinten fejti ki hatását. Ez annyit jelent, hogy a kegyelem külső, látható jeleken keresztül jön a világba, testté levés által, emberek cselekedetei által. Ez üdvösségrendünk alapvető struktúrája. „Ha a világ megváltásához zsoltározás és jószándék elég lett volna, Krisztusnak sem kellett volna emberré lennie — ott maradhatott volna a mennyország tökéletes kolostorában, az áthatolhatatlan ráccsal ellátott klauzúrás paradicsomban" (Louis Evely). Az ima csak akkor és csak annyiban keresztény, ha és amennyiben alkalmazkodik ehhez az üdvösségrendhez: jócselekedetekben folytatódik, tettekben találja meg kiteljesedését. Imádkozni annyit jelent, mint megnyílni Istennek, hogy aztán Ő megnyithasson bennünket testvéreink számára.

A pogány szemlélődés az ember közeledése Isten felé. A keresztény imát a Szentlélek önti a lélekbe — Isten közeledik az emberhez. Imádkozni annyit jelent, mint magunkat Isten rendelkezésére bocsátani, hogy egészen birtokba vehessen. A pogány imádkozó úgy nézi Istent, mintha tárgy lenne. A keresztény ima ezzel szemben sokkal inkább részvétel, mint szemlélés. Isten közli velünk a világ megváltására vonatkozó terveit és felszólít, hogy megvalósításukban működjünk együtt Vele. Hogy is elégedhetne meg Isten, aki „szüntelenül munkálkodik" (Jn 5,17), mozdulatlan imádásunkkal? S szemlélhetjük-e a megtestesült, emberekért fáradó, értük a kereszten meghalt Fiút anélkül, hogy hasonlóvá ne kezdenénk válni Hozzá? Mert Isten nem azt kéri tőlünk, hogy szemléljük Őt, hanem, hogy olyanok legyünk, mint Ő (vö. Mt 5,48). S mihelyt elkezdünk Hozzá hasonlítani, azt tesszük, amit Ő szeret tenni: mossuk mások lábait, szolgáljuk őket szeretetben.

Csak ilyen módon tud Krisztus hatni a világban. Amint a munka nem mentség arra, hogy ne imádkozzunk, az imádkozás sem mentség arra, hogy ne dolgozzunk. Mert ha az imádkozók megszűnnek dolgozni, akik dolgoznak, megszűnnek imádkozni. Csak a keresztények tevékeny szeretete győzheti meg az embereket Isten irántuk való szeretetéről. Csak a kenyerét megosztó Egyház győzheti meg a világot Isten kenyere létezéséről.

S talán épp e Kenyér az a szentség, amely a legtöbbet mond üdvösségrendünk isteni-emberi, lelki-testi jellegéről. Nem manna, nem égből hullott eledel, hanem emberek által készített kenyér. Nem véletlen, hogy Jézus az emberi munka és fáradság e jelképében akar közöttünk lenni: azt akarja konszekrálni, istenivé, örökértékűvé tenni. Ugyanakkor étel is akar lenni: Krisztus nemcsak a tabernákulumig, nemcsak a monstranciáig, hanem a szívünkbe akar jönni, nem egyszerűen imádandó tárgy, hanem megtört kenyér akar lenni, amelyet szétosztanak, megesznek, „hogy Isten szétszóródott gyermekeit egybegyűjtse" (Jn 11,52).

Egy csoportja volt a népnek, amelyet Krisztus nem tudott elviselni, amelyet sohasem sikerült a maga oldalára hódítani: a farizeusok. Farizeus az, akit az imádság megkeményít, bezár. Míg az igazi szemlélődő az ima hatására termékennyé, azaz tevékennyé válik és kimegy az emberek közé, a farizeus naponta hozzátesz egy követ klauzúrája falaihoz. A „farizeus" szó „elkülönített"-et, „elválasztott"-at jelent, — Jézus pedig így imádkozott: „Nem azt kérem Tőled, hogy vedd ki őket a világból, hanem hogy óvd meg őket a gonosztól" (Jn 17,15). Miért is hibáztatjuk a farizeust a farizeus és a vámos példabeszédében? Mert nem akart Istentől kapni, s ezért képtelen volt adni is másoknak, mert nem nyílt meg Istennek, s ezért zárva maradt az emberek felé is.

Az evangélium nem a tevékenységet ítéli el, hanem az aggódást. Máté tíz versén belül négyszer figyelmeztet bennünket az Úr, hogy ne aggódjunk (6,25-34), s az aggódás az egyetlen, amiért Mártát elmarasztalta: „Márta, Márta, sok mindenre gondod van, sok minden nyugtalanít" (Lk 10,41). Az igazi ima reményre épül. Míg a nyugtalanság, aggódás megbénítja, a bizalom felszabadítja tetterőnket. A szemlélődni szerető Máriát a feltámadt Úr saját szíve szerint formálta, amikor másokhoz küldte: „Menj, keresd meg testvéreimet!" (Jn 20,17)

2. A keresztény tevékenység imából fakad

A megtestesülés titka megvalósításához Isten egy ember legbensőbb közreműködését vette igénybe. A szűzen foganó, Szentlélek erejéből termékennyé váló Mária azonban nemcsak forrása és eszköze megváltásunknak, de egyúttal példaképe, prototípusa is minden keresztény egzisztenciának. Bár kiválasztottsága, szerepe a megváltás művében egyedülálló, példája, mint a keresztény élet modellje, egyetemes érvényű. Épp erre az egyetemes érvényre mutat rá Jézus, amikor kijavítja az asszonyt, aki Máriát így dicséri: „Boldog

a méh, mely téged hordott, és az emlő, amely táplált." Jézus válasza a Máriát valóban jellemző, igazi boldogságot mutatja meg: „Hát még azok milyen boldogok, akik hallgatják Isten szavát és megtartják!" (Lk 11,27-28) Mária egész életével Isten szavára irányul, egész élete készség, nyitottság annak befogadására. Ez a nyitottság teszi képessé arra, hogy amikor betelt az idő, az Igét befogadja és hordozza, ez a készség teszti érzékennyé, hogy minden Jézusról szóló szót felfogjon és szívében forgasson. Így lesz az Ige, amely egészen Isten tulajdona, az Ő egyszülött Fia, egyúttal Máriáé is, ezért szüli Őt mint saját fiát a világra és lesz Isten anyjává. Isten Igéjének ez a közvetítése, Mária „cselekvése", apostoli „tette" így egészen kontemplatív jellegű. S ha ő minden keresztény élet példaképe, akkor hasonlóképpen kontemplatív jellegűnek, imából kinövőnek és imától áthatottnak kell lennie minden keresztény tevékenységének is.

A keresztény életben nincs más termékenység, mint az Istentől származó. A szeretetszolgálat és apostoli munka természeténél fogva megköveteli, hogy akik Krisztus szeretetét próbálják a világba vinni, előbb megismerjék Őt személyes megtapasztalás, ima által. Feltétele ez annak, hogy tanúságtételünk hiteles legyen. Mert kinek is hiszünk: Istennek-e, vagy csak azoknak, akik beszéltek Róla nekünk? (v.ö. Jn 4,42) Ahol testvérek vannak, ott szülőnek is kell lenni. Nincs igazi testvériség a földön anélkül, hogy az Atyát ne ismernénk el, mint annak forrását. Nincs apostoli munka küldetés nélkül, nincs igazi szeretet a földön, amely ne Attól jönne, aki maga a Szeretet. Természetfeletti termékenységünk, mint Máriáé, nyitottságunktól, készségünktől, nagylelkűségünktől, befogadóképességünktől függ. Csak azt közvetíthetjük, amit Krisztustól kaptunk. Csak ha találkoztunk Istennel, találkozhatunk emberekkel az Ő nevében. Csak ha boldogok vagyunk az Ő közelében, mehetünk ki felebarátainkhoz: csakis akkor lehetünk biztosak, hogy nyugodtan mehetünk másokhoz, ha szívesebben maradnánk az Úrral. Csak amikor Mária Magdolna inkább az Úr lábait öleite volna, mondta neki Jézus: „Keresd meg testvéreimet!"

Nem tudunk mindig csak adni; ahhoz, hogy adjunk, kapnunk is kell. Ha nem Istentől kaptuk, amit másoknak adunk, tevékenységünk kimerít, kiszikkaszt bennünket, és arra kényszerít, hogy hamis utakon szerezzük vissza erőnket, hogy basáskodás, szeszélyesség, ingerlékenység vagy érzelgősség olcsó elégtételével fizessük ki magunkat. Csak a kegyelem fénykörében, melegében újulhat meg állandóan az élet, csak az imában elmerült gondolkozót érintheti meg a Lélek, csak imádkozó embereken keresztül tudja Isten megújítani a föld színét.

Ha megelégszünk azzal, hogy Istent csak testvéreink szeretésében, magunk nagylelkű nekik-adásában keressük, nem maradunk-e mintegy bezárva a teremtmények korlátai közé? Azt lehetne állítani, hogy aki lemond arról, hogy az Urat szemlélje és Őt önmagáért szeresse, többé nem képes úgy szeretni embertársait, ahogy Jézus tette, legyen még oly önfeláldozó is mások szol-

gálatában. Mert csak Krisztusnak, az emberek barátjának a szemlélése tud hozzászoktatni bennünket ahhoz, hogy úgy nézzünk másokra, mint Ő, azaz örökkévalóságuk távlatában. Csak az imához szokott szem tudja észrevenni az igazi embert, az igazán emberit. Csak az örök hazát szemlélő ember tudja úgy építeni a földi várost, hogy az emberi maradjon. Ha az építők tekintete nem szegeződik az örök városra, a város itt a földön lakhatatlanná válik.

De ha egyszer minden keresztény tevékenység imából, Istennel való találkozásból és együttlétből kell, hogy forrásozzék, akkor a szemlélődő ima, Isten megismerése szeretetben nem kevesek kiváltsága, hanem minden keresztény osztályrésze, kötelessége. Minden ember magában hordozza a szemlélődő dimenziót, amit nem tagadhat le, ha teljes ember akar maradni. Amint a keresztségben minden ember részesül Krisztus papi méltóságában és apostoli megbízatást kap, úgy megkapja Isten szerető megismerésének, imában való befogadásának képességét is. Minden keresztény felelős tehát azért, hogy az Isten-szemlélés e magjából új élet serkenjen, s az gazdag gyümölcsöt hozó, terebélyes fává nőjön.

3. A kettős hivatás feszültséget okoz

A fentiekből kitűnik: mint keresztényeknek, közös hivatásunk, hogy egyszerre legyünk imádságos és munkás emberek. Nem hagyhatjuk el a kettős hivatás egyik elemét sem anélkül, hogy a keresztény élet lényegén csorba ne essék s így meg ne szűnjék keresztény lenni. Szemlélődő és aktív életforma között csak annyiban lehet különbség, hogy a hangsúly az egyikben kettős hivatásunknak inkább az egyik, a másikban a másik elemére helyeződik. Mert a keresztény sem nem remete, hogy elzárva magát a világtól, emberektől, minden földi gondtól, az Istennel való egyesülés mennyei örömeit elővételezze, sem nem aktivista, hogy minden idejét, energiáját, egész életét az emberek életkörülményei megjavításába ölje. Két vágynak kell lobogni szívünkben, kettős elkötelezettség kell, hogy bélyegét életünkre üsse.

Ez annyit jelent, hogy a krisztusi embernek, aki komolyan veszi hivatását, az élete állandó paradoxon jegyében telik. Mert mi is a feladata egy kereszténynek? Louis Evely a kérdésre litániaszerű felsorolással válaszol:

Feladatunk
„szemlélődővé válni kinn a világban;
imádkozni minden ember nevében, de osztozni életviszonyaikban is;
szenvedélyesen hűnek maradni mind Istenhez, mind a világhoz;
arra törekedni, hogy minél többet belevigyünk Istenből a világba, a világból Istenbe;
küldve lenni Istentől az emberek közé, és visszafutni Hozzá a megváltás és szeretet utáni éhségünktől üzve;
nem elégedni meg azzal, hogy csak imát adjunk, amikor az emberek kenyérre éheznek, de azzal sem, hogy csak kenyeret nyújtsunk, amikor imára van szükségük;

szomorkodni, hogy a világ annyira elhagyta Istent, hogy látszólag Ő is elhagyta azt;
olyan imát eszelni ki, amely nem választ el bennünket a világtól, és olyan módját a munkának, amely nem idegenít el Istentől."

Feladatunk tehát az, hogy a világ zajában éljük tovább az Egyház örök szemlélődő küldetését, s így egyszerű jelenlétünk által imánk kovászként járja át az egész emberi közösséget. A csend és a teremtményektől való távollét értékét a modern élet nyüzsgésében, gyárak morajában, utcák lüktető forgatagában kell felfedeznünk és szívünkben hordoznunk, anélkül, hogy dolgozó testvéreinket elhagynánk.

De azt is meg kell értenünk és el kell fogadnunk, hogy ezt a paradoxont megélni kínnal, szenvedéssel jár. Az Isten és az emberek szeretése utáni kettős éhség, kettős honvágy feszültséget okoz bensőnkben, és ez időnként fájdalommá fokozódhat, annyira, hogy a hit embere úgy érzi, kettészakad az ég és föld két irányban való húzása következtében. De ez normális tünet, és csak annak a jele, hogy fenntartás nélkül odaadtuk magunkat küldetésünknek. „Az Úr vágyat önt belénk magány és csend után, s aztán megtagadja azt tőlünk. Kegyetlen játékot űz tán velünk csupán? Nem, nem. Még ha ezek a vágyak nem is teljesülnek úgy, ahogy mi szeretnénk, azért nem hiábavalóak. Ezek biztosítják, hogy tevékenységünk ne váljék üres kapkodássá, lelket ad neki, lendületet, igazi eredményességet, amely belülről forrásozik. Jaj azoknak a tevékeny lelkeknek, akikben nincs meg jövésük-menésük közben ez a nagyszerű nyugtalanság, — amely csak akkor Istentől való, ha nem tesz bennünket kevésbé készségessé napi feladataink elvégzésére" (Albert Peyriguère).

Ez a két irányba húzó feszültség átjárja egész egzisztenciánkat. Az ima emberének éppen ez a két világban való jelenlét az ismertető jele, ami azonban további fájdalmas tapasztalatokat is kell, hogy jelentsen számára. Életünknek, életirányunknak ez a kettőssége ugyanis bizonyos értelemben elválaszt minket a többi embertől, idegenné tesz embertársaink között, legalábbis azok számára, akik nem birtokolják a másik világ vízióját. Munkatársainkhoz és mindazokhoz, akikkel napjaink összehoznak, egyszerre nagyon közel és tőlük nagyon távol érezzük magunkat. Elszigeteltséget érzünk és tehetetlenséget, hogy nem tudjuk közölni testvéreinkkel a látomást, amit éppen iránt uk való szeretetünk vágyna továbbadni. De súlyos hiba lenne megpróbálni, hogy kiküszöböljük ezt az érzést vagy annak következményeit. Mert azon a napon, amelyen megszűnünk bizonyos fokig probléma lenni az emberek számára, azon a napon azt is elmondhatjuk, hogy megszűntünk a Nagy Ismeretlennek jelenlétét hordozni közöttük, s nem vagyunk többé a Világosság és Élet tanúi számukra. Ezzel szemben ha megvan bennünk a szeretet igazi teljessége minden egyes ember iránt, semmitől sem kell félnünk. Embertársaink nem tudják nem szeretni a misztériumot, amelyet bennünk éreznek, mert egyúttal azt is megértik, hogy ez a forrása szeretetünknek, amely kinyúl feléjük és vonzóerőt gyakorol rájuk.

4. Egység a szeretetben

Ha az érzelmi síkon bizonyos fokú feszültséget, sőt fájdalmat nem is tudunk életünkből kikapcsolni, az élet egységét azért megteremthetjük, meg kell teremtenünk. Az egységet azon pont körül hozhatjuk létre, amely a lelkünket két irányba feszítő törekvésben közös: a szeretet. Jézus egyetlen, minden egyebet magában foglaló parancsa a szeretet. S ez egyúttal a tökéletesség is. Tökéletesség nem automatikus következménye ennek vagy annak az életstílusnak. Csak a szeretet tökéletesség. „Ismerhetem az összes titkokat és mind a tudományokat, ... ha szeretet nincs bennem, mit sem érek. Szétoszthatom mindenemet a nélkülözők közt, odaadhatom a testemet is égő áldozatul, ha szeretet nincs bennem, mit sem használ nekem." (1 Kor 13,1-2)

Minden szeretet Istentől jön. Ő szereti bennünk Önmagát, amikor imádkozunk, s az Ő szeretetének vagyunk eszközei, mikor szolgálunk másokat. A szeretet révén Isten belső életének, az Atya és Fiú közötti szeretetáramlásnak vagyunk tanúi, részesei a Szentlélekben. S ez a részvétel Isten szerelmében ad életünknek egységet, békét, örömet, boldogságot.

Ha igazán szeretjük Istent, akkor mindenben, a legapróbb részletekig kiterjedően, azt igyekezzük tenni, amit Ő akar. A szeretet és Isten akaratának teljesítése annyira egy és ugyanaz, hogy az egyik a másik szinonímájának tekinthető. De éppen ezen a fokon, amikor imánk és tevékenységünk Isten akarata követésének két formája csupán, a kettőt nem lehet többé megkülönböztetni, a különbség elveszíti jelentőségét. „Ne felejtsd el, hogy a lélek életében nincs sem cselekvés, sem pedig nem-cselekvés. E szavak értelmetlenek. Egyedül az Atya akaratának az elfogadása létezik — ez pedig a legmagasabb fokú tevékenység" (Albert Peyriguère). „Dieu premier servir' — mondta Jeanne d'Arc. Igen, ha Istent szolgáljuk mindenek előtt, akkor egész világi életünk istenszolgálatnak tekinthető. Alapvető elhatározásunkat, hogy ‚legyen meg a Te akaratod', valósítjuk meg mindenben, amit csak tennünk kell. Ebben az értelemben a világi élet minden tevékenységével együtt a szemlélődés gyakorlásává válik" (Hans Urs von Balthasar). Ezen a szinten a határok elmosódnak, ima és cselekvés kölcsönösen áthatja, átjárja egymást. Az imában Isten befogadása olyan intenzitású, hogy a legtisztább tevékenységgé válik, míg a cselekvő ember maga annyira Krisztussal telítődik, hogy már nem is azzal adja Istent másoknak, amit mond és tesz, hanem inkább azzal, ami. Ez az az állapot, amelyről Teilhard de Chardin beszél, amikor ezt mondja: „Jöjjön el az idő, amikor az emberek képtelenek lesznek magukat egyetlen feladatnak is odaadni anélkül, hogy tisztán látnák: munkájukat a világegyetem Középpontja teszi magáévá és használja fel. Amikor ez bekövetkezik, kicsi fogja elválasztani a kolostor életét a világétól."

Életünk ezen egységének felfedezésére, megélésére kell törekednünk. Ezért figyelmeztetnek bennünket a lelki szerzők arra, hogy ne tekintsük napjainkat egymástól különálló idődarabok összegének, s magunkat olyanoknak, akik e darabok némelyikében imádkozó, másikában cselekvő emberek. Egész napunk

egy, s a maga egységében Istené. Az egész nap folyamán Krisztusé vagyunk, s Ő a miénk, egyszer imában, később cselekvésben. Egyszerűen nem hagyhatjuk el Őt, s Ő sem minket, mert mi vagyunk Ő. Meg kell tanulnunk „imádkozni" aktív életünket és cselekvőnek lenni a szemlélődésben.

5. Milyen legyen a dolgos ember imája?

Gyakorlatibb jellegű vizsgálódásainknak irányt mutathat egy előzetes megjegyzés. Az imához időre van szükség. Időt kell teremtenünk imádkozásra: ez az a pont, ahol „erőszakosnak" kell lennünk a mennyek országáért (vö. Mt 11,12). Igazat kell adnunk Evelynek: „Isten értékskálánkon ugyanazt a helyet foglalja el, mint amit napirendünkben. Ha nincs időnk imára, nincs igazi hitünk Istenben. Időt kell adnunk Istennek, hogy beszéljen, s magunknak, hogy hallgassuk Őt. Idő kell ahhoz, hogy lelkünk dzsungeljében Isten lassanként valóságosnak lássék, ott élni kezdjen, gyengéd, bölcs, hatalmas, tevékeny lehessen, — hogy Isten Isten legyen. ... Túl sokat kell az imának elvégeznie lelkünkben ahhoz, hogy azt gyorsan megtegye. Isten vár, amíg lassanként készek leszünk, képesek leszünk befogadni Őt. Mert nem ahhoz akar Ő kegyelmet adni, hogy meglegyünk Nélküle: egész magát akarja nekünk ajándékozni." Azaz le kell vonnunk azt a negatív következtetést, hogy a rövidség nem lehet imánk jellemző tulajdonsága.

Pozitív irányú keresésünket megkönnyíti, ha külön keressük a különböző fajta imádságok jellemzőit. Háromféle imát kell megkülönböztetnünk: a pihenő napok imáját, a munkanapok imáját és imát munka közben.

a) A pihenő napok imája

Mint említettük, időre van szükség ahhoz, hogy imádkozzunk, hogy önmagunk mélységeibe behatoljunk, hogy a Lélek működni kezdhessen bennünk. A tapasztalat szerint azonban a modern élet ritmusa szinte kizárja, hogy munkás napjainkba beleilleszszük mindazt, amit általában a hit elmélyítése eszközeinek tartanak. Nemcsak időnk nincsen elegendő, de az idegfeszültség, kimerültség, szétszórtság következtében az átmenet is a tevékenységből az összeszedett imába sokkal nehezebb, lassúbb folyamat ma, mint régen volt. Azzal egyidejűleg viszont, hogy komplex világunkban a munkanap fokozottabb erőkifejtést, figyelmet kíván az egyéntől, s a legtöbb esetben a munkahely távolsága miatt időt rabló, fárasztó utazást is magában foglal, a hétvégi pihenő ideje meghosszabbodott, a „szabad szombat" intézménye egyre általánosabb gyakorlat lesz minden fejlettebb országban. Így, a megváltozott körülményekhez alkalmazkodva, imaéletünk napi ritmusáról át kell térnünk a hetenkéntire, és a hétvégén találnunk nyugodtabb időt az imára.

Főformája ennek a pihenőnapon végzett imának az egyéni imádkozás. Meg kell tanulnunk hosszabb időt, néhány órát, esetenként egy-egy félnapot is Isten közelében, nyugodt elmélkedő olvasással és más imádságos programmal

eltölteni. Sokunk számára ez bizonyára új élményt, új tapasztalatot: a puszta megtapasztalását jelenti. De az emberek között élő, főleg a fiatalokkal foglalkozó lelkipásztorok tanúsága szerint éppen a puszta és a pusztai atyák Isten-élménye az, amire a mai ember vágyik. Mit is jelent ez a puszta? Jelenti a helyet, ahol minden gyengeségünk, teljes tehetetlenségünk nyilvánvalóvá válik, ahol minden földi támasztól megfosztva, minden földi, sőt lelki táplálléktól is böjtölve várjuk, kolduljuk Istentől, hogy keressen meg bennünket esendőségünkben és emeljen magához. E pusztai tartózkodás alatt az ember nem dolgokat akar elintézni, ügyeket rendezni, napirendi pontokon túlesni, hanem Isten elébe menve az Ő szavára várni.

Harmonikusan kiegészítheti ezt a magányos imát a napjainkban egyre népszerűbbé váló közösen végzett elmélkedés. Az ilyen csoportban végzett ima során teljesül be az evangéliumi ígéret: „Ahol ketten vagy hárman összegyűlnek a nevemben, ott vagyok közöttük" (Mt 18,20). Amikor egy testvér szaván keresztül hallom szólni hozzám az Urat, amikor az igét kenyérként megtörjük és szétosztjuk egymás közt, akkor mindenki gazdagodik a Lélekben, s az Egyház misztériuma valósul: ekklészia lesz az egymás gondolatait kicserélő egyedekből.

Pihenés ez a megnyújtott időtartamú hétvégi ima. Erőkifejtést ugyan igényel, de ahogyan egy kirándulás vagy utazás fáradságba kerül és mégis felüdít, ez az összeszedett, csendben és békében való időzés is pihentet. Nagy szükségünk van erre a pihenésre. Mert amint az élő test egészséges működéséhez fizikai mozgás és pihenés egyaránt szükséges, a lélek élete is csak a munka és pihenés kiegyensúlyozott váltakozása révén maradhat jó egészségben.

b) A munkanapok imája

Az ember, aki a modern nagyváros ritmusában él, megviselt idegekkel, állandó feszültségben, és látását-hallását egész nap képek, zajok, beszéd, látványok, benyomások tömege bombázza, többnyire képtelen nagyobbfokú belső figyelemre, összeszedettségre. A szemlélődő ima szempontjából ez gyengeséget, elszegényedést jelent. S ha ehhez hozzávesszük a munka okozta kimerültséget, hétköznapokon többnyire ez valamennyiünk lelkiállapota, mire arra kerülhetne sor, hogy imádkozzunk. Pedig az apostoli lelkületű keresztény vállát egy-egy munkanap végén nemcsak saját fáradtsága, gondjai nyomják, de mindazok baja is, akikkel a nap összehozta, az emberi gonoszság, gyengeség, nyomorúság számtalan megnyilatkozása, mások testi-lelki szenvedése, s a tehetlenség kínja, hogy olyan kicsi az, amit segíteni képes a bajbanlevőkön. Mindez Istenre is tartozik, mindezt magával kell, hogy vigye imájába is. De a zavartalan ima állapota megteremtésének ez szintén inkább akadálya, mint segítője.

Az evangéliumok tanítása az imáról sehol sem adja azt a képet, mintha Jézus az imádkozást kisszámú választott kiváltságának tekintette volna,

olyanokénak, akiknek elég szabad idejük, nyugalmuk és kellő iskolázottságuk van az imára megfelelően felkészülni, azt meghatározott szabályok szerint méltóan lefolytatni. Az ima Isten gyermekeinek közös kincse; kell lenni olyan módjának, amelyet a munkában elfáradt, gondokkal teli egyszerű ember nevezhet magáénak. Ez az ima az, amely a miénk munkanapokon.

René Voillaume, Charles de Foucauld Kis Testvérei lelkiségének megfogalmazója a „szegények imája" és a „hit imája" nevet adja ennek az imának. Nem akar ez az imádkozásnak egy új „módszere" lenni; éppen az jellemzi, hogy független minden módszertől. Nem célja a vallásos érzelmek felkeltése sem; ezek tudatunk felszíni rétegét képezik csupán, túl kell mennünk rajtuk, és legfeljebb az ima kezdeti szakaszában lehet némi szerepük. Nem is elmélkedésről van szó. Az elmélkedés tulajdonképpen nem is ima, csak annak bevezetője. Kezdhetjük imánkat egy gondolattal, pl. a Szentírás néhány verse elolvasásával, de nem azért, hogy azok elemzésénél megálljunk, hanem hogy e gondolatok fénykévéje alatt Isten jelenlétébe helyezzük magunkat. Amint ezt elértük, mindjárt tovább is kell mennünk olyan területre, amely túlesik a gondolatokon. Ha már csak tisztán hitből folytatjuk az imát, ha Isten előtt maradunk anélkül, hogy igazán tudnánk, hogyan és miért, akkor érkeztünk el oda, ahol az isteni élet fakad. Hitünk és szeretetünk legegyszerűbb állításával nyíljunk meg Isten számára egész lényünkkel és várakozzunk Rá, tehetetlenségünk és elégtelenségünk tudatában. E vággyal teli várakozást alakítja Isten igazi imává és a Vele való egyesülés eszközévé. Annyira lesz Isten a miénk, amennyire valóságos a hitünk és szeretetünk.

Jézus imáról szóló tanítása gyakorlatilag leszűkíthető egyetlen ígéretre: Isten meghallgat minket, — és egyetlen felhívásra: csak tartsunk ki az imában. Tudnunk kell tehát Isten előtt maradni állhatatosan, nem a képzelet és érzések segítségével, hanem akaratunk vágya által. Lesznek napok, amikor ezt a szándékot semmi mással nem tudjuk kifejezni, mint egyszerű fizikai jelenlétünkkel, — akkor elég lesz ennyi. Lényünk néma vágyakozása Isten felé végtelenül több, mint szépen kidolgozott elmélkedési pontok sora. Képesnek kell lennünk várni az Istennel való találkozásra akár egy életen át, soha nem szűnve hinni, hogy az bekövetkezik, — képesnek kell lennünk naponta újra kezdeni. Pontosan ez az az állhatatosság, amelyre Jézus hív bennünket.

A „hit imája" rövidített út az Istennel való egyesüléshez. Hinnünk kell, hogy létezik ez az út, s meg kell lenni bennünk a bátorságnak, hogy neki is vágjunk. Biztosak lehetünk, hogy Isten elfogadja ezt a rövid utat, ha szegényeiről van szó. Így maga a fáradtság, alkalmatlanságunk, hogy az ima bonyolultabb módszereivel próbálkozzunk, valóságos híd lesz, hogy közelebb jussunk Istenhez. A mi feladatunk csak az, hogy igyekezzünk jelen lenni az Úr előtt, s ha elszunnyad figyelmünk, újra és újra visszatérni Hozzá.

c) Ima munka közben

Teilhard de Chardin-től megtanultuk, hogy „isteni miliő"-ben élünk. Bármi legyen is munkánk, közvetlenül kapcsolatban áll a teremtés és megtestesülés

titkával. Az isteni annyira átjárja teremtményi és teremtő energiánkat, hogy ahhoz, hogy magunkhoz öleljük, nincs megfelelőbb mód, mint a cselekvés. Isten nem húzódott vissza a tapintható valóságokon túlra, vár ránk tevékenységünk minden pillanatában: „Valami módon ott van Ő a tollam, ásóm, ecsetem, tűm végén, szívem és gondolatom hegyén."

Ha ily módon maga a napi munkánk megszentelő hatással lehet is ránk, azért mégsem mindegy, hogy milyen lélekkel végezzük. A csendes óráknak, amit imával töltünk, ki kell sugároznia munkánkra is, közelednünk kell ahhoz az állapothoz, amelyben „szüntelenül imádkozunk" (vö. Lk 18,1). Történhet ez a „szüntelen ima" szavak által, Jézus neve vagy egy fohász ismételgetésével — különösen kedvelt ma a keleti keresztények régi Jézus-imádsága: „Jézus Krisztus, Isten Fia, irgalmazz nekem, bűnösnek" —, történhet egy evangéliumi versre való emlékezéssel, a pillanatnyi fáradság, nehézség felajánlásával másokért, vagy egyszerűen a lélek pillantásával Istenre. Egyéniségünk, vérmérsékletünk kialakítja az imának azt a formáját, amely nekünk a legmegfelelőbb. S ha egyszer megtaláltuk saját imastílusunkat, gyakoroljuk úgy, hogy vérünkké váljék.

+

Az ima e három módja követésével, a hetenkénti hosszabb és a napi rövidebb ima váltakozásával, a pusztán imára fenntartott idők és az imádságos munka ritmusával megteremthetjük a modern változatát annak az imádkozó és dolgozó embernek, akit a patrisztikus és szenttamási hagyomány „ex abundantia contemplationis activus"-nak, Loyolai Sz. Ignác pedig „in actione contemplativus"-nak nevezett, — létrehozhatjuk azt az új szintézist, amelyet Avilai Sz. Teréz a maga korában így fogalmazott meg: „Ahhoz, hogy Urunkat tökéletes vendégszeretettel fogadjuk, Máriára és Mártára együtt van szükség."

Karl Rahner

AZ EGYHÁZ EGYÜTTES MEGVALÓSÍTÁSA *

I.

Mielőtt tulajdonképpeni témánkba: „Az Egyház együttes megvalósítása az egyházközségben", közvetlenül belekezdenénk, igen röviden emlékezetbe kell idéznünk néhány alapvető teológiai tételt.

1. Az igazi keresztény, aki eljutott kereszténységének teljes kibontakozására: e g y h á z t a g . Vagyis a családi közösségen túlmenően is keresztények közösségében él, mégpedig olyan közösségben, amelynek szilárd, tör-

* Előadás az 1974-es salzburgi egyházmegyei napon. A szerző szíves engedélyével.

vényes intézményei is vannak. Ezek az intézmények a katolikus részére törvényes és megszakítatlan folyamatossággal adva vannak az egyház kezdetétől a római pápában és a vele egységben élő püspökökben. Éppen manapság egyre szaporodik azoknak a kereszténveknek a száma, akik egyház nélkül akarnak keresztények lenni, vagy valamiféle „harmadik utas", különálló vallásban akarnak élni a régi egyházak mellett. Ez azonban tartósan nem lehetséges. Egyrészt mert nem veszi figyelembe, hogy az intézményes közösség emberi szükséglet egyházi téren is. Másrészt mert szükségképpen a kereszténység lassú elsorvasztásához vezet mind az egyesekben, mind a társadalomban, hiszen a keresztény élet mindig a hit egyértelmű megvallását és Krisztus akarata szerint mindig az Úr asztalának közösségét is jelentette. Mi katolikus keresztények szerető tisztelettel nézünk mindenkire és mindenre az egyházon kívül is, akiben és ahol Jézus Lelke működik és Jézus ügye, a szabadság és szeretet ügye folytatódik a világban. De mi egyházban élő keresztények vagyunk, mert hitünkben meg vagyunk győződve róla, hogy az egyháziasság is Jézus ügyéhez tartozik, és hogy azt az ő Lelke oltja belénk.

2. A második, amit előre kell bocsátani: A helyi egyházi közösség, amelyik törvényes közösségben él az egyház egészével, maga is egyház, és nem csak adminisztratív igazgatási kerülete a nagy egyháznak, amely ezeken a helyi szerveken keresztül gondoskodik az egyesek egyéni vallási szükségleteiről és egyéni üdvösségéről. A plébánia helyi egyház. Mert itt megy végbe mindaz, amire az egyház csak való: Isten Szent Lelkének kiáradása szabadságban és szeretetben, az örök remény tanúságtétele az egész világ felé, a cselekvő szeretet tőlünk telhetően feltétlen megvalósulása, amikor emberek találkoznak Isten szabaddá tevő szeretetében, kimondatlanul vagy szavakban is kifejezve ezt. Itt megy végbe az Úr vacsorájának megünneplése, amelyben halála és feltámadása jelenvalóvá válik, és történelmileg foghatóan bizonyítja, hogy Isten saját magát ajándékozza nekünk dicsőségében, mint üdvösségünket. Minden egyéb az egyházban: pápa és püspökök, klérus és jog, szervezet és minden hozzávaló csak eszközei annak a célnak, aminek a helyi egyházban kell megvalósulnia és a világ nyilvánossága előtt megjelennie: Istennek és a mi életünknek Benne, szabadságban, megbocsátásban, szeretetben. A plébánia: egyház.

3. De ezzel már adva van a harmadik is: Az egyház mi vagyunk. Mi mindnyájan alkotjuk az egyházat, és nemcsak lelki gondozottjai vagyunk a hivatalos egyháznak. Nekünk kell az egyházat képezni, az egyházat élni, azt az egyházat, amely mindenki csodálatos testvérisége Jézussal és az ő Lelkében. Ebből következik, hogy a keresztény még csak igényt sem támaszthat olyan egyházra, amelyik külső szervezetként áll vele szemben, hanem tudatában kell lennie saját boldogító és felelősségteljes megbízatásának: hogy neki kell egyháznak lennie a többiekkel. Bírálni szabad és kell az egyházat. De minden kritizálónak először önmagát kell megvizsgálnia, eleget tett-e szeretetben, együttdolgozásban, mások elviselésében, türelemben saját felelősségének:

egyháznak lenni a többiekkel. Ugyanakkor tisztában kell lennie avval, hogy sohasem tehet teljesen eleget az egyházzal szembeni felelősségének.

4. A negyedik előzetes teológiai tételt valamivel részletesebben ki kell fejteni, mert mai helyzetünkben nagyon jelentős. Ma elkerülhetetlenül d i a s z p ó r a e g y h á z z á lett minden helyi egyház, ha különböző fokban is. Profán, elvilágiasodott társadalomban él, „kisded nyáj" (értsük helyesen) sok nem keresztény között, vagy legalábbis olyanok között, akik megkeresztelt voltukat és egy „egyháznak" nevezett vallási szervezethez való külső odatartozásukat csak történelmi és társadalmi véletlennek tartják, aminek tulajdonképpeni életükhöz már csak nagyon kevés vagy éppen semmi köze sincs. A valódi keresztények — akik nemcsak hagyományból vagy egyesületesdiből keresztények — a helyi diaszpóraegyházban élnek, ha az átmenet a valódi keresztény közösség és elvilágiasodott környezete között fokozatos, elmosódó és változó is. Itt most nem értelmezhetjük teológiailag a helyi egyházaknak ezt a diaszpórahelyzetét, ez túl messze vezetne. Csak két dolgot akarunk még mondani. Ez a helyzet kettős veszélyt rejt magában. Egyrészről a kereszténység liberális felhígításának veszélyét, hit- és élettartalmának puszta evilági humanizmussá zsugorítását, hogy mindenkinek elfogadható legyen a környező világban. Másrészről az evvel ellentétes veszélyt: az egyedül kiválasztottak „szent maradékának" gettóba vonulását, hogy az elvilágiasodott társadalom hitetlenségének nyomását elkerülje, és ne kelljen a többiekkel törődnie, — pedig azok valójában szintén Isten igen szeretett gyermekei, és lelkiismeretükhöz való hűségük által titokzatos módon remélhetőleg Jézus húsvéti misztériumának is részesei, ahogy a II. Vatikáni Zsinat kifejezetten hangsúlyozta. Bátran le kell küzdenünk mai diaszpórahelyzetünk mindkét veszélyét. Mivel az egyik kereszténynek természete és helyzete szerint inkább az egyik veszély fenyegeti, a másikat inkább a másik, kölcsönösen el kellene tudnunk fogadni egymástól a figyelmeztetést akár az egyik, akár a másik veszélyre, tanulékony lélekkel és önkritikával. A kereszténység humanista felhígítására az egyiknél és a szűkkeblű, elavult, megcsontosodott gettószellemre a másiknál.

A helyi egyházak diaszpórahelyzetéből következik továbbá: be kell látnunk, hogy az egyház sorsa egyre inkább és mindig sürgetőbben attól függ, menynyire tudnak az egyes egyházközségek mindig újra megújulni alapjaikban és életerősen felépülni az egyesek föltétlen felelőssége által. Természetesen a hit és minden egyházi méltóság, a pápáétól kezdve a püspökökön át a plébánosokéig, Jézus Krisztustól származik. Meghatalmazásuk és felelősségük nem valamiféle embercsoport demokratikus ötlete, amely a saját maga által kiagyalt vallási célok megvalósítására megbízottakat állít. De ez nem zárja ki azt az egyszerű tényt, amit a mai általános társadalmi helyzetben már el sem lehet ködösíteni, hogy a hivatalos egyház és a papság tényleges léte és hatékonysága egyre inkább és egyre gyökeresebben az „alépítménytől" függ, vagyis az egyházközséget alkotó egyes keresztények jószándékától és felelős

együttműködésétől. Ez azonban azt jelenti, hogy az egyház léte és valódi hatékonysága ezen az alapon nyugszik, vagyis az elhatározottan hivő keresztények „kisded nyáján", akik hitükkel és a hit cselekedeteivel alulról képezik az egyházat. Nem így volt az elmúlt századokban, amikor a hivatalos egyház hordozója az egész profán társadalom általános egyetértése volt. Ma, ha az egyes keresztény nem veszi ki részét a munkából, nem lesz maga aktív és kezdeményező, ha nem vállalja a felelősség ráeső részét, akkor az egyház megszűnik létezni, vagy letűnt idők muzeális emlékévé válik.

A demokrácia lehet magasztos eszmény. Az egyházban is lehet sok mindenben és sok téren törvényes szerkezeti elv. De az egyház alapját tévő egyszerű keresztények felelős munkájának szükségességét ma sokkal egyszerűbben és nyomatékosabban is megokolhatjuk. Ez a bázis nemcsak a papok terelgetését készségesen elfogadó nyáj, hanem ők maguk is kezdeményező, sajátos karizmákkal megáldott egyház. Ma, amikor a társadalom és egyház már nem működik együtt, az állam nem keresztény és a közvélemény sokféle: az egyház alapja, az egyszerű hivő szükségszerűen egészen új, letagadhatatlan szerepet kap. Bármennyire szeretnénk is, hogy az egyház „mindenki egyháza" legyen — és szabad, sőt kell is dolgoznunk azon, hogy ahol ez még megvan, ott meg is maradjon —, a jövő egyháza mégis olyan egyház, amelyik mindig újraalakul, alulról képződve, olyanokból, akiket hitből fakadó meggyőződés hoz össze és alakít közösséggé, a megfeszített és föltámadt Jézus egyházközségévé.

II.

Az előzőkből következik, hogy mindnyájunknak szól az idők parancsa: Imádkozzatok azért, gondoskodjatok arról és dolgozzatok azon, hogy minden plébánia ilyen eleven alapközösséggé legyen, hogy mindig többé legyen, vagyis igazi helyi egyházzá, amelyik az élet minden területén megvalósítja az egyház igazi lényegét: a közösséget, amelyben él és hat a hit az örök üdvösség Istenében, aki Jézusban visszavonhatatlanul és tettét soha meg nem bánva közel jött hozzánk. A plébániák nem lehetnek puszta intézmények, amelyeken keresztül az egyházi hivatal tanítással és szentségkiszolgáltatással gondoskodik az egyesek egyéni vallási szükségleteiről. Mi magunk vagyunk az egyház, nekünk kell az egyházat naponta újra megvalósítani. Mindenkinek hozzá kell járulnia saját karizmájával, hogy megvalósuljon a hit, együttes imádság, tevékeny szeretet és igazi közösség eleven egyházközsége. Ilyen karizmája mindenkinek van, csak föl kell fedeznie magában, elfogadnia és beleadnia a közösbe. Senki sem szűkölködik karizmában, hacsak nem utasítja vissza dölyfösen és makacsul éppen azt az ajándékot, amit Isten neki adott, mert — nagy kísértés! — túl kicsinek és köznapinak tűnik neki.

1. Eleven egyházközség, vagyis egyház csak ott van, ahol a tagokat valóban és ténylegesen k e r e s z t é n y s z e r e t e t köti össze. Ahol mindenki kész a másik terhét hordozni, ahol az emberek ismerik és segítik egymást, sze-

mük van egymás iránt, ahol igazán összesegítenek és rá tudnak hagyatkozni egymásra. Biztos, hogy van a társadalomnak, az egyháznak és a hivatalos intézményeknek sokféle berendezése, amely hivatva van az egyesek kis és nagy bajaiban segíteni. Az ilyen berendezések jók, nem szabad őket figyelmen kívül hagyni, és az egyes kereszténynek krisztusi szeretettel és felelősséggel együtt kell velük dolgoznia. Ez is egy része a szeretet krisztusi tevékenységének, amire hivatva van. De mindnyájan tudjuk, mennyi olyan baj létezik, amin az ilyen intézmények nem segítenek, nem is tudják elérni. Mennyi magányossághoz és elhagyatottsághoz nem tudnak hozzáférni! Mindnyájan érezzük, hogy a krisztusi felebaráti szeretet nem merülhet ki csupán azoknak a mások iránti kötelességeknek a teljesítésében, amelyeket a profán társadalom megkíván tőlünk. És itt kezdődik az eleven egyházközség sajátos feladata Krisztus szeretetének szellemében és erejével. Nem mintha azt akarnánk állítani, hogy csakis a kifejezetten keresztény közösséghez tartozó emberek veszik észre ezeket a sajátos feladatokat, amiket az állam és egyház hivatalos szervei nem tudnak levenni a vállukról, és nem is szabad levenniök. Hála Istennek vannak névtelen keresztények, emberek, akiknek nyitva van a szemük és szívük felebarátaik rejtett bajai felé, az olyan nyomor felé is, amit nem lehet pénzzel orvosolni, alamizsnával, amit az ember csak azért ad, hogy lerázza terhes embertársát. De az eleven keresztény közösséghez tartozóknak, egyeseknek vagy a szeretet éppen időszerű felhívására alakult kis csoportoknak észre kell venniök a közösségben az ilyen szükségleteket, és önzetlenül segíteniök kell. Lehet ez a nyomor kicsi, lehet nagy. Lehetnek magányos öregek, akiket nem szabad megfulladni hagyni az egyedüllétben. Lehet egészen hétköznapi segítség a szomszédokon. Mondjuk egy család néhány órára átveszi kisebb gyerekek gondozását, hogy túlterhelt anyjuk lélegzethez jusson dolgai elintézésére. Egy apa vagy anya előkészít az első áldozásra saját gyerekeivel együtt egy másikat is, akinek a családja erre nem képes. Lehet, hogy valakinek a házára kell félszemmel ügyelni, hogy gond nélkül elutazhasson nyaralni. Esetleg egy háziasszony, aki autón megy bevásárolni, magával viheti a másikat, hogy időt és erőt takarítson meg neki. Vagy az ember egyszer marokra fogja a szívét, és meghívja egy kedélyes estére a szomszédját, aki mellett eddig a betonkaszárnyában közönyösen ment el, és közben talán rájön, hogy az is ember, akinek szíve és gondjai vannak, s ezeket a gondokat vele lehet hordozni. És ettől majd a saját terhe is könnyebbnek fog tűnni, és egy darabon kölcsönös készséggel könnyítenek egymás terhén. Még soká lehetne folytatni a felsorolást. A felhozottak csak önkényesen kiragadott jelentéktelen példák annak megvilágítására, mire gondolunk tulajdonképpen. Nem elszigetelt egyének közötti szeretetcselekedetekről van itt szó. Az eleven egyházközségben kell annyi összetartozásnak, kapcsolatnak lennie, hogy meg tudja szervezni a megszervezhetetlent, bármennyire ellentmondásnak hangzik is ez. Az embernek ismernie kellene olyanokat, akik tudnak és akarnak segíteni, akire bátran és elfogódottság nélkül rábízhat egy harmadikat, ha ő maga éppen nem tud segítségére lenni. Az

egyházközség tagjainak ismerniük kell egymást. Meg kell ismerkedniük, beszélniük, tanácskozniuk kell egymással, hogy a rejtett bajokon csakugyan segíteni lehessen. Az egyes szükségletek önmagukban nem feltétlenül és nem mindig olyan jelentősek, hogy megkövetelják a hivatalos szervek gondoskodását. De a mindennapi élet sok kis nyomorúsága és keserűsége együttvéve annyira túlterhelhet valakit, hogy megkeseríti és elnyomorítja. Egy jó szó, egy kedves figyelmesség, némi udvariasság elviselhetőbbé teheti terheit. És milyen könnyen mulasztja el ezt az ember puszta kényelmességből!

Nem az a döntő, hogy éppen az említett példákat valósítsuk meg. Azt mondanám: az az egyházközség, ahol semmi más nem jut az emberek eszébe, mint amit a szószékről állandóan hallanak, vagy ami minden lelki könyvben előfordul, nem olyan közösség, amilyennek Jézus, a szerető és önmagát föláldozó Jézus közösségének lennie kell. Minden egyházközségben teremtő képzelőerőnek kell élnie, hogy képes legyen meglátni, fölfedezni azokat a bajokat, amelyekről a nyilvánosság hallgat, amivel nem szokás törődni, holott talán éppen itt kellene az Úr Jézus szellemét és életét, erejét és szeretetét élni és megvalósítani. Ne mondjuk, hogy mindez magától értetődő profán emberiesség. A szeretetet mindennap élni, mindig újra és újra gyakorolni kimondhatatlanul nehéz és csak Jézus erejével lehetséges, akár csak öntudatlanul érezzük Isten kegyelmének erejét, akár tudjuk és megvalljuk, honnan jön ez az erő.

A felebarát iránti cselekvő szeretet mindig újra éber figyelmet és teremtő képzelőerőt kíván az egyházközségtől. De ezen kívül még sok más feladata és élettevékenysége is van, olyan is, ami a közösség egészét veszi igénybe, és olyan is, ami az egyes kisebb közösségek dolga. Ezeket is csak jelezni tudjuk itt, néhány önkényesen kiragadott példával.

2. Egy eleven plébániának, amelyik valóban egyház, éspedig alulról fölépített egyház, i m a k ö z ö s s é g nek kell lennie. Természetesen az egyházközség imaélete középpontjának a rendes vasárnapi misének kellene lennie, úgy, ahogy azt az egyház hivatalos liturgiája szabályozza. És ez az istentisztelet természetesen nem lehet pusztán a liturgikus egyházi előírások formaszerű végrehajtása, hanem úgy kell alakítani, hogy a fölülről jövő intézményesség ellenére egyszersmind az egyházközség eleven alkotása is legyen, mintegy alulról is alakítva. Ez már a mise előkészítésénél a közösség felelős és tevékeny közreműködését kívánja. Kérdés azonban, hogy ezen kívül nincsenek-e vagy nem kellene-e lenni egy eleven plébánián egyes imaközösségeknek is, amelyeknek élete valahol az egyházközség hivatalos istentisztelete és az egyesek személyes imádsága között folyik. Miért nincs ilyesmi majdnem sehol? Mennyire elsilányult többnyire az ima még a családban is, — ha egyáltalán szokás még valahol. Nem kell okvetlenül pünkösdistának lenni, hogy ez a kérdés fölmerüljön az emberben. Talán nálunk ez valamivel diszkrétebben alakulna, mint a pünkösdistáknál, nem lenne olyan nagy tere a lelkesedésnek és a „nyelveken szólásnak", de miért ne lehetne közösen,

mindig más-más formában Szentírást olvasni, szabadon fogalmazott imára bátorodni, elmondani egymásnak valamit vallási élményeinkből, imaszándékainkat közölni a többiekkel, együtt énekelni és elfogulatlanul — ami nem könnyű! — tanácsot és segítséget kérni egymástól? Hiszen szokás volt régebben pl. a szentolvasó közös imádkozása, akár a plébános nélkül is. Miért ne lehetne ilyesmi ma is lehetséges, csak új, differenciáltabb formában, több teret adva az egyéni kezdeményezésnek?

3. Mivel az eleven egyházközség helyi egyház, *élő, belső kapcsolatban* kell lennie az egyházmegyével, az egyház egészével és annak papságával. Ez jelenti, hogy az élő egyházközség megérti és segíti az egyház misszióját azokban az országokban, ahol az evangelizáció még csak a kezdetén tart. (A külföldi „távoli" misszió feladata ma sem téveszthető össze a fejlődésben lévő népek gazdasági segítésével, habár ez is mindnyájunk ügye.) De jelent még mást is. Az egyes egyházközség felelőssége az egész egyházért és a saját egyházmegyéjéért magában foglalja a kritikus magatartást a konkrét egyház és hivatala felé. Ez a magatartás elvileg pozitív vonása a helyesen értelmezett egyháziasságnak. A mai nagykorú kereszténynek nincs joga rá, hogy csak bölcs pásztorait némán és engedelmesen követő jámbor bárányka legyen. Összeütközések és ellentétek az egyház életéhez tartoznak. Csak az a fontos, hogy mindkét fél hitben, szeretettel, igazságosan és az önkritika óvatosságával próbálja megoldani. Egyáltalán nem árt, ha az egyházközség és a plébános nincs mindig ugyanazon a véleményen, — feltéve, hogy lovagias szellemben próbálják dűlőre vinni az efféle véleménykülönbségeket az egyház eleven életének módozatairól. A mai kereszténynek meg kell tanulnia, hogy nagyobb véleménykülönbségek is előfordulnak az egyházban. Joga és kötelessége megértetni az egyház képviselőivel, milyen kérdések és problémák elé állítja a mai élet. Neki is tevékenyen viselnie kell a felelősséget az egyházban az egyházközségi tanács és más hasonló intézmények határozataiért. Világossá kell tennie, hol érzi, hogy nem értik meg igazán problémáit, életének sötét és kemény útját. Hol érzi, hogy cserben hagyják a mai gondolkodási struktúrák, idegenszerű magyarázatok és az egyházi hivatal legalisztikus előírásai. Természetesen nem tudunk itt megfelelni arra a kérdésre, milyen szabályok szerint és hogyan kell igazán keresztény módon dűlőre vinni valamilyen összeütközést az egyházban. De azt hangsúlyozni kell, hogy az élő egyházközségben felmerülő valódi kérdéseket és összeütközéseket (amelyek hozzátartoznak az igazi élethez) nem lehet hatalmi szóval elnyomni, pusztán a papi hivatal formális tekintélyére hivatkozva, vagy egyszerűen kijelentve, hogy nem léteznek. Másrészt az eleven közösség felelősségéhez az egyházért és annak hivataláért hozzátartozik a bizalom, megértés és segítő készség is ennek a hivatalnak a viselőivel szemben. Ne csak a püspököt és a plébánost értsük ezen, hanem a plébánia segítőit is és az egyház egyéb olyan tagjait, akik az egyházközség életében foglalkozásszerűen vesznek részt. Legyen bennünk türelem és egy kis megbocsátó hu-

mor is az ilyen hivatalok viselőivel szemben, hiszen ők is elkerülhetetlenül szűk és esendő emberek, mint ahogy mindnyájan azok vagyunk.

4. Az is az eleven egyházközség életéhez tartozik, hogy nyitott közösség legyen. Igaz ugyan, hogy a szent és egyetemes római egyház egész, csorbítatlan hitét kell hirdetnie és erejéhez képest élnie. Ebben a kérdésben több bátorságra kell szert tennie a kereszténveknek a mai diaszpórahelyzetben. Bizonyos, hogy az egyház nem válhat pusztán humanista és társadalomkritikai célú egyesületté csak azért, hogy időszerű legyen. De sem az egyház, sem az egyes egyházközség nem léphet a gettóba vonulás útjára. Vonzónak és hívogatónak kell maradnia azok számára is, akik még nem annyira emberek és keresztények, hogy tökéletesen azonosítani tudnák magukat a mindenkori egyházzal, papságával és a meghatalmazással, amit tulajdonít magának. Úgy kellene, hogy a közösségnek tárt kapui legyenek: elvileg mindenki élhessen és segíthessen benne, aki csak akar. Arra is lehetőséget kellene biztosítani, hogy olyan is vállalhasson feladatot vagy kezdeményezhessen, aki a szigorú és magában véve jogos igazhitűség mértéke szerint még nem teljes és átfogó értelemben római katolikus, feltéve, hogy nem akarja az egyház hitét vagy intézményeit megfertőzni és átszervezni. Annak, aki magát haladónak tartja, nincs oka rá, hogy lemondással nézzen a jelenlegi egyházra, keserűen megállapítva, hogy a II. Vatikáni Zsinat tavaszi reményei végérvényesen elhervadtak. Aki pedig konzervatívnak érzi magát, gondoljon arra, hogy a szeretet, türelem és nagylelkűség kötelezi azokkal szemben is, akiknek az igaz hite felől jogos — vagy jogtalan — kétségei vannak.

A mai eleven egyházközség semmi esetre sem lehet egy megfélemlített elitközösség gettója, hanem pünkösdi egyház, amelynek kapuit maga a Lélek szakította fel.

5. Végül még valamit szeretnénk mondani, akármilyen nehéz is szavakba foglalni. Az egész közösségi élet végső soron néhány kereszténven nyugszik, azokon a névteleneken, akik már eljutottak hitben, reményben és szeretetben Isten valódi szabadságára. Minden keresztény úton van e felé a szabadság felé (vagy legalábbis úton kéne lennie). Némelyek azonban már részesültek „a Lélek keresztségében", már megkapták a szeretet radikális szabadságát. Még maguknak sem merik megvallani ezt, annál kevésbé másoknak. Észrevétlenül élnek a közösségben, lényük legmélyén már felszabadítva és megváltva az isteni kegyelem által. Végső soron ők hordozzák az egyházközséget, sőt rajtuk nyugszik a papi hivatal valódi hatékonysága is. Ezek azok, akik tudnak terheket hordozni, anélkül, hogy felpanaszolnák, hogy mások terhét hordozzák. Tudnak adni, anélkül, hogy számolgatnák, visszakapják-e. Ők azok, akik tudnak rosszat jóval viszonozni, hallgatni, amikor mások csak fecsegnek. Tudnak szeretni, akkor is, amikor ez nem magától értetődő válasz a másik szeretetére. Ezek azok, akiknek szeretete a szegény és mindig újra megalázott egyház iránt soha el nem csügged és mindig remél, hiszen az egyház testvéreik közössége Jézusban, és mindig is az marad. Ők soha

nem botránkoznak meg az egyházban. Bár Isten sokáig türelmes az emberrel, végül azonban mindent kíván tőle. A szívét kívánja, hogy önmagát adhassa cserébe, a Szentlelket, a szabadságnak, a szeretetnek és az örök élet legyőzhetetlen reményének Lelkét. Ennek a reménynek pedig végül nincs másra szüksége, csak egyedül Istenre.

Lassan nekünk is egyre inkább a szabadság és a szeretet ilyen embereivé kell válnunk, testvéreim, a keresztség és a bérmálás kegyelmével megáldott életünk mélységeiből merítve. Mert az Örök Isten féltékeny szeretete nem elégszik meg kevesebbel! Mennél inkább Isten felszabadító Lelkének embereivé válunk, annál jobban tudjuk felépíteni egyházközségeinkben Isten egyházát, Jézus Krisztus, a mi Urunk egyházát. Alkossunk közösen egyházat egymással türelemben, reményben, hitben és szeretetben, amely soha el nem múlik.

Kelemen Vendel

AZ EGYETEMES KERESZTÉNYSÉG

Jézus földi élete térben és időben szűk korlátok között játszódott le. Sőt, életének korlátozottsága még általánosabb: olyan nép fiaként született, melyet inkább a különállás hangsúlyozása jellemzett, semmint az egyetemességé. Jézus mégis az egyetemesség hirdetője és megvalósítója lett. Tanításában és magatartásában egyaránt olyan értékek jelennek meg, amelyek minden ember számára követhetők, sőt vonzók, és olyan problémák megoldását találjuk nála, amelyek egyetemesen emberi jellegűek. Rendkívülisége más, mint pl. Keresztelő Jánosé. Ő nem vonul a pusztába — amit nem tehet meg mindenki —, nem böjtöl állandó jelleggel; ezt sem teheti mindenki. Nem is szenteli egész életét a törvény tanulmányozásának, bár mindenkinél jobban ismeri a törvény lényegét. Rendkívülisége és vonzóereje nem olyan tulajdonságokon alapul, amiket a többi ember csodálhat, de nem követhet. Tanítása és egész lényéből sugárzó lelkülete mindenki számára járható utat mutat. Azokhoz fordul, akik a világ szemében semmik és feltárja előttük a nagy titkot: az igazi emberi nagyság lehetősége mindenkiben ott rejlik. Az, ami a világ szemében nagy, igen szűk keretek között mozog. Hatalom, gazdagság, tudás, szépség stb. egyrészt nem nőhet az égig, másrészt nyomasztó, emberségünket csorbító teherré válhat. Sok példát látott az emberiség arra, hogy a hatalom birtokosát emberileg talán jobban megnyomorította, mint ő alattvalóit. A szépségről egy keleti bölcs mondta, hogy csak skatulya: az a fontos, mi van benne. Jézus az egyetemes és valódi nagyság útját mutatja meg.

Lássuk Jézus lelkületének néhány alapvető vonását éppen az egyetemes követhetőség szempontjából.

1. Az Atyával szemben jellemzi a feltétlen odaadás. Maradéktalanul el akarja végezni azt, amivel az Atya megbízta. Úgy kell neki az Atya akaratának teljesítése, mint egy falat kenyér. Ennek a feladatnak teljesítése egyet jelent az Atya megdicsőítésével. Csodái, lenyűgöző hatású beszédei végső soron nem őt magát, hanem az Atyát dicsőítik meg, akinek Egyszülöttje (Jn 1,14) és mint ilyen, természetszerűleg kinyilvánítója. A világ általa, az Ige által lett. Általa nyomta rá képét a mindenségre az Atya. A Fiú az Atyának tökéletes képmása (Zsid 1,3) és ebben a mivoltában mintegy megalapozza és példázza azt, hogy az isteni természet utánozható. Nemcsak önmagában állóként, önerőből birtokoltként létezhet, hanem úgy is, mint adott ill. kapott élet. A teremtetlen képmás az alapséma és fundamentum a teremtett képmáshoz, az Isten tökéletességeit tükröző világhoz. Amikor a bűn elcsúfította az emberben és világában az Isten képét, az Atya elküldte Fiát, hogy a világot „restaurálja". Új módon vált a világ központjává a Fiú: beletestesülve az emberiségbe, vállalva a végsőkig, a halálig az emberi sorsot. Felvette az ember képét, külsejét tekintve úgy jelent meg, mint ember és ebben az emberi életben mutatta meg az isteni élet szépségét: az Isten békéjét, irgalmát, emberszeretetét, hatalmát és bölcsességét. Az emberi valóság az isteninek az eddiginél sokkal tökéletesebb kinyilvánítója, sőt új megvalósulási módja lett. Új módon van már Istenhez rendelve az ember és világa. Ennek egyre tökéletesebb megvalósítása Jézus feladata. Minden embert, aki a világra jön, megvilágosít, és megadja mindenkinek a lehetőséget, hogy Isten fiává váljon az újjászületés révén. Ez annyit jelent, hogy az emberi élet az istenivel összeötvöződik, új dimenziót kap és így az ember tevékenysége a világot nemcsak humanizálja, hanem divinizálja is, azaz Isten dicsőségének kinyilvánítójává teszi. Krisztus belevonja az embert a rábízott megváltó és megszentelő műbe. Igaz, a szentírás új égről és új földről beszél, mely Isten ajándékaként jön létre és nem az emberi tevékenység csúcsteljesítményeként. Ez azonban nincs ellentétben azzal, hogy az ember tevékenységével építi ezt az új világot. Erre éppen azért képes, mert Krisztus szerepében részesedik, több, mint önmaga. Vagyis az embernek alapvető és általános vágyát a szebb, jobb, boldogabb világ után Krisztus megerősíti: megmarad az emberi munka fontossága, az ember nem csupán ajándékként kapja az új világot, és másrészt megvan a biztosíték arra, hogy erőfeszítése nem hiábavaló. Az emberi tevékenység felülmúlja önmagát: a mulandó, véges ember örökérvényűt hoz létre. Nem emlékművet, síremléket, hanem valódi világot, mely magán viseli az ember képét, de az Istenét is. Vagyis a természetes értékek is Krisztusra irányulnak: rendeltetésüket csak akkor tölti be igazán, ha Isten országának megvalósulását mozdítják elő. Világának építésével az ember Isten országát is építi, emberi értékeinek kibontakoztatásával istengyermeki életét is kiteljesíti. Tehát minden értékes emberi tevékenység alkalmas Isten országának építésére. Szellemi és fizikai munka (ha még van egyáltalán értelme ennek a szétválasztásnak) egyaránt szolgálja Isten országának megvalósulását.

Nemcsak az egyháziak feladata, hogy Isten országát építsék. Amint a zsinat hangsúlyozta, a hívek is részesednek a maguk módján Krisztus papi, prófétai és királyi hatalmából, és a világiak feladata a pásztorok által hirdetett elveket megvalósítva az evilági rendet megújítani.

Az ember persze nemcsak világát, hanem önmagát is folyton alakítja tetteivel. Az emberi tettek — munka, tanulás, szórakozás, a szeretet tényei — a Krisztussal való kapcsolat révén egyre jobban megvalósítják azt az embert, aki több, mint pusztán ember. Az emberi élet és cselekvés dinamikáját éppen az adja meg, hogy az ember folytonosan felül akarja múlni önmagát, és az a vágy sarkallja, hogy több legyen, mint pusztán ember. Amikor az ember erről lemond, akkor már kevesebb, mint ember. A régi mondást: ember vagyok és lehet-e valaki ennél több, helyettesíteni kell az igazabbal: ember vagyok és több akarok lenni, mint pusztán csak ember. Az ember megnyitott lény, és növekedésével arányosan fokozódik nyitottsága is. Az ember lényegével adott nyitottságát a természetfeletti rendbe való felemeltetés tette teljessé. Képes arra, hogy Isten rendelésének megfelelően a Fiúnak, mint képmásnak egyedi, helyettesíthetetlen másává váljék és így életében, egész valójában emberi módon felragyogtassa az isteni élet szépségét, gazdagságát.

2. Ennek konkrét útját Jézus a felebarát szeretetében mutatta meg. Benne mutatkozott meg legvilágosabban, hogy az önmagának elég Isten értünk valóvá tette magát. Az „ember" (Ádám) bűne nem az volt, hogy olyan akart lenni, mint az Isten, hiszen Isten saját képére és hasonlatosságára alkotta. A baj az volt, hogy olyan akart lenni, amilyennek Istent elképzelte: csak önmagának élő, önelégült valaki. Ám az ember mások által gazdagodva válik igazán önmagává. De annyira tudunk másokból gazdagodni, amennyire készek vagyunk másokat gazdagítani, másokért élni, áldozatot hozni. Jézus nemcsak isteni dicsőségéből üresítette ki önmagát és jelent meg emberként, hanem emberi életét is áldozatul adta (Fil 2,6-8). Annak az egyetemes, alapvető emberi igénynek adott tökéletes megvalósulási formát, és egyben erőt is a megvalósításra. Sőt továbbmenve azt mondhatjuk, hogy ennek a lelkületnek elsajátítása sürgetőbb talán, mint valaha is volt. A technikai, gazdasági stb. fejlődés következtében az emberiség annyira eggyé vált, hogy senki sem lehet közömbös a másik ember sorsa iránt, egy nép sem lehet közömbös más népek sorsa iránt. Kívánatos, hogy az egyházban mint testületben és az egyes hivőkben meglegyen ez a szolgálni kész nyitottság mások felé. Ezzel bizonyítanánk a világnak, hogy Krisztus tanítása valóban mennyire egyetemes, az emberiségnek és minden kornak, korunknak is szól. Örömmel láthatjuk, hogy a ma egyházában egyre inkább érvényesül is ez a lelkület. Gondoljunk itt akár a fejlődő népeket támogató nagy egyházi akciókra (Misereor, Adveniat, Cor Unum titkárság tevékenysége stb.), akár a harmadik világ püspökeinek példamutató helytállására.

Azt is tudomásul kell vennünk, hogy más vallások — keresztények és nemkeresztények — nem csupán veszélyt jelenthetnek a katolikus hit szá-

mára, hanem gazdagodási lehetőséget is. A második vatikáni zsinat utat nyitott ebben az irányban is, és felbátorított bennünket: bizonyítsuk be, hogy valóban el tudjuk fogadni a másik embert úgy, amint van, készek vagyunk gazdagodni értékei által, amelyekben ugyanaz az egyetemes igazság más-más oldalról merül fel. Így érthető, hogy a jóga és a zen — amely annyira népszerű néhol még papok és szerzetesek körében is — a bensőségesebb vallási élet útjává válhat sokaknak. Az újabb kutatások kiderítették, hogy pl. a zennek sokkal több a közös vonása Keresztes Sz. János misztikájával vagy „A nemtudás felhője" c. klasszikus művel, mint gondolhattuk volna.

A Krisztus hirdette tanítás valóban egyetemes, minden embernek való. Rajtunk áll, hogy valóban így tudjuk-e bemutatni.

3. A legnagyobb és legegyetemesebb probléma azonban a szenvedéssel és halállal kapcsolatban jelentkezik. Ezekkel mindenkinek szembe kell néznie. Megoldási kísérletként jelentkezett a szenvtelenség, a vágyak kiölése (Buddha, sztoa). Közhelynek számít már Szókratész és Krisztus szembeállítása: előbbi — tanítványának leírása szerint — derűs nyugalommal üríti ki a méregpoharat, Krisztus pedig hangos kiáltással kéri az Atyát, hogy ha lehetséges, múljék el tőle ez a pohár. Bizonyára akadtak és akadnak emberek, akik nagyfokú közömbösséget tudtak kialakítani magukban a szenvedéssel és halállal szemben. Azt is tudjuk, hogy az ószövetségi zsidóság sem sokat problémázott hosszú időn keresztül az érett korban, a leélt élet, kiteljesedett élet végén jelentkező halállal. De számukra is kínzó rejtély volt az igaznak, ártatlannak szenvedése és a gonoszok diadala; és az a tény, hogy hosszú ideig nem foglalkoznak — a ránk maradt emlékek tanúsága szerint — a halál problémájával, inkább csak annak a jele, hogy reménytelennek láttak minden megoldási kísérletet. Tény az, hogy a szenvtelenség, amennyiben megvalósítható, az emberiség megrövidítése is. Lehet, hogy valakinek nem fáj barátjának, gyermekének, szülőjének elvesztése vagy akár csak betegsége — de az ilyen ember örülni sem tud igazán a hűségnek és szeretetnek, nincsenek is meg szívében a hűségnek, hálának, szeretetnek igazi emberi értékei. Jézus igazi emberként viselkedik a szenvedéssel és halállal szemben. Megsiratja barátját, Lázárt, igényli apostolai együttérzését az Olajfák hegyén, nem titkolja irtózását a szenvedéstől és haláltól. Fájdalmas felkiáltással adja tudtára az embereknek — gúnyolódó ellenségeinek is —, hogy az Atyától is elhagyottnak érzi magát, vagyis egészen egyedül. Amikor egészen elhagyottnak érzi magát, akkor hagyatkozik egészen az Atyára. A magyar nyelv kevésbé alkalmas itt a szójátékra, mint pl. az olasz, amelyben elhagyatva lenni és ráhagyni magát valakire, teljes bizalommal ráhagyatkozni, ugyanazzal a szóval fejezhető ki. A mai teológia szakít az eddigi sztatikus, időtlen szemlélettel, és Jézus istenfiúsága tudatát is fejlődésében tekinti. Jézus haláltusájában istenemberi mivoltának teljes felismerését látja: Jézus ekkor érti meg igazán, hogy képtelen önmaga megmentésére, „üdvözítésére", rá kell hagyatkoznia az Atyára és ugyanekkor ismeri meg azt is, hogy meny-

nyire Isten az Isten, azaz felfoghatatlan, elrejtett, misztérium. Az Atyára való tökéletes ráhagyatkozásban ment át az életből a halálba és a halálból az életbe. Látszólag teljesen kudarcot vallott küldetése — elfogadta. Az Atyára való hagyatkozása abból a biztos tudatból fakad, hogy az Atya így elrejtőzve, szótlanságba burkolózva is szereti őt azzal a felfoghatatlan, önmagát tökéletesen ajándékozó szeretettel, amelynek Jézus egész létét köszönheti. Most, a halál torkában emberi természetében is a legfelső fokon megvalósítja azt a tökéletes odaadást, melyet Fiúként öröktől fogva tanusít, hogy emberi természetét is az istenségtől egészen átformálva halhatatlanként, szenvedést nem ismerő formában kapja vissza. A Lélek erejében teszi ezt, akinek fogantatását köszönheti, aki felkente a Jordánnál és akinek szeretet-tüze elemészti életét, mint a régi és most megszűnő, hatálytalanná váló áldozatokat tűz emésztette el. Tudja, hogy halálával nemcsak önmagának szerzi meg az életet, hanem mindazoknak, akik hisznek benne. Ezért a megtestesülésnek és megváltásnak egyaránt csúcspontja halála és feltámadása.

A szenvedés és halál nagy és általános problémájára ez Jézus válasza. Használjuk fel a szenvedést és a halált arra, hogy az Isten iránti szerető odaadásnak minél magasabb fokára jussunk. Abban a tudatban szenvedjünk és fogadjuk el a halált, hogy ebből bőséges, örök élet fakad számunkra is, embertársaink számára is. Sőt az így fogadott szenvedésben a nehéz órák mellett érezni fogjuk a vigasztalásnak és örömnek azt az édességét is, amelyet egyedül Isten képes megadni. A legigazibb öröm az, amelyet a fájdalom mélyén talál meg az ember. Krisztus erre a magatartásra nemcsak példát ad, hanem Szentlelkét is szívünkbe árasztja.

Három fokozatot tekintettünk: Isten akaratának szolgálata a világ formálásában, a felebarát szolgálatában az önzésről való lemondással és végül a szenvedés és halál elfogadásában az önmagunkról való teljes lemondással, az Isten akaratával való teljes azonosulásban. Három lépés, amely döntő jelentőségű minden ember életében, minden élethivatásban, minden korban. Úgy is mondhatjuk: minden emberi életben megvalósítható ez a három: Isten országának építése, Isten gyermekeinek szeretetközössége és Isten teljessége, amely eltölt bennünket, amikor egészen átadjuk magunkat neki, teljesen azonosulva akaratával. Így lesz az ember Isten dicsősége, Isten meg az ember boldogsága.

Németh József

EGY TELJESEBB EMBERI ÉLET STRUKTÚRÁI

I. A TELJESEBB EMBERI ÉLET: KRISZTUS KÖVETÉSE. A keserű élettapasztalatok sem tudták megtörni Adyban a teljesebb élet utáni vágyat. Így ír életéről:

Batyum: a legsúlyosabb Nincsen,
Utam: a nagy Nihil, a Semmi,
A sorsom: menni, menni, menni,
S az álmom: az Isten.

Vele szeretnék találkozni,
Az álmommal, nagy, bolond hitben
S csak ennyit szólni: Isten, Isten
S újból imádkozni.

A költő, az író „Istene" a legszebb emberi vágyálom beteljesedése, az örök, időtlen szépség élvezete. A filozófus és a dogmatikus, a tudós és a kutató így mutatná be „Istenét": Ő a Létező, a Törvény és a Rend, a Véletlen és a Szükségszerű. A moralista ezt mondaná „Istenéről": Ő a Kötelesség és a Természet, a Kell és a Muszáj.

A kereszténység Istene Jézus Krisztus Istene. Jézus Krisztus Istene így szól egyszülött Fiához: Akarod-e? S a Fiú válasza: „Itt jövök, Istenem, hogy akaratodat megtegyem, amint a könyvtekercsben írva van" (Zsid 10,7). — De az emberekkel szemben is ilyen marad Jézus Krisztus Istenének magatartása: meghív egy teljesebb emberi életre (Mt 22,1-14; Lk 12,35-48) minden kényszer alkalmazása nélkül. Hölderlin szerint Isten úgy teremtette az embert, mint az óceán a kontinenseket: visszahúzódott tőlük, hogy kiemelkedjenek.

A keresztény ember tudja, hogy az „Istenről" való örök álom konkrét valóság lett; hogy Isten nem a szépség, bölcsesség, törvény, rend, véletlen, szükségszerűség, természet, szervezés és küzdelem elvont fogalmaiban keresendő, hanem Jézus Krisztusban. Jézus Krisztus a keresztény élet sorsa, útja és batyuja; a teljesebb élet az Ő követésében áll. (Mt 8,18-22; 12,46-50). Ő az a maradandó kincs, amelyet a hivő ember megtalál, és amelyért mindent odaad (Mt 13,44-46; Lk 12,32-34; 18,18-23), még saját magát is.

II. A TELJESEBB ÉLET LÉNYEGE. Talán egy történet világítja meg legjobban ezt az elméleti kérdést! A köztiszteletben álló öreg rabbi azt kérte egyszer Istentől, hogy mutassa meg neki a mennyet és a poklot. Isten készségesen teljesítette a rabbi kérését. Megbízta Illés prófétát azzal, hogy vezetgesse el a kívánt helyekre. Illés először egy nagy terembe kísérte a rabbit. A terem közepén tűz égett. Rajta óriási kondér, benne a legpompásabb ételek. A kondér körül emberek ültek hosszú-hosszú kanalakkal és merítettek. Mindegyikük halvány, sovány, vérszegény, csak csont és bőr. Kanaluk nyele ugyanis olyan hosszú volt, hogy egy falatot sem tudtak a legízletesebb ételekből szájukba kanalazni, akárhogy is erőlködtek. Mikor a két látogató elhagyta a termet, a rabbi kérdezte a prófétát: mi volt ez a különös hely? Ez volt a pokol, — felelte Illés. S vezette tovább egy másik terembe. A berendezés ugyanaz, mint az elsőé. A terem közepén tűz ég. Rajta óriási kondér, tele a legízletesebb ételekkel, mi szem-száj ingere. A kondér körül emberek ültek hosszú-hosszú kanalakkal, és állandóan merítettek. Mindegyikük jóltáplált, egészséges, boldog, ragyogó arcú. Aztán még egy kis különbség. Ezek az emberek nem azzal kísérleteztek, hogy saját magukat táplálják, hanem hosszú-hosszú kanalaikkal egymás szájába rakták, kanalazták az ízletes falatokat. A rabbi csak nézett, nézett. Ez volt a mennyek országa, mondta Illés próféta, mikor ismét künn voltak.

A teljesebb élet lényege, a „mennyei boldogság" öröme abban áll, hogy létünk súlypontja egy másik személy életében van, saját életünkbe viszont beengedtük egy másik személy életének súlypontját. Amikor egy törvénytudó megkérdezte Jézustól, melyik a főparancsolat, Jézus így felelt: „Szeresd Uradat Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből. Ez a

legfőbb: az első parancs. A második hasonló ehhez: Szeresd felebarátodat, mint önmagadat" (Mt 22,37). A teljesebb élet súlypontja a keresztény ember számára Istenben van; Istent azonban a felebarát képviseli. Csak ezzel a súlypontáthelyezéssel találja meg élete teljességét.

„Ugyanaz a lelkület legyen bennetek, amely Krisztus Jézusban volt. Ő isteni mivoltában nem tartotta Istennel való egyenlőségét olyan dolognak, amihez föltétlenül ragaszkodjék, hanem szolgai alakot fölvéve kiüresítette önmagát és hasonló lett az emberekhez. Külsejét tekintve olyan volt, mint egy ember; megalázta önmagát és engedelmes lett mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig. Ezért Isten fölmagasztalta, és minden mást felülmúló nevet adott neki" (Fil 2,5-9). — A szentírás nyelve nem filozófiai nyelv. Talán megtévesztő, ha „lelkülettel", „életszemlélettel" fordítjuk le a „phronein" igét. Phronein az antik mentalitás szerint a „phrén"-nek, a szívből, tüdőből és szexuális életerőből álló emberi súlypontnak az aktusa. A phrén-ben van a gondolkodás középpontja is. Ha ez nincs rendben, akkor skizo-phrénia, öntudathasadás áll be. Mivoltunk egész súlyával, öntudatunk minden rétegével kell tehát követnünk Krisztust életében, halálában és feltámadásában. Hisz egy személy után menni annyi, mint mindenhova vele tartani; nem lehet a feleúton cserben hagyni.

III. A TELJESEBB ÉLET KEZDETI FELTÉTELE AZ ÁTFOGÓ GONDOLKODÁS (METANOIA). Hogy ilyen életet élhessek, teljesen meg kell változtatnom gondolkodásomat, mint ahogy a kondérból kanalazóknak is meg kellett érteniök, hogy életüket csak akkor találják meg, ha életszemléletükben egy másik személy lesz a súlypont. — A bezárkózottnak meg kell nyitnia magát. Az elégedetlennek el kell ismernie határait, korlátait. A haragosnak és a bosszankodónak meg kell tanulnia a hálát, a közömbösnek az odaadást; a kétszínűnek, a diplomatáskodónak úgy kell élnie, ahogy van, igazi, valódi énjével. Aki köti magát valamihez vagy valakihez, annak meg kell tanulnia az elszakadást; tiszteletben kell tartania a másik szabadságát. Aki állandóan a rossz világról panaszkodik, annak meg kell értenie az embereket. Aki mindenütt helyt áll és sikereket arat, annak alkalmakat kell keresnie, hogy békét teremtsen, ahol veszekedés van. Akinek tudása, képzettsége van, annak át kell alakulnia szerető emberré. Az erős karakternek engedékennyé, önátadóvá kell lennie. Aki hozzászokott ahhoz, hogy mindent maga végez, meg kell értenie, hogy neki is szüksége van segítségre; hagynia kell, hogy az ő beavatkozása nélkül is történhessék valami.

Minden teremtő munkában, életmegnyilvánulásban van egy pozitív és egy negatív pólus közötti feszültség. Ha valaki csak az egyik pólust veszi tekintetbe, az halálosan egyoldalú lesz, mert megszünteti a feszültséget, és ezzel megöli a teremtő munka feltételeit, lerombolja a valóságot. A keresztény élet feltétele a valóság két pólusát átfogó és termékeny feszültségben tartó gondolkodás. Csak ezzel lehet a paradox igazságokat megérteni, mint pl.: „Aki meg akarja találni életét, elveszíti, de aki érettem elveszíti életét, megtalálja" (Mt 10,39).

A kereszt, a megváltás szimbóluma, egyúttal a jobb- és balfelet kapcsolatba hozó, a fentet és a lentet egymással összekötő, átfogó gondolkodás jele is, amelynek metszőpontjában, a koordináta-rendszer nullpontjában, ahol a negatív pólus erővonalai átmennek a pozitívba, a senkiföldjén, a halálban, az Istenember megnyitott szíve van.

IV. AZ ÁTFOGÓ GONDOLKODÁSBAN (METANOIA) TALÁLJA MEG AZ EMBERISÉG IGAZI EMBERI MIVOLTÁT (IDENTITÁSÁT). Embertársaink legtöbbje nem érti többé önmagát, nem találja önmagát. Skizo-phrénia gyötör bennünket, mint Meursault-t, Camus „Az idegen" c. művének szereplőjét, aki úgy éli meg halálraítélését, mintha nem is róla lenne szó. A skizo-phrénia a modern világ pestise, az öntudathasadás, a megosztott gondolkodás. A modern világgal a görög világ eszményét, a szó-phro-szüné-t állítja szembe, vagyis az egészséges gondolkodást (szósz, szaosz: egészséges), amely nem túlozott el semmit sem, sem a szent titkot, sem az értelmet. A Pestis-ben aztán Tarrou világosan megfogalmazza a modern ember betegségének diagnózisát: „Lehet-e Isten nélkül szentnek (értsd: teljes, igazi embernek) lenni, — ez az egyetlen konkrét probléma, amelyet ma ismerek." Camus olyan életszemléletet keres, amelyben az embertestvéreinkért tett szolgálat lép annak helyébe, amit a kereszténység örök üdvösségnek nevez. — A modern világ ideológiái mind ennek a problémának megoldását tekintik feladatuknak.

De senki sem tud arra a kérdésre, hogyan érjük el emberi mivoltunk beteljesedését (az emberi identitás kérdése), olyan pozitív feleletet adni mint a kereszténység életszemlélete és ennek gyakorlása, praxisa: Isten nem a tilalmak félelmes szimbóluma; Isten nem az élet azon területein keresendő, ahová még nem sikerült az emberi elmének és tudásnak behatolnia, és ahonnan épp ezért váratlan és kiszámíthatatlan sorscsapások származnak; Isten hatalma az ember felé való fordulásban és a vele való barátságban fejeződik ki a legszebben; ezáltal nemcsak lehetővé lesz számunkra, hogy mi is embertársaink felé forduljunk és szeressük őket, hanem egyenesen erre kapunk parancsot, az „új" parancsot (Jn 13,31-35), mert az Isten az Emberfiában identifikálja magát embertársainkkal. (Mt 25,35-45.)

A gyermekpszichológusok azt mondják, minden emberi identitás alapja azáltal jön létre, hogy az anya gyermekének nemcsak egyes különböző irányokba futó testmozgásait, érzelmeit, funkcióit fogja fel, ad rájuk választ és fejezi ki miattuk örömét, hanem felfedezi bennük a gyermek Én-jét is, igazi mivoltát, és ezzel lép bennük kapcsolatba úgy, hogy nevet ad gyermekének, és nevével a gyermeket mint Egészet szólítja meg. Amikor Pál apostol azt írja Jézusról, hogy benne jelent meg, lett először világos és nyilvánvaló a mi Istenünknek mint megváltónknak felénk fordulása és emberszeretete (Tit 3,4), akkor valódi nevén nevezi az Istent. Az Emmánuel név („Isten velünk") szintén erre a kapcsolatra utal az Isten és az ember között. Jézus Krisztus igazi Én-jét találjuk itt meg. Az átfogó gondolkodás az embert, a negatív pólust, Krisztussal, a pozitív pólussal, az emberi teljesség megvalósítójával kapcsolja össze. Az Ószövetség prófétája vízióban látta, mint vándorolnak a népek a világ minden tájáról Sion felé. A három mágus a

nemzetek sokaságát képviseli a bethlehemi jászolnál. Bennük fejeződik ki az általános emberi identitás utáni vágy. A Gyermek felé fordulásban, a szolgálatkészségben és legértékesebb ajándékaik odaadásában találják meg a mágusok emberi mivoltuk legszebb örömét, önmagukat.

V. AZ ÁTFOGÓ GONDOLKODÁS (METANOIA) PRAXISA A KERESZTÉNYSÉG KRISZTUS-KÖVETÉSÉBEN. Az átfogó gondolkodáson alapuló élet kezdetét „megtérés"-nek nevezi a lelki irodalom. Mindenesetre nem erős elhatározással kezdődik az ilyen élet, hanem odafordulással ahhoz, aki meghív bennünket követésére, akire hallgatunk, és akinek meghívását elfogadjuk. A német nyelv szójátéka fejezi ki ezt legszebben: Aus dem H o r chen wird Ge-h o r s a m, aus dem H ö r en wird Zu-ge-h ö r igkeit; a figyelemből engedelmesség lesz, a hallásból hozzátartozás.

Erdemes volna egyszer megvizsgálni emberi magatartásunkat a szentírás fogalmai: „meghívás", „hallás" segítségével. Mit nevezünk lelkiismeretnek, ha az nem a nevelés eredménye, sem pedig egy érvényben lévő rendszer alkalmazása?! A szentírás úgy írja le a lelkiismeretet, mint emberi képességet, hogy meghalljunk valamit, amit nem neveltek belénk és amiben nem vagyunk jártasak. A lelkiismeret bensőnk füle, amellyel fölfogjuk egy ismeretlen szavát, és a hang, amellyel válaszolunk erre. A lelkiismeret képesség: a hívó szóra szóval vagy tettel f e l e l n i és ezáltal f e l e l ő s n e k lenni. Lelkiismeretünkkel vizsgáljuk meg és ítéljük meg a hallottakat, és teszünk ennek alapján szabad elhatározásokat. A lelkiismeret nem az elnyomás, hanem a lelki szabadság ismertető jele. Mi akkor a bűn ebből a szempontból tekintve? Nem más, mint hallani, de meg nem hallani; elzárkózni, mintha semmit sem hallottunk volna; a hallott szóra nem felelni, és ezzel felelőtlenséget elkövetni. A bűn egy hallószervvel megáldott ember süketsége; egy látó ember vaksága; egy beszélni tudó némasága. Az eredeti bűn tana sem akar mást mondani, mint hogy az ember „nagyothalló", „rövidlátó", „beszédében megzavarodott és dadogó" lény; csak abban akar maradni, amit már ismer, amiről már ítéletet alkotott és nyilatkozott. — Ha a teológus arról beszél, hogy a keresztségben az ember megtisztult az eredeti bűntől és Krisztusban új lény, új ember lett, akkor végeredményben ezt mondja: az embernek kinyílt a füle és hallja Krisztus meghívását; kitisztult a szeme és látja Krisztusban embersége beteljesedését; megoldódott a nyelve és feleletet ad Krisztus hívására. (Vö. a keresztség liturgiáját.)

VI. A KRISZTUS-KÖVETÉS ERŐVONALAI KRISZTUS IRÁNYÁBÓL.

Krisztus földi élete nem más, mint isteni mivoltának emberi dimenziókba való áttétele. Jézus meg akarja mutatni, az embereknek lényével, életével, hogy milyen az Isten.

Lényében és életében megjelennek előttünk A t y j a arcvonásai. (Jn 1,18.) Ő az „egyedüli Uralkodó, a királyok királya és az uralkodók Ura", aki „megközelíthetetlen világosságban lakik, akit senki nem látott s nem is láthat" (1Tim 6,15-16). Csak a Fiú látta Őt. Aki viszont Krisztust látja, az látja az Atyát is (Jn 14,8-10). — Ez az atyai vonás jelenik meg a földi Krisztusban,

mikor Jézus úgy beszél, mint akinek hatalma van (Mt 7,29), de tekintélyével mégis Istennek szolgál. Atyját mutatja életében az a vonás is, hogy számára a lét fontosabb, mint a beszéd, a tanítás és a cselekvés. Nyilvános élete rövid, a hallgatás ideje hosszú.

Az Atyaisten belső gazdagsága a földi Krisztus önkiüresítésében nyilatkozik meg. Hogy kell ezt érteni? Amint az Atya mindenét odaadja a Fiúnak, mindenét közli a Fiúval, éppúgy üresíti ki önmagát Jézus is földi életében. Szegénysége, nincstelensége, a kereszten való mezítelensége arra az isteni erőre mutat, amely a Szentháromságban lüktet az Atya felől a Fiú felé. Hisz nem a tulajdonban van az igazi gazdagság, hanem minden anyagi és lelki jó megosztásában, kiosztásában és odaadásában. Jézusnak azért nincs földi életében semmije, azért nem kell neki semmi, mert mindene megvan.

Krisztus földi életében, lényének mivoltában tehát mennyei Atyjának az emberi életben ábrázolható vonásait ismerjük meg.

Az atyai vonásokon kívül megnyilatkozik Krisztus földi életében a F i ú sajátságos arca és személyisége is. Krisztus földi egzisztenciája az elhagyottság sötét óráiban sem más, mint megmaradás az Atya akaratában, Különösen Sz. János írásaiban csendül fel ismételten ez a téma. (Jn 14,10; 20.) Így jeleníti meg Jézus az időben és a térben, hogy a Fiú mindent visszaad az Atyának, hogy a Fiú teljesen egy az Atyával az időtlenségben és a végtelenségben.

Innen értjük meg a földi Krisztus engedelmességét is. Maradéktalanul teljesíti Atyja akaratát; nem marad vissza mögötte, de nem megy rajta túl sem, mert Ő teljesen egy az Atyával (Jn 5,19-23). Jézusból nem lehet "progresszistát" csinálni. (2Jn 9.) Az Ő „eledele" az, hogy annak akaratát tegye, aki Őt küldte (Jn 4,34). — Erre a hűséges és kölcsönös egyességre és egységre utal az is, hogy életét önként adja oda (Jn 10,18), és mégis mondhatja: „úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta oda" (Jn 3,16).

Az Atya és a Fiú egymáshoz való viszonya a tökéletes szeretet: a S z e n t l é l e k. Az Atya nem tart meg semmit sem magának, hanem mindent közöl a Fiúval, a Fiú pedig mindent visszaad az Atyának. — A szeretet és az odaadás Lelke késztette a Fiút arra, hogy testet vegyen magára, és így testét is belevonja az önátadásba. Amint a Szentlélek az Atyának és a Fiúnak a Lelke, ugyanúgy lesz a földi Krisztus teste minden emberé. A földi Krisztus egyedül marad, nőtlen lesz, hogy minden emberé lehessen, és mindenkit mint a szeretet „foglyát" vihessen vissza magával megdicsőülésében az Atyához (Ef 4,8).

E rövid fejtegetésből világos lesz Pál apostol gondolata: valóban a földi Krisztusban „lakik testileg az Istenség egész teljessége" (Kol 2,9).

VII. A KRISZTUS-KÖVETÉS ERŐVONALAI AZ EMBER IRÁNYÁBÓL.

Mindenki meghívást kapott egy teljesebb emberi életre. Nem mindenki tudja azonban átfogó gondolkodással fölfogni saját maga helyzetét és emberi teljessége mintaképét Krisztusban. Sokan csak önmaguk felé fordulnak, csak önmagukat látják, hallják és hirdetik, súlypontjukat önmagukban szem-

lélik; erővonásaik csak önmagukra irányulnak, egy pólusban, önmagukban összpontosulnak. — Akik azonban meghallották a hívást, azok Krisztus felé mint az emberi teljesség mintaképe felé fordulnak; súlypontjuk erővonalaikkal kihelyeződik önmagukból (exodus), és Krisztusba mint az emberi teljesség mintaképébe és Megváltójába helyeződik át. Vannak, akik a meghívást egészen megértették és emberi teljességük keresése mellett a Megváltó Krisztussal való szolidaritásban dolgoznak. „Mi Őt hirdetjük, intünk és teljes bölcseséggel oktatunk minden embert, hogy Jézus Krisztusban tökéletessé tegyünk mindenkit" (Kol 1,28).

Amint „a Fiú önmagától nem tehet semmit, csak azt teheti, amit az Atyánál lát" (Jn 5,19), ugyanúgy irányul az ember szeme egy teljesebb emberi életre való törekvésben Krisztusra; benne látja ugyanis konkréten azokat az emberi teljességhez tartozó szép vonásokat, amelyek radikálisan, gyökeresen az Istennek mint Atyának, Fiúnak és Szentléleknek arcán rajzolódnak ki. Tehát az emberi teljességre való törekvésben is fel kell tűnni a három isteni személy arcvonásainak mint a Krisztus-követés fő erővonalainak. E három vonás, e három erővonal foglalja össze az ember „súlypontját". Bennük van az, amit az ember mint lénye legnagyobb értékét adhat oda, ha énje egész mivoltával törekszik a földi Krisztusban megjelent teljesebb élet felé. Ez a három vonás világosan kirajzolódik mint három erővonal a főparancsban. Isten felé fordulni:

— teljes szívvel (ez az erővonal vezet bennünk a megtestesült Krisztuson keresztül a Fiúhoz az engedelmességben. Ez a hit vonala)
— teljes elmével (ez az erővonal vezet bennünk Krisztuson keresztül az Atyához a szegénységben. Ez a remény vonala)
— teljes lélekkel, azaz teljes életerővel (ez az erővonal vezet bennünk Krisztuson keresztül a Szentlélekhez a mennyek országa miatti házasság nélküliségben. Ez a szeretet vonala)

A megfelelő görög kifejezések: kardia, dianoia és pszüché. E három erővonal viszi magával egész emberi mivoltunkat. A sorrendnek megfelelően benne vannak:

1.) az agresszív tendenciák, amelyekkel az érvényesülési ösztön dolgozik bennünk;
2.) a haptikus-retentív tendenciák, amelyek a birtoklás ösztönét ébresztik fel bennünk;
3.) az erótikus-libidinótikus tendenciák, amelyekkel szeretet, élvezet, gyengédség után törekszünk.

1.) Szolgálat, engedelmesség, kicsiség — Teremtő erő, tekintély, nagyság

A teremtő erő, a tekintély, a nagyság, az érvényesülés utáni törekvés igazán nemes emberi feladat. De csak átfogó gondolkodásban tudja az erre meghívott megérteni, hogy a teljességükhöz vezető út a szolgálaton, az engedelmességen, a kicsiségen keresztül halad. Az Újszövetség gondolat-

világa szerint a tekintély, a nagyság, a teremtő erő a szolgálat súlyában, erejében és méltóságában keresendő. Krisztus követői kemény vitatkozásokban tanulják meg, hogy mi az igazi hatalom, erő és nagyság. Krisztus követésében a tanítványok a szolgálattal állnak vagy buknak. Ismételten hallják Krisztustól a paradox gondolatot: az igazi nagyság a kicsiségben áll. A „tapeiophroszüné", vagyis a „szívből, elméből és életerőnkből jövő kicsiség" az ismertető jele Krisztus szolgáinak: Máriának (Lk 1,48) és Pál apostolnak (Csel 20,19). E miatt mondja őket nagynak minden nemzedék.

Lk 12 fölvázolja a szolgálat erővonala pozitív pólusát a beteljesedésben: a megdicsőült Úr fölkötött köténnyel fogadja a beteljesedésben övéit, és folytatja a dicsőségben is földi élete munkáját, amikor kiszolgálja őket az asztalnál.

Az ilyen szemlélet természetesen forradalmasítja nemcsak a szíveket, hanem a gondolkodást és a közösségi élet minden formáját: a családot, a társadalmat, az egész világtörténelmet. Hisz ha valaki egész szívével az Úrnak szolgál embertestvéreiben, annak szívében nem marad többé hely a világ istenei számára. Ezek közé az istenek közé tartoznak azok a képek is, melyeket a különféle elméletekről, nézetekről és hagyományokról festünk magunknak.

De az is következik ebből a szemléletből, hogy a szolgálatban nem lehet az Istent elválasztani az embertől. Minden teremtő erőnek, tekintélynek és nagyságnak emberi vonásokat kell hordania.

Minél mélyebbre megy az ember a szolgálat erővonalán, annál inkább fogja tudni és tapasztalni, hogy senkiföldjére érkezett, arra a területre, ahol a szolgálat és az engedelmesség erővonala átmegy a mindhalálig való engedelmességbe, ahogy a Filippiekhez intézett levél írja. Ezen a ponton csap át a negatív pólusból jövő erővonal a pozitív pólus erővonalába: itt kezdődik meg az a felemelkedés, mely Isten teljességében éri el majd egészen célját, minden jogos vágyát. Ezt a felemelkedést azonban csak a hit fényében látjuk meg.

2.) Megosztás, önkiüresítés, szegénység — Korlátlan birtok, hatalom, gazdagság

„Ti olyan tökéletesek legyetek, mint mennyei Atyátok" — szólítja fel Jézus a hegyi beszédben hallgatóit (Mt 5,48). A birtok, hatalom és gazdagság mindig az emberi teljesség formái voltak és maradnak. Már a gyermekkorban elkezdődik az értük való küzdelem. Ha ismételten elveszünk valamit egy gyermektől, akiben épp ébredezik a birtoklás, a kisajátítás és a megtartás ösztöne, tiltakozni fog a kicsi. Talán sohasem tanulja meg az ilyen gyermek a külső dolgokhoz való helyes és rendezett viszonyt. Könnyen lesz belőle aszociális lény: nem fogja ismerni azt az örömet, amit az „enyém" jelent, de nem tudja majd becsülni a „tiedet" sem. Ebben áll a szegénység nagy veszélye, amely különösen akkor fenyeget, ha a szegénységből lassan

nélkülözés vagy nyomor lesz. Az éli meg igazán a szegénység örömét, aki megélte önmagában az anyagi és a szellemi jólét lehetőségeit is. A szerzetesrendek évszázados tapasztalata az, hogy épp azok élik legszebben az evangéliumi szegénységet, akik több birtokról és vagyonról mondtak le, míg azok, akik belépésük előtt szegények voltak, általában igényesebbek.

Nagyon egyszerű belátni, hogy a nagysághoz, gazdagsághoz, hatalomhoz, birtokhoz sokszor kemény lemondás vezet. A tunyaság, a lustaság, az önteltség feletti győzelem erőfeszítésbe, áldozatba kerül. — Egy gyermek nem tanul önuralmat, belső szabadságot, ha minden kívánságát teljesítik. A felnőttnél aztán katasztrofálissá növik ki magukat az elhibázott nevelés következményei. A luxus modern rabszolgái nem tudnak többé átfogóan gondolkodni, mert nem tapasztalták meg életükben a dolgoktól való függetlenség és szabadság örömét.

A szegénység szónak van egy keserű mellékíze. Sokan úgy vélik, hogy a szegénység mint ideál nyomorban és függő viszonyban szeretné hagyni a népeket, hogy könnyebben lehessen őket kormányozni. — Az evangéliumi szegénység nem jelenti a nyomort, a nincstelenséget, de igenis a nyomorultakkal és a nincstelenekkel való szolidaritást. — Szegénynek lenni nem annyit jelent, mint állandóan kapni, hanem megosztani, kiosztani, amink van és amivel rendelkezünk. Szegénynek lenni annyi, mint olyan nyitott szívvel élni, hogy ki tudjuk osztani anyagi és szellemi javainkat is. Lelki szegénység ott van, ahol szabadon és egyszerűen, minden felhajtás és propaganda nélkül önkiüresítés történik. Az ilyen értelemben vett szegénységnek van kisugárzó ereje, ez ragad magával. Szent Pál felhívása és kérése áll a modern kor fiára is: mindenki „dolgozzék és keze munkájával keresse kenyerét, hogy legyen mit adnia a szűkölködőknek is" (Ef 4,28).

Mennél messzebbre megy valaki ezen az erővonalon, annál inkább fogja érezni, hogy embertársai gazdagabbá lesznek (2Kor 22,19), neki pedig oda kell adnia egyszer testét is (Lk 22,19), életét is másokért. Minden öregedő érzi ezt, mikor helyét meg kell osztania és egyszer egészen fel kell adnia, hogy mások helyettesítsék, mások lépjenek munkahelyére. Ha mindenünket odaadtuk, ha egészen kiüresítettük magunkat, az utolsó helyet kapjuk meg. Lelki finomságról tanúskodik az a kor, amely tiszteli az öregeket; egy hosszú élet tapasztalatainak közlése a fiatalabbak legértékesebb kincse lehet. Az ilyen életszemlélet követőjének is fel kell készülnie az ellentmondásra. Krisztus követőjét sokszor tartják a világ szemetjének (1Kor 4,10-13).

Ezen az erővonalon haladva a földi Krisztus pólusán át az Atyához jutunk el, aki isteni létét megosztja a Fiúval, és minden hatalmat a feltámadt Krisztus lába alá vet. Ez az erővonal a remény vonala. Így kívánja szent Pál Krisztus követőinek: „Világítsa meg lelki szemeteket, hogy megértsétek, milyen reményre hívott meg titeket." Ef. 1,18-22. Ennek a teljesebb életnek lehetőségét sejtette meg Camus is, amikor ezt írta: „Ahelyett, hogy ölünk és meghalunk azért, hogy létrehozzuk azt a lényt, ami nem vagyunk, — éljünk és engedjünk élni, hogy megteremtsük azt, aki vagyunk."

3.) Önátadás, szeretet, lenni valakié — Önátadás, szeretet, megoszthatatlan örök egység és közösség

A szeretet a legértékesebb kincs a világon. A szeretetben leszünk érett emberek, személyiségek. A szeretetben adjuk oda magunkat egészen. A szeretetben bontakozik ki egész emberi mivoltunk. A szeretetben alkotunk maradandót életünkben. A hit átváltozik egyszer látássá, a reményből a teljességben birtoklás lesz, de a szeretet lényegében ugyanaz marad örökre.

Ha a szeretet ilyen nagy érték, ne csodálkozzunk azon, hogy veszélyeztetett, hogy a szeretetet nevelni is kell. A szerető ember egészen nyitott a másik felé és egészen oda akarja magát adni, minden ellenszolgáltatás nélkül. „Amor meus pondus meum" — írja Ágoston. A szeretetben van az ember „súlypontja". A szeretet bátorítás, elismerés, biztosítás, értelem, életerő, már itt a földön megélt mennyország. De van egy lényeges feltétele: a szeretett lényből, az embertársból nem szabad birtokot csinálni. A szeretet egység és egyesülés után törekszik, de nem semmisíti meg, nem rombolja le a szeretett egyén személyiségét.

Hogy magunkat egészen adhassuk, egésznek is kell maradnunk. A szeretet lényege a személyi vonatkozást tekintve az, hogy a „mi" élménye jön benne létre. Ez azonban föltételezi, hogy az „én" és a „te" létezik már előtte, és hogy az „én" és „te" nem szűnik meg a szeretetben sem. Miért maradt Jézus egyedül és miért nem nősült meg? Pontos megokolást adni lehetetlen. De nem vagyunk hamis úton, ha azt mondjuk, mindenkié akart lennni testével-lelkével, egészen át akarta magát adni. A pap, a szerzetes azért nem házasodik, mert mindazoké akar lenni, akiket a sors útjába vet, maradéktalanul át akarja adni magát hivatásának.

Krisztus szeretete megváltói szeretet. Ő nem azért szerette az embereket, mert azok jók, szolgálatkészek és nemes szívűek, hanem mivel nyomorultak, szegények és nincs aki vezesse őket. Az ilyen értelemben vett szeretetnek szolidaritás a neve. Így szeretik egymást azok, akiknek ugyanaz a sors jutott osztályrészül, a „baj-társak". Hosszú ideig lehet egymás mellett szó nélkül menetelni, — írja Saint-Exupéry; de a veszély órájában észrevesszük, hogy "váll váll mellett van; felfedezzük, hogy ugyanahhoz a közösséghez tartozunk." Mert a szeretet nem annyit jelent, mint „egymás szemébe merülni, hanem együtt ugyanabba az irányba tekinteni." Jézus nem jegyesünk, hanem testvérünk lett. Épp ezért a szolidaritás Jézus megváltói szeretetében való részesedés; a földi Jézuson keresztül a Fiúra mutat. Ugyanezt a vonást viseli bennünk, ha Jézust és az embereket mint jóbarátot tekintjük (Jn 15,12-17).

Az Atyához vezet az a szeretet, amelyről Jézus főpapi imájában így szól: „az Atya szeret titeket, mivel ti szerettetek engem" (Jn 16,27). De a Szentlélek vonásait hordja az a szeretet, melyért Jézus így imádkozik: „Egyek legyenek, mint mi" (Jn 17,12). Amikor az embertársakhoz fűző kötelék szorosabb lesz, mint a test és vér kapcsolata, akkor tudjuk, hogy a Szentlélek

dolgozik bennünk. (Vö. Mt 12,46-50.) A szeretetnek azonban van egy tragikus oldala: egoizmusunkkal, amely sohasem tűnik el egészen, be vagyunk falazva önmagunkba. Véges emberi természetünk miatt „egyén"-nek maradunk, képtelenek mindent odaadni, önmagunkat maradéktalanul a másikkal közölni, vele eggyé lenni. Legnemesebb emberi vágyunk olyan szeretetre irányul, amely csak az isteni boldogságban lehetséges: a személyek különbsége minden távolság nélkül; teljes egység abszorpció nélkül; egyetlen hang, amely két húron pendül; „én" és „te", de „enyém" és „tied" nélkül.

Mert minden, ami téged s engem ér,
egymáshoz forraszt, mint vonó hegyén
a dallam két húrból egy hangon ébred.
Mily hangszernek lettünk feszülő húrja?
S milyen zenésznek játszik rajtunk ujja?
Ó édes ének. (R. M. Rilke)

Krisztus követője tudja, hogy ehhez az egységhez hosszú út vezet. Ezen az úton Jézus keresztfán kilehelt Szentlelke irányít és ösztönöz (Mk 15,37). Ezt a Lelket kapta meg Krisztus meghívottjainak társasága, az egyház (ekklézia). Ez a Lélek vezette a Fiút a földre (Lk 1,35). Ez vezette be Jézust küldetésébe és a magányba (Mk 1,10-13). Ő fogja bevezetni Krisztus követőit minden igazságba (Jn 16,12-15). Csodálkozhatunk tehát azon, hogy szeretetünk ereje a kereszten mint egy transzformátoron át fog lüktetni a beteljesedés felé?

Az idő rövid. Ezért, akinek felesége van, éljen úgy, mintha nem volna (tisztaság); aki sír, mintha nem sírna; aki örvend, mintha nem örvendene; aki vásárol, mintha meg sem tartaná (szegénység); s aki érintkezik a világgal, mintha nem érintkeznék vele (engedelmesség)" (1Kor 7,29). Szent Pál azt akarja mondani, hogy a szegénység és a javak megosztása, a szolgálat és az engedelmesség, de általában az emberi önátadásnak minden formája is csak akkor vezet be és csak akkor visz el egy teljesebb emberi életre, ha a szeretet ennek az erővonalnak a mozgatója. Ez az igazság áll minden életformára: az önmagát fogadalmakkal kötőre éppúgy, mint a világban élőre. Mert:

a felelősség szeretet nélkül kíméletlenné,
a jog szeretet nélkül keményszívűvé,
az igazságosság szeretet nélkül kritikussá,
a kötelességteljesítés szeretet nélkül unottá,
a nevelés szeretet nélkül makrancossá,
a szívesség szeretet nélkül álarcoskodóvá,
az okosság szeretet nélkül ravasszá,
a rendérzék szeretet nélkül kicsinyessé,
a szaktudás szeretet nélkül rátartivá,
a becsület szeretet nélkül gőgössé,
a vagyon szeretet nélkül fösvénnyé,
a hit szeretet nélkül fanatikussá tesz.

Széneszi Miklós

CSALÁDEGYHÁZ

A II. vatikáni zsinatnak az Egyházról szóló konstitúciója 11. pontjában van egy első pillanatra szokatlan és újszerű kifejezés: „In hac velut Ecclesia domestica . . ." „ebben a mondhatnánk családi Egyházban . . ." Mintha a család és az egyház ugyanaz lenne, eggyé válna. A kifejezés azonban már elég régi, csaknem másfélezer éves. Aranyszájú Sz. János hívta fel hallgatói figyelmét egyik beszédében, hogy úgy építsék fel családjukat, mint „ecclesia domestica"-t, „családegyházat", „házi egyházat", a családi otthonban megvalósuló egyházat. A gondolat gyökere pedig — amint a következőkből talán világossá válik — a keresztény életfelfogásban rejlik. Csak mintha a keresztény családok sokfelé megfeledkeztek volna erről a krisztusi eszményről. Főként ma, amikor annyi szó esik a család, a házasság krízséről s oly kevés a megszenteléséről, s még ritkábban arról, hogyan lehet éppen a családi élet megszentelésünk eszköze, mindennapi forrása és alkalma. Pedig nem kellene-e elgondolkozni azon, hogy az Egyházra és a családra ugyanazok a megkülönböztető jelek alkalmazhatók: egység, szentség és mindent átfogó szeretet?

Az alábbi sorok a messze Brazília ez irányú törekvéseiből hoznak ízelítőt. Hogyan próbáljuk mi, nap mint nap, egymással karöltve élni a krisztusi örömhírt családunkban; mit értünk mi a „családegyházon", hogyan igyekszünk ezt az ideált megközelíteni. Hat család alkotja jelenleg szoros baráti körünket. Természetesen mindegyiknek megvan a maga arcéle, sajátos dinamikája, egyéni dimenziója. Mindegyikünk élete „más". Amikor egy-egy család „magánvéleményét", „saját esetét" közöljük, elkülönítjük szavaikat. Ugyanígy nem lehetne a leírtakat teljes egészében más környezetbe sem átültetni. Ha mégis papírra vetettük ezt a pár sort, annak tudható be, hogy mint az Egyház tagjai testvéri szeretettel kívánjuk megosztani tapasztalatainkat, próbálkozásainkat, nehézségeinket és örömeinket. Reméljük, egyszer mások is tudatják velünk, hogyan próbálják ők Krisztus fényét sugározni családi életükben.

I.

Krisztus a népek világossága. Az egyház — Krisztus jelenlétének folytatása a történelemben — mint világítótorony árasztja a fényt az emberekre, akik Őt keresik. Mint a zsinat mondja, „Krisztusban mintegy szentsége, vagyis jele és eszköze az Istennel való bensőséges egyesülésnek." A család, mint a közösségi élet és az igazi szeretet sejtje, szintén látható jele a krisztusi szeretetnek a világban. Ezért méltán nevezhető „családegyháznak". A családnak ebből a megszentelést előmozdító szerepéből tűnik ki, menynyire fontos, hogy teljes felelősséggel és összes következményeivel ma-

gunkra vegyük házastársunk és gyermekeink iránti kötelességeinket. Az, hogy együtt Krisztus élő tanúi lehessünk, függ mindegyik családtagtól és példájától.

Isten mindig közösségbe hívta az embereket, egy néppé akarta kovácsolni őket. Az üdvösségtörténet Isten népének története. Az Ószövetségben a zsidók alkotják választott népét; az újban a Krisztus köré gyűlt tanítványok. A közösségi élet ráüti bélyegét a kereszténységre kezdettől fogva: „a hívek mind összetartottak . . ." (Csel 2,44) „Nézzétek, hogy szeretik egymást" — ez volt az ismertetőjelük. Hasonlóképpen a keresztény család, a szerelem foganatja, hitből és szeretetből fakadó tanúságtételével jele lesz a világban Krisztus valóságának. Az Egyház szentség, amennyiben sugározza, hogy Isten terve benne valósul meg. Analóg módon a családegyházban felcsillan a szentségi jel, amikor hisz abban, amit hirdetni akar, amikor a hitvesek egymás és gyermekeik iránti szeretete túlcsordul mások felé. Ebben az értelemben a szülők az otthon szolgái lesznek, mint a papok az egyház szolgái. Az Egyházban Krisztus szeretete tesz minket testvérekké, eggyé. A családban két ember túláradó szerelme megteremti a gyermekeket és azok szeretetét. Emiatt mondhatjuk, hogy a család és az Egyház egybeesik, — felfogásunk szerint eggyé válik.

A család egyházzá válik, amikor Isten eszköze lesz. Amikor megmutatja, hogyan valósul meg benne Isten terve. Amikor nem próbál menekülni a valóságtól, nem hátrál meg az elől, ami valóban fontos. Amikor dicsőíti Istent mások előtt is. Amikor éltető hit sugárzik örömeiből. Amikor felfedezi a hit értékét, az isteni szeretet ingyenességét, akkor keresni fogja a hitben való elmélyülést, s így a zökkenők is állomások lesznek életében, nem pedig akadályok. Ahhoz, hogy a családegyház Krisztus jelenlétének tanúja lehessen környezetében, elkerülhetetlen, hogy mind egészében, mind pedig tagjaiban külön-külön kiegyensúlyozottság, kölcsönös megbecsülés és igazi szeretet uralkodjék. Ilyen szellemben próbáljuk formálni otthonunkat. Jóllehet a ránk zúduló nehézségek fojtogatnak, előre tartunk fáradtság, félelem, szorongás és kétség között is, bízva, hogy megfelelünk Istentől várt küldetésünknek.

A család mint „házi egyház" nem zárkózhat el az általános, a „katolikus" (egyetemes) egyháztól. Mély kapcsolatok fűzik egybe a kettőt. Az utóbbi a gyökér, a családok a világba nyúló ágak. Az egyház és a keresztény család különböző dimenziókban egy és ugyanaz a valóság. Ennek a magatartása tehát nem passzív alárendeltség az általános egyházzal szemben, hanem gyümölcsöző engedelmesség. Feladata, hogy élje, ami ebben az Egyházban történik. A vele való együttélés ma elsősorban a II. vatikáni zsinat szellemének átvételét, elsajátítását kívánja.

Megkérdeztük gyermekeinket, hogyan látják ők a család és az egyház közötti viszonyt. Íme válaszuk:
A legidősebb, Cézár (27 éves, most nősült) úgy tartja, hogy a család „házi egyház". Főként itthon érzi ezt, mivel mind ízig-vérig katolikusok vagyunk.
Kamilla, a legnagyobb lányunk (26 éves, házas, egy éves kislánya van) nem

lát összefüggést a család és az egyház között. Számára a kettő különböző. A mi családunk ebből a szempontból kivételes. Ő maga is csak a szentségekhez való járulásban él együtt az egyházzal.
Károly, második fiunk (24 éves, nőtlen, hivatalnok és főiskolai hallgató) szerint az egyház és a család egy, és szoros kapcsolatban állnak egymással, mivel mindkettő irányító befolyást gyakorol életcélunk elérésére. Szerinte a mi magatartásunk annyira aktív az egyházi életben, hogy több energiát szentelünk jelenleg ennek, mint családunknak.
A második lány, Celina (23 éves, házas, kislánya másfél éves) felfogásában az egyház egy család. Mindkettő közösség. A mi családunknak pedig minden tagja — véleménye szerint — benső és tevékeny viszonyban áll az egyházzal.
A legkisebb, Claudia (16 éves, diák) azt tartja, hogy általában (vagy ahogy ő mondta, „elvben") az egyház és család közti viszony nem jó. Kevés családban tudatosul, hisz a legtöbb a vasárnapi miselátogatással kielégítettnek véli egyházi kötelességét. Nem is gondol arra, hogy részt vegyen az egyházközség életében vagy valami vallási megmozdulásban. A mi családunk kivétel: itthon próbálunk egységet teremteni az egyház és a család között. Erre példa maga ez a véleménykutatás is, amelyhez hasonlót gyakran csinálunk idehaza. Gyakran esik szó körünkben az egyházról. Hiányolja azonban, hogy nem imádkozunk az étkezéseknél. És szerinte az egyház és család közti viszonynak abban is meg kell nyilvánulnia, hogy a hozzánk látogatók érezzék a szíves fogadtatást.

II.

Nem magas-e az ideál, amely kirajzolódott előttünk? Hogyan próbáljuk elérni?

a) Elsősorban imádkozó elmélkedéssel, mindig mélyebb kapcsolódással Krisztushoz. Szeretnénk állandóan szemünk előtt tartani szavát: „Nélkülem semmit sem tehettek."

Nap mint nap együtt imádkozunk gyermekeinkkel. Arra törekszünk, hogy az imádság ne valami távoleső dolog legyen az életüktől, hanem elkötelezettség azért, amiért könyörgünk. Főleg pedig legyen hálaadó ima mindazért, amit kaptunk, és ugyanakkor Isten dicsérete. Ilyenformán gyermekeink hallanak Istenről, Krisztusról, a Szűzanyáról, amint hallanak a nagyszülőkről, nagybácsikról, rokonokról. Nincs olyan korszak életükben, ahol ne essék szó ezekről a valóságokról, mindig együtt élnek ezekkel is. Minthogy mi szeretetből és szerelemben élünk, nem esik nehezünkre alkalomadtán beszélni nekik a Nagy Szeretetről. Ők pedig, érezve, hogy édesapjuk igazi barátjuk is, aki igazságos akar lenni mindenkivel, törődik velük és mindazokkal, akit ismernek és akiről érzik, hogy dolgos, becsületes — könnyen megértik, hogy létezik egy másik „Atya", aki minket hasonlóképpen szeret. Ugyancsak részeltetjük őket korukhoz képest baráti kapcsolatainkban is. Úgy látszik, a maguk módján (gyerekeink 2, 5, 8 és 10 évesek) meg is értik ezt, mert sokszor nyafognak, tiltakoznak, ha pl. moziba vagy máshová akarunk menni, de nyugodtak maradnak, ha látogatóba indulunk. Ez az év döntő volt a két nagyobbik gyerek számára. Tudatosítani akartuk azt, amit már nap mint nap velük éltünk. Ugyanis mi készítettük elő a legidősebbet az első szentáldozásra. A plébánián is részt vett négy előadáson és két kis imaórán is. De egy éven keresztül mi próbáltuk megéreztetni és megértetni vele Krisztus szeretetét, oltári ajándékát. Azt akartuk, hogy meglássa: Istenről nemcsak a templomban lehet beszélni, nemcsak ott lehet vele beszélgetni. Miután az előkészítés befejeződött, kézenfogva elvittük az Úr házába, hogy ezen a napon az Egyház

közösségében egyesüljön Vele. Meg vagyunk győződve, hogy így mind Ágnes lányunk, mind pedig családunk minden tagja számára nyilvánvaló lett, hogy itt nemcsak egy „ünnepségről" volt szó, hanem olyasvalamiről, ami a mi életünknek, s ettől kezdve már az övének is szerves része. Szerettük volna éreztetni vele, hogy mi, akik otthon egy kis családegyházat alkotunk, egy nagy közösségnek is részesei vagyunk, az általános, katolikus Egyháznak.

Naponta imádkozunk egymásért is. Föltételünk, hogy mindennap elmondunk egy Salve Reginát baráti körünk szándékaiért. Ha Krisztusból akarunk élni, vele való gyakori találkozásunknak kell segítenie egymás iránti megértésünket. Akik tudnak, hetenként egyszer vasár- és ünnepnapon kívül is részt vesznek egy szentmisén. Ez nem mindig sikerül, mivel munkaidőnk sokszor egybeesik a szentmise órájával. Hasonlóképpen nehezen tudjuk megvalósítani három éve tett elhatározásunkat: a napi elmélkedést. Bőrünkön tapasztaljuk, mennyire fontos reggel vagy napközben öt-tíz percre megállni és imádkozva végiggondolni Isten jelenlétét, tervét, szavát mindennapi életünkben. Sajnos, a fáradtság, munka, gyerekgondok és egyéb hasonlók miatt Márta sürgölődik bennünk, de Mária nem jut el az Úr lábához. Időnként egy-egy házi mise örömében is részesülünk. Püspökünk engedélyezte. Azelőtt kis bibliai elmélkedéssel kezdtük, és utána volt a szentmise. Most a szentlecke és az evangélium felolvasása után végezzük elmélkedésünket. Mindenki közli, amit a bibliai szövegek szívében felébresztettek, a misező pap pedig összefoglalja, kiegészíti. Találkozásunk legmélyebb, legszebb percei ezek az elmélkedések. Utóbbi időben annyira „belemelegedtünk", hogy csaknem dialógussá vált a szentmisének ez a része. Észrevettük azonban, hogy ennek megvan a veszélye: könnyen elkalandozhatunk az alapgondolattól, szétszóródhatunk. Így hagyjuk, hogy ki-ki mondja el hozzászólását, s ha valakinek erre megjegyzése, kiegészíteni valója van, azt tegye meg a szentmise után. Az elmélkedés jó előkészület a hívők könyörgésére. Itt terjesztjük elő szándékainkat az egyházért, családunkért, magunkért, szeretteinkért, az egész emberiségért.

b) Az imádság mellett döntő, hogy egymást segítsük. Tudjuk, hogy senki nem lehet keresztény magányosan. Célunk, hogy kölcsönös támogatást nyújtsunk egymásnak éppen a családi élet megszentelésére. Nem mintha nem tartanánk fontosnak a keresztény hit közösségi kisugárzását is. De úgy látjuk, hogy a mai atomizált világban ez az elsődleges feladatunk. A többi ennek természetes és lehetőség szerinti túlcsordulása legyen.

Egymás támogatása otthon kezdődik. A férj és feleség között. „Ezért a férfi elhagyja apját és anyját és feleségéhez ragaszkodik, s a kettő egy test lesz" — mondja már a Teremtés története. De mikor lesz egy lélek? A mi útjaink sem egyformák itt. Van, aki elég göröngyös ifjúkor után kötött ki házastársa mellett, van, aki szinte mindig egyenesben járt.

Amióta ismerjük egymást, Krisztus iránti szeretetünk mintegy hőmérője szerelmünknek. Gyerekkoromban is hallottam beszélni Istenről, de csak egyetemi éveim elején — egy lelkigyakorlaton — értettem meg, hogy Ő jelen van

életünk minden mozzanatában. Ez az újjáébredés épp akkor történt, amikor megismertem Jánost, későbbi férjemet. Isten irántunk való ingyenes szeretetének felfedezése együtt haladt egy személy szeretetének csodálatos élményével. S ez az élmény egész más volt, mint az addigi felületes szerelmeskedések: csodálatosan komoly és mély. János meg én nap mint nap növekedtünk a hitben és egymás iránti szeretetünkben, míg az egyetem bevégzése után megesküdtünk. 14 év óta életünkben sohasem volt valami „rendkívüli" esemény. Ki tudja, talán ezért nem is oly könnyű hűségesnek maradni választott és keresett életformánkhoz. Mi egyszerű, „hétköznapi" életet élünk, és ebben keressük a „nagy rendkívülit": élni Isten irántunk való szeretetét. Meglepő, hogy éppen legnehezebb körülményeink között — ilyen volt például, amikor igen szerettünk volna gyereket, de ez évekig váratott magára — éltünk legmelegebben egymással, próbáltuk legalább együtt átelmélkedni Isten akaratát velünk. Bármi is történt, soha nem hagytuk el hitünket és egymás iránti szeretetünket. Tudjuk, hogy felelősek vagyunk a másik lelki fejlődéséért: érezzük, hogy mihelyt egyikünk fáradt, petyhüdt, a másik mellette áll, figyelemmel kíséri és felkarolja, amikor erre alkalmas pillanat mutatkozik.

Megszokott, beidegzett magatartásunk segítség helyett azonban gyakran akadályozza a másik megértését, őszinte jóakaratának észrevevését. Sok jóindulatú próbálkozás megtörik azon, hogy a másik félig tudatos, akaratlan előítélettel viseltetik hitvestársával szemben. Éppen amikor a férj (vagy feleség) a legjobb szándékkal közeledik a másikhoz, ez félremagyarázza: „lám, már megint ezt akarja csinálni velem . . .", s ezzel a gondolattal csírájában fojtja el a kedvességet, kedvezni akarást. Hogy ebből a meddő körforgásból kiutat találjunk, egy harmadiknak kell segítségünkre jönnie. Krisztus Lelke lehet elsősorban ez a „harmadik" az életünkben. Legalább havonta, de ha lehet, hetenként leülünk, férj és feleség, vagy elsétálgatunk „hármasban". Tudjuk, hogy ahol ketten vagy hárman összejönnek az Ő nevében, jelen van közöttünk. Így az Ő jelenlétében beszéljük meg egymáshoz, gyermekeinkhez való viszonyunkat, fontosabb problémáinkat. Az a tudat, hogy Krisztus áll mellettünk, megnyugtat és erőt ad nemcsak arra, hogy türelmesen végighallgassam a másikat, hanem arra is, hogy új szemszögből próbáljam megérteni mondanivalóját. A mindennap füsttől, koromtól szennyezett levegőjéből fel kell emelkedni ózondús erdők közé, tiszta havasokra. Egész más világkép tárulhat fel így előttünk, szervezetünk megtisztulva reagál. Az Ő személye előtti találkozás sokszor friss vérkeringést hoz egymáshoz való viszonyunkba. — Néha azonban még így sem tudunk a berögzött, egyéni szűk látókörön felülemelkedni. Ezért „családközileg" is elmondjuk egymásnak, hogyan telt el az idő utolsó találkozásunk óta. Mialatt vacsorázunk, elbeszélgetünk, milyen örömeink és nehézségeink voltak. Gyakran megesik, hogy a férj és feleség közötti feszültség épp ilyenkor hidalódik át. Ha ketten vagy hárman is mondják: „Te Jóska" vagy „Te Mária, nem veszed észre, hogy ‚kezeled' Máriát (Jóskát) . . . nem látod, hogy jót akar neked?" — az talán hatásosabb. Lehet, hogy az adott pillanatban nem könnyű ezt elfogadni. De mivel tudjuk, hogy a többiek jóakaróink, s mivel már mi is adtunk hasonló jótanácsot másoknak, hamarosan magunkhoz térünk, és képesek leszünk arra, amire eddig nem éreztünk erőt.

9 évvel ezelőtt szinte mohón vártuk, hogy a többiek segítsenek rajtunk. Szükségét éreztük annak, hogy kitárhassuk a lelkünket, kétségeinket a hitre, gyermekeink (kettő van) nevelésére vonatkozóan. Az évek pergésével lassan változás ment végbe önző kapnivágyásunkban. Mindig jobban éreztük, hogy csak annyiban növekedhetünk lelkileg, amennyiben képesek vagyunk adni a többieknek, megosztjuk velük örömeinket, szenvedéseinket. Az elején zártak, bírálók voltunk, kevés szeretet élt bennünk. Utunk elég nehéz volt, tele zökkenőkkel, bár pihenőkkel is. Most is még messze vagyunk az ideáltól. De érezzük, hogy már tudunk segíteni másokon. Gyarapodtunk egymáshoz és gyermekeinkhez való viszonyunkban. Mások véleményének tiszteletben tartása, mások iránti türelem megszerzése lassan és fájdalmasan, de megy.

c) Az általános Egyház Krisztus szavából táplálkozik, az ő evangéliumából gyarapszik. Ha azt kívánjuk, hogy családunk „házi egyház" legyen, ehhez a forráshoz kell visszatérnünk. Innét kell növekednünk a hitben. Hamar felfedeztük azonban, hogy hitünk gyerekcipőben jár. Kevéssé ismerjük Krisztus kinyilatkoztató szépségét, még kevésbé tudjuk napi problémáinkat a hit szellemében megoldani. Ezért nélkülözhetetlenné vált hitünk rendszeres tanulmányozása, elmélyítése, főként a hitnek családunkhoz való kapcsolata szempontjából. Így áttanulmányoztuk már a II. vatikáni zsinat egyik-másik döntését, a holland katekizmus főbb fejezeteit (megvan portugál fordításban), a „Humanae Vitae" enciklikát stb. Nem egyszer panaszkodunk, hogy nincs időnk olvasásra, tanulásra. De amikor látjuk, hogy a másik család, aki szintén dolgozik, küszködik, mégis csak tudott néhány percet erre szánni, a legközelebbi alkalomra mi is felkészülünk.

Októberben pl. erről a témáról gondolkodtunk: „Az evangélium otthonunkban — a kereszt." „Elhatároztam ugyanis, hogy nem akarok másról tudni köztetek, csak Jézus Krisztusról, a megfeszítettről" (1Kor 2,2). Ilyen kérdések merültek föl: Milyen kereszt, kicsi vagy nagy nehezedik családunkra? Hogy fogadjuk? Milyen a magatartásom szeretteim szenvedése láttára? Milyen képet festek gyermekeimnek a szenvedésről, megpróbáltatásról, halálról? Olvassuk-e néha otthon Krisztus szenvedéstörténetét, elmélkedünk-e erről családunkban? Krisztus fényénél hogy készülünk fel esetleges szenvedések elfogadására?

Egyik családapa túl erősnek találta ezt a témát, megtagadta a feleletet. De beszélgetés közben lassan új világosság gyúlt benne, és belekapcsolódott az elmélyítésbe. Talán érdemes közölni két kis beszámolót. Az elsőt csak a feleség írta meg, mivel a férjnek nem volt ideje vele együtt átgondolni válaszát. A második a hitvestársak együttes válasza.

„Minden életnek megvan a maga keresztje. Ha valakit szeretünk, ez már a szenvedésnek való elkötelezettséget zárja magába. Az a fontos, hogy felkészüljünk a szenvedés pozitív és józan elfogadására. A szenvedés az emberi valósághoz tartozik, s mint ilyet kell elfogadnunk. Szenvedhetünk Krisztussal vagy nélküle — ez az egész különbség. Gyermekeimnek próbálok rámutatni, hogy a szenvedés természetszerű dolog, amelyik sokszor eltéríti az embert a lapos út folytatásától és felfelé irányítja. De őszintén meg-

vallom, nem keresem a szenvedést, a keresztet; sőt ha tudom, elkerülöm. Úgy látom, hogy kiváltságos életünk van, mivel Isten megkímélt nagyobb szenvedésektől, s remélem, hogy kegyelmével gyarapodásunkra használhatjuk fel ezt a sok érdemtelenül kapott jót (gyermekeink egészsége, kiegyensúlyozott anyagi helyzet stb.) Barátaink pedig az Egyház jelenléte az életemben: kisarjasztja bennem a vallásosságot, mint ezeket a gondolatokat is. Gondolkodásra, visszapillantásra kényszerít, s így javulásra, beismerésre. Talán nagyon is önző vagyok másokkal szemben. Mentségül azt hozom fel, hogy nincs időm. Valóban ne lenne? Az idő értékrend kérdése. S Krisztus az utóbbi hónapokban nem túl magasan állt értékskálámon. De ennek elismerése már egy lépést jelent; reméljük, a többi hiányzót is meg tudom tenni . . ."

„Nincs kétségünk, hogy a felelősséggel vállalt családi élet alkotja a keresztet a házastársak számára. Talán nem is annyira mint teher, hanem mint önátadás. A házasélet önzésünk legyőzését követeli, amit pedig mindegyikünk dédelgetve rejteget, s így önmagunk állandó feláldozását kívánja a másiknak. De ha mindez szeretetből történik, akkor a keresztnek nem lesz ólomsúlya, amit parancsszóra, kötelezettségből tűrünk; tudatosan vállalt önátadás mozzanata lesz. Krisztus szeretetből adta életét az emberiségért. Szeretetből mi is kivetkőzünk önmagunkból. Pedig nehezen tudjuk a „másikat" (férjet, feleséget, gyermeket) önmagunk elé helyezni. Természetes hajlamunk, hogy saját cselekedeteinket értékeljük, s evvel gyakran az önsajnálkozás veszedelmes területére lépünk. Ez magával hozza a csalódást, a kiábrándulást. Igen nehéz önmagunkat felülmúlni, s a másikat tartani életcélunknak. Néha, amikor súlyos szenvedés (betegség, haláleset) kopogtat otthonunkban, épp a kereszt fűz minket össze, együtt hordozzuk. Annál a családnál pedig, ahol még nem fordult elő nagyobb megpróbáltatás, a napi életben mutatkozik meg a türelem, lemondás. Az, aki megpróbáltatásokon ment keresztül, nagyobb lemondásra képes; más távlatból látja az életet. Szinte hihetetlen, micsoda arányokat vesznek fel a hozzánk tartozó dolgok. Azoktól, akik nagy veszteségeket szenvednek, kellene bölcsességet tanulnunk. — Célkitűzésünk, hogy gyermekeinket szeretetteljes türelemre tanítsuk. Nem könnyű, s bizonyos szempontból keresztnek lehet nevezni. Azt kívánja, hogy legyőzzük saját hibáinkat, szeretetlenségünket és türelmetlenségünket. Célkitűzésünk, hogy kézzel-lábbal küzdjünk annak a szeretetnek megőrzésén, amit már kiépítettünk magunk között; ezt nap mint nap gondoznunk kell, szünet nélkül. Önmagunkból kivetkőzve, nyíltan és barátian kell, hogy a legjobb énünket adjuk a másiknak. Ez nehéz. De bízunk, hogy Krisztus példájára támaszkodva meg tudjuk valósítani eltökélt szándékunkat."

Családba születtünk, családban nevelkedünk, s ha pár évre „önállósítjuk" is magunkat, a dolgok rendje szerint a házassággal újra a családi élet körébe térünk vissza. Életünk nagy része tehát ennek az életformának kereteiben zajlik le. Mennyit kellene imádkoznunk, próbálkoznunk, hogy váljék meg-

szentelődésünk forrásává, hogy ez legyen az első közösség, amely Krisztushoz vezet és vele mindennap szorosabban egyesít! Ez azonban csak akkor lehetséges, ha családi közösségünkben Krisztus közösségének, az Egyháznak szelleme uralkodik, ha otthonunk „családegyházat" alkot, vagy legalábbis ennek megvalósítására törekszik, amint már Szent Ágoston figyelmeztette a szülőket híres felszólításában: „Legyetek az én képviselőim családotokban!"

Nagy Kázmér

AZ IDŐSZERŰ NEWMAN *

Az angol közmondás szerint: „The proof of the pudding is eating", vagyis szószerint: Evés a pudding próbája. Átvitt értelemben annyit jelent ez, mint amikor magyarul ezt mondjuk: a fát a gyümölcséről lehet igazán megismerni.

Erre a közhellyé vált mondásra gondoltam, amikor nemrég Birminghamben felkerestem Newman bíboros élete második felének központját, az ottani Oratóriumot és benne Newman lakását. 4 × 6 méteres szoba. Fenyődeszkával van leválasztva egy másfél méter széles rész: a hálófülkéje. Élete utolsó éveiben a házikápolnája volt. A deszkapalánkon innen, a „nagy térben" néhány alacsony könyvespolc, egy íróasztal karosszékkel és egy bőrfotel. Az asztalon félig leégett gyertya és petróleumlámpa, amellyel Gladstone miniszterelnök ajándékozta meg Newmant. Soha nem használta. Hozzászokott a gyertyafényhez. Minden úgy van, érintetlenül, ahogy a halála napján: 1890. augusztus 11-én volt. Még a faliszekrény is, benne a következő vagyontárgyakkal: két rend papi civil, 2 reverenda, 1 bíborosi díszruha, 2 bíborosi kalap, 2 birétum, némi fehérnemű és az ajtóba vert szögön olcsó, ko-

* Életrajzi adatai dióhéjban: született 1801-ben Londonban. 1817: az oxfordi Trinity College diákja, 1822: az oxfordi Oriel College beltagja („Fellow"), 1828: az ottani egyetemi templom vikáriusa, 1832: Földközi-tengeri és római utazása, 1843: anglikán működésének utolsó éve, 1845: katolizál, 1848: megalapítja a birminghami Oratóriumot, 1854: a dublini katolikus egyetem rektora (1858-ig), 1879: bíboros, 1890-ben Birminghamben hunyt el.

A Newmannel foglalkozó óriási irodalomból a legkorszerűbb Meriol Trevor: Newman, the Pillar of the Cloud és Newman, Light in the Winter (1962). Franciaországban a Bouyer-Nédoncelle szerkesztésében megjelent Textes Newmaniens, Németországban a Becker-Artz-féle Ausgewählte Werke, Olaszországban a Ranchetti szerkesztésében indult sorozatos kiadás ismerteti Newman világát. 1955-1970 között négy nemzetközi Newman-szümpoziont rendeztek Luxemburgban, 1966-ban Oxfordban, a szentév alatt pedig Rómában, amelynek során magánkihallgatás keretében a pápa méltatta Newman „modernségét". Prófétai módon előrelátta korunkat — mondotta —, és sok probléma, amely foglalkoztatta, a II. Vatikáni Zsinatnak is tárgya volt, pl. az ökuméné, az Egyház és a nemkeresztények viszonya, a keresztények szerepe a világban, a laikusok jelentősége. Joggal beszélhetünk ma „Newman órájá"-ról.

pott, szürke pokrócdarab, amelyet téli időben a vállára terített. Kályha, kandalló nincs a szobában. A hálófülke falán ott látható két tucat fénykép: rokonok, barátok, ellenfelek arcmása. Elalvás előtt imádkozott értük. Amikor a fülkéből kápolna lett, oltárral, akkor is ott hagyta a mementóihoz segítő képeket. Bíboros korában: 78-tól 89 éves koráig megengedte magának a luxust, hogy ne a fülkében aludjék. Privilégiumként kápolnát rendezhetett be az ágya helyén.

Ebben a keretben élt kereken négy évtizedig. Ez önmagában is sokat mond. Úgy éreztem, jóváhagyóan vette tudomásul, hogy életrajzai, könyvei és a működését elemző tanulmányok után ezt is látni akartam. „A pudding próbáját . . . " Newman, aki korának egyik legélesebb elméje és legeredetibb gondolkodója volt, semmire sem becsülte a könyvszagú, csak logikával operáló elméleteket, filozófiákat. Prófétai jellegéből következett, hogy nem vont merev határt a profán és a vallási igazságok között. Az oxfordi hagyományoknak, ott töltött boldog éveinek és az őskereszténység beható tanulmányozásának tulajdonítható, hogy egyszerre volt az elmélet és a gyakorlat embere, sőt elevenen elégő vértanúja.

A Szentszék 1975-ben mindennél jobban szerette volna, ha John Henry Newmant a szentek sorába tudják iktatni, de VI. Pál pápa többszöri személyes sürgetésére is csak lassan mozdul előre ügye. Szóba került, hogy a pápa a kanonizálást megelőzve egyháztanítói címmel ruházza fel a halála óta egyre jelentősebbé váló Newmant. A szentévben azonban egyik terv sem valósult meg. A kanonizációt késlelteti, hogy az oxfordi egyetem kiadásában megjelenő sorozat: Newman levelezése, csak a 18. fóliókötetnél tart és még 12 kötet sajtó alá rendezése, kiadása hátra van. Legalább öt-hat évbe telik, amíg elkészülnek vele. Több mint 20 000 levél maradt Newman után. A szenttéavatási perhez minden iromány össze kell gyűjteni. Az egyháztanítói cím megadása ellen viszont az angol egyház tiltakozik, mert attól tart: kanonizálás nélkül azt a látszatot kelthetné, miszerint Newman csak a legnagyobb teológusok egyike, de nem szent. Már pedig — hangoztatják — mindkettő volt egy személyben. Elsősorban azonban próféta és az igazság vértanúja.

Azok számára, akik nem jutottak még hozzá Newman több, magyarul is megjelent munkájának vagy a vele foglalkozó tanulmányoknak az olvasásához, nagyon röviden érdemes felidézni pályafutását.

1801-ben Londonban született. Tíz éves korában már görög és latin verseket írt. Tizenhat éves, amikor leteszi a nehéz felvételi vizsgát Oxfordban. A következő hat évben valóban egyetemes műveltségét tovább fejlesztve bölcseletet, teológiát és természettudományokat hallgat. A „nagyobbra születtem" tudata 16 éves korától elevenen élt benne. Ezért is dönti el: pappá szenteltetni magát, és — annak ellenére, hogy az anglikán egyházban megtehetné — nem nősül meg.

A múlt század harmincas-negyvenes éveiben történik mindez. Az anglikán egyház őrzi a katolikus külsőségeket, egy szűk kör a tradíciók, a tanítás lényegét is, de általában úgy kezelik az emberek és az állam is az anglikán egyházat, mintha szakminisztérium lenne: a tömegek elkábítására és a kiüresedett „keresztény állam" ceremóniáinak lebonyolítására.

Newman és egyre gyarapodó baráti köre ebben a légkörben vág neki az igazság kiderítésének. Belőlük lesz a később „Oxford-mozgalom"-ként ismert szellemi erjedés: az anglikán egyház nagy belső reformja, amelynek során a legkövetkezetesebbek, így Newman és vele meg utána tízezrek eljutnak Rómáig.

A felfedező út az egyházatyák és az ősegyház tanulmányozásával kezdődött. Newman rádöbbent: akárhogy is volt, bármi történt is, az első négy században kristálytisztán kimutatható, hogy Róma püspökét a többi fölött álló tekintélynek tartották, mégpedig azért, mert annak a Péter apostolnak az utódja, akit maga Jézus bízott meg az oldás és kötés hatalmának gyakorlásával. Ha tehát — folytatódik Newman gondolatmenete — ez így van, már pedig tény, hogy így volt a kezdet kezdetétől, akkor az anglikán egyház csak úgy újulhat meg, ha az ősegyháznak ezt a hagyományát is átveszi.

Ez a felismerés volt a sarokkő, ahonnan kiindulva az oxfordi mozgalom egyre nagyobb hatást ért el, Newman és társai pedig a század közepére külsőleg is hitet tettek Róma püspöke mellett.

A következő negyven évben Newman az oxfordi egyetem szellemére annyira emlékeztető kötetlen, belső fegyelmet kívánó, különben mindenkinek a szabadságát tiszteletben tartó, alkalmazkodni képes oratoriánusok életét élte, az angol viszonyokra alkalmazott szabályok szerint.

Szinte halála pillanatáig nem szűntek meg a támadások ellene anglikán részről; a gyanakvás, a gyanúsítgatás és a feljelentések sorozata katolikus körökből.

Az anglikánok — akik nem követték őt Rómáig — köpönyegforgatónak tartották. Nem értették meg, hogyan dobhat oda valaki fényes jövőt ígérő oxfordi pályát (rendszerint püspöki, érseki javadalmakhoz vezetett és visz még ma is) „elméleti" megfontolásokért. Nem látták, hogy Newmannek a kereszténység nemcsak elmélet, hanem létkérdés volt.

A katolikusok pedig Angliában ultramontanisták voltak. A múlt század közepén állította helyre Róma a hierarchiát. Az évszázadokon át üldözött, majd éppen csak megtűrt katolikusok gettószellemben, gyanakodva, mindentől félve, akkor érezték magukat biztonságban, ha pápábbak voltak a pápánál. Angliában támogatták legszívósabban a IX. Pius és az olasz egység megteremtői között lezajlott küzdelemben a pápai állam fenntartásának gondolatát. Newman kétségbe volt esve, hogy a pápa idegen zsoldosokkal védekezik a saját népe, sőt, Rómáról lévén szó: a saját egyházmegyéje népe ellen. Az I. Vatikáni Zsinatra meghívták, de nem ment el, mert megoldhatatlannak látta az eszmei zűrzavart, és feleslegesen nem akart szerepelni.

Ugyanakkor mindent elkövetett, hogy a túlzók tervei ne sikerüljenek. Az akkori angol bíboros, Manning — aki korábban szintén anglikán pap volt — nyíltan hangoztatta például, hogy a tévedhetetlenség a mindenkori pápát minden — tehát nem csak hit és erkölcs dolgában tett ex cathedra kijelentésében megilleti. Newman világos logikával mutatott rá ennek az álláspontnak történelmi, teológiai és gyakorlati tarthatatlanságára.

Életének második felében, a többezer levélen kívül, két fő munkával örökítette meg a nevét. Az első az őt támadó és benne kételkedő köröknek szóló „Apológia", vallási fejlődésének leírása, amelyhez csak Szent Ágoston vallomásai hasonlíthatók mélységben, egyszerűségben és ma is modernként ható stílusában. A másik 1875-ben megjelent „levele" Norfolk hercegéhez címezve, de Gladstone volt miniszterelnöknek válaszul. Gladstone ugyanis a Vatikáni Zsinat után írt tanulmányában súlyos veszélyre hívta fel a figyelmet. Szerinte ezentúl a katolikusok minden ügyben követni fogják a pápát, tehát könnyen elképzelhető, hogy lojalitásuk megoszlik, sőt szembekerülnek az állam érdekeivel. A katolikusok tehát veszélyesek. Newman, aki tisztelte és szerette a mélyen keresztény (anglikán) Gladstone-t, nem akarta azzal megbántani, hogy egyenesen neki válaszol, hanem a fenti formát választva fejtette ki: mennyire alaptalan a félelem. Ezzel a levéllel egyúttal eloszlatta a vészfelhőket Rómában, ahol feljelentések és szándékos félremagyarázások alapján már azzal a gondolattal foglalkoztak, hogy nyilvánosan elítélik. Akárcsak Döllingert, vagy sokkal később Prohászkát.

Amikor XIII. Leó került a pápai székbe, első dolga volt, hogy a 78 éves Newmant bíborossá kreálta. De miután Newman ragaszkodott a birminghami Oratóriumhoz, püspökké nem szentelték. „Egyszerű" pap maradt, a mások kedvéért néha magára öltött bíborosi díszben és a fekete reverendájához viselt bíborosi pileolussal.

Ez a cím és a későn, de mégis megérkezett elismerés aranyozta be életének utolsó évtizedét. Prófétai bátorsága tovább sugárzott, és a II. Vatikáni Zsinat szellemében, határozataiban teljesedett ki. A gyakorlati megvalósítás bizonyára még hosszú évtizedek, ha ugyan nem évszázadok feladata. S talán ezek a távlatok világosítják meg, miért és mennyiben jelentős ma is a birminghami oratoriánus-kardinális.

A távlathoz: a múlt századi és szinte napjainkig nyúló háttérhez még annyit, hogy az 1864-ben kiadott Syllabus többek között tévedésnek minősítette, ha valaki azt vallotta, hogy minden embernek szabadságában áll azt a vallást tartani, amit értelme világánál igaznak tart. Hasonlóképpen téves az a vélemény, miszerint komoly reményünk lehet azok üdvössége felől, akik nem tartoztak Krisztus igaz egyházához. A Syllabus tévedésnek nevezte azoknak a véleményét is, akik szerint az egyház nem használhat erőszakot, sem pedig közvetett vagy közvetlen világi hatalmat céljai elérésére. Tévedés az is (az 1864-es lista szerint), hogy az egyház és az állam szétválasztandó, vagy hogy nem felel meg korunk szellemének, hogy a katolikus vallás

legyen az egyetlen államvallás — más vallások kizárásával. Végül a Syllabus elítélte azokat, akik szerint a római pápának ki lehet és ki kell engesztelődnie és egyeznie a liberalizmussal, a haladással és a modern civilizációval.

Nem csoda, hogy a jegyzék megjelenése után — amelyről különben az angol püspökök is csak a Times cikkéből, utólag értesültek — egy képviselő azt mondotta Newmannek: „Az angol katolikus sajtó cikkeiből úgy tűnik, hogy a pápa nyolcvan új tétellel egészítette ki a niceai hitvallást . . ." A túlzók, vagy akik nem láttak a jövőbe — mert nem tudták felmérni a korukban feszülő problémákat — valóban a csalatkozhatatlanság színébe állították be a „Syllabust" is. Newman nyíltan és leveleiben, még ma is nagyon élesnek ható szavakkal mondta el róla a véleményét, mégpedig az általa is szükségesnek tartott infallibilitás védelmében!

Nagy szónok volt és nagy gondolkodó. Az oxfordi egyetemi templomban tartott anglikán konferenciabeszédein és az oxfordi mozgalom 90 traktátusán kívül (alkalmanként megjelent röpiratok egy-egy témáról) ki kell emelnünk a keresztény tanítás fejlődéséről írt művét (An Essay on the Development of Christian Doctrine 1845) és az 1870-es „Essay in Aid of a Grammar of Assent"-et (magyarra megközelítően talán így fordíthatnánk: „A meggyőződés alapelemei"). Ez utóbbiban arra a kérdésre próbál megfelelni, hogyan tekinthetjük bizonyosnak a dogmákat. A tapasztalatból kiindulva bizonyítja, hogy a megismerésnek kétféle módja van: a logika és matematika absztrakt következtetése meg a hétköznapi ember konkrét, intuitív gondolkodása. Ez a második út a hitbeli meggyőződés útja is. Az az ember, akitől semmi sem állt távolabb, mint a vallás pusztán érzelmi felfogása, teljes igazságot szolgáltat itt „a szív érveinek". A hit eszményi feltétele: egyesíteni, egyensúlyba hozni a dogma fogalmi világosságát és a keresztény tapasztalatot. Newman „katonai felderítő vállalkozásnak" nevezte művét, — és valóban messzire merészkedett benne a korabeli tomista filozófiától, megállapításai már Husserl fenomenológiáját és az egzisztencializmust elővételezik, s egészen új alapokra helyezik a témát. Jellemző, hogy cenzora az első ívek átnézése után vissza akarta adni megbízatását, olyan aggodalom fogta el a gondolatok újszerűsége miatt. A kétségbeesett szerzőnek térden állva kellett könyörögnie: ne hagyja cserben.

Most, amikor a Norfolk hercegéhez címzett „levél" megírásának századik évfordulóján és Newman kanonizációjának küszöbén az angolszász világban reá terelődött a figyelem, saját korát messze megelőző időszerűségét jól foglalja össze Charles Dessain birminghami oratoriánus, Newman irodalmi hagyatékának gondozója, különben Oxfordban végzett ismert egyháztörténész, a „Concilium" hasábjain megjelent tanulmányában. (Címe: Kardinal Newman als Prophet.) Dessainhez hasonló módon értékelik mai jelentőségét mások is. Így pl. eddig legjobb, két kötetes életrajzának szerzője: Meriol Trevor, aki a könyv megírását megelőző kutatásai hatására katolizált. Rájuk támaszkodva a következő pontokban foglalom össze Newman időszerűségét:

1. A néhány éven belül teljes, 30 vaskos kötetre rúgó 20 000 levélből egy kisgyermek korától a haláláig feltáruló és fejlődő emberélet mutatkozik be, olyan „üzenettel", amely a XX. századnak szól. Kiderült, hogy noha a béke embere volt, személye botránykőnek számított, ellentmondás és viták központjában állt, az egyházon belül is.

2. Bámulatosan sikerült ötvöznie a félelemmentes igazságkeresést az egyszerű hittel, nemzetközi tekintélyét a látszatok, a talmi tekintélyek elutasításával, természetes érzelmeinek és ösztöneinek finom elemzését és megértését az Isten terveibe való beillesztéssel.

3. Ritka értelmi képességeivel, éles elmével, jövőbe látó intellektussal párosult, hogy Anglia egyik (ma is) legrútabb ipari városának munkásnegyedében élt. Miközben a félvilággal levelezett pl. a dogmafejlődésről, analfabéta munkásgyerekeket tanított írni-olvasni, hinni. Mosollyal viselte a szegénységet, de Mesteréhez hasonlóan élvezni tudta a jó társaságot, voltak közeli, szívbéli barátai, és egy jó vacsora, egy felemelő Beethoven-koncert után boldogan tért nyugovóra. Ember volt. Abban is, hogy szenvedélyes természetének megfékezése közben nem egyszer fizikai rosszullét fogta el.

4. Krisztocentrikus volt. Megértette ugyan a latin népeknél kialakult és sokszor pogány hagyományokra épülő szokásokat, de ezeket az emberiség gyermekkorához illő fejlődési fokoknak tartotta. Kereszténységének központja Jézus volt, és ezért ellenezte a túlzó és meg nem alapozott mariológiát, a túlzott jámborsági gyakorlatokat.

5. Életművével eltüntette a pszichológiai válaszfalat a reformáció óta szétszakadt katolikus és protestáns közösségek között.

6. Mint teológus szilárdan hitte, hogy a tiszta, csak a valóságra irányuló természettudományi kutatások és a sallangjaitól megtisztított vallás között feszültségek ugyan felmerülhetnek, de végleges ellentétek nem. Éppen ezért hitt abban, hogy bátran, félelem nélkül, kockázatokat vállalva ki kell lépni abból a negativizmusból, amely fedezékek mögé húzódva fölényesen ítéletet mond, de utat nem mutat.

7. Számtalan írásában „megjósolta", hogy a jövőben — vagyis a mi jelenünkben — a nagyvárosok, az ipari munkásság és általában a tömegek kezébe kerül a politikai hatalom. Éppen ezért úgy látta, hogy az arisztokratikus és leszűkített egyházfogalmat ki kell tágítani. Fel kell fedezni, hogy az egyház nem hívek és papság, hanem: hívők élő közössége, amelyben egyeseknek különleges igazgatási, tanítói, papi feladatuk van.

8. Az elsők között hirdette a tekintélyek, a papírtanítások, a holt betű és a legalizmus ellenében az egyéni lelkiismeret elsőbbségét.

9. Sürgette a Vatikán belső reformját. A régebbi korokból továbbélő triumfalizmus, a parancsolgatás, a jószándékú szabad viták ellen fellépő tekintélyelvi magatartás felszámolását.

10. A II. Vatikáni Zsinat számos okmányában szinte szószerinti idézetekben van jelen Newman. Legjelentősebb, két nemzedék alatt beért „felfedezése" a dogmafejlődésről és az egyház jellegéről ma már elmélyítés és nem vita tárgya.

Összefoglalva: a nyitottság, a hátsó gondolatok nélküli tisztesség, a személyes és lelkiismereti szabadság, a felelősség és a szeretet egységében megnyilvánuló különbözőségek jogosultsága, a Krisztus-követők családhoz hasonló — vagyis nemcsak jogi vagy tekintélyi — kapcsolatának kidomborítása Newman prófétai jelentősége.

Hozzá kell tenni, hogy lelkisége is, az igazságot „könyörtelenül": bátran, a váratlanul előbukkanó tényektől sem rettegve kutató szelleme, amely minden erőltetés nélkül egyszerű, bensőséges és sugárzó maradt, éppen a mi korunkban útmutató.

Apológiája pusztán irodalmi szempontból is élvezetes olvasmány. Freudot és Jungot megelőző árnyalt, finom önelemzése szakembereket ejt bámulatba. A lelkiélet mesterei pedig „nyíltfejtéssel" bányászhatják könyveit, főleg azonban már eddig kiadott levelezését.

Mint korabeli barátai és tisztelői is észrevették: azért hatott kortársaira, mert élte, amit hirdetett, és mondanivalóját a legrégibb és tiszta forrásokból: a Bibliából és a szentatyák műveiből merítette. Számtalanszor bírálta azokat, akik a világtól elzárva, íróasztaluknál spekulálnak, és szétválasztják az elméletet és a gyakorlatot; akik vallásos érzelmeket kultiválnak, „épülnek" kilószámra olvasott „lelki" könyvekből, és összetévesztik a szentek életének történeteit az egész élet munkáját megkövetelő szent életre törekvéssel. Newman nem papoknak, nem szerzeteseknek, nem világiaknak beszélt és írt, hanem jelző nélküli emberekhez, még hozzá korának talán legműveltebb rétegéhez intézte mondanvalóját. Egyik beszédében például (Isten megdicsőítése a világban) így szólt:

„Ha valaki rádöbben, hogy az élet rövid, hogy ami jön, az a lényeges és az örökkévalóság gondolata, az arra készülés az egyetlen realitás, amelyet szolgálni érdemes, könnyen abba a tévedésbe esik, hogy leértékelje és elfelejtse ennek az életnek a fontosságát . . . Nem könnyű tudatosítani, egybelátni mindkét szempont és valóság fontosságát: állandóan a jövőben élni, és ebben az életben cselekedni. A keresztény azonban tudja: itt van dolga, itt van feladata, mert Jézus az üldözöttek, az elnyomottak, a szegények színe alatt is, kinek-kinek megadott hivatása, munkája, foglalkozása céljaiban is köztünk van, és amikor a keresztény ember hétköznapi dolgait végzi, intézi, tudja, hogy Valakinek a jelenlétében jár el és cselekszik."

Newman, aki a könyörtelenségig menő önvizsgálat mestere volt, élesen megkülönböztette a minden emberben meglevő, tényekre alapozó, logikai következtetések sorozatából álló szellemi működést a gondolkozás természetének és mibenlétének elemzésétől. Ami pedig az igazság ügyét illeti,

egyik egyetemi konferenciabeszédében mutatott rá: „Az igazságot olyan emberek személyes hatása őrzi, akik egy személyben minták, példák és tanítók. Persze mánis ellenérvet hozhatunk: az efféle fejlett kereszténybőI vajmi kevés volt és van a világban. Ez így van, de ez a kevés éppen elég ahhoz, hogy továbbvigye és átadja az Isten zajtalan munkáját. Hatásuk ugyanis megeleveníti a kevésbé felvilágosultakat. Szétszórják magukat, és ez a magyarázata, hogy néhány busásan megajándékozott ember a következő évszázadokra kiható energiákkal képes megmenteni a világot."

Mellesleg: Newman ezt és hasonló gondolatait Néri Szent Fülöppel kapcsolatban vetette papírra, De az ő programja és megvalósított életműve lett.

Ezért is időszerű most. S nemcsak Angliában.

Zsinati teológiai kurzus
az európai magyar papok részére
aug. 16-án estétől 20-án délig
Innsbruck, Haus der Begegnung
Vezeti P. Nemeshegyi Péter, Tokió
Jelentkezés Marosi Lászlónál (Spittal)

+

Magyar nővérek lelkigyakorlata
Monticelli lelkigyakorlatos ház, Villers-La-Ville
(Belgium) aug. 16-25-ig
Vezeti P. Békési István SJ
Jelentkezés P. Matyasovich Henriknél
Blijde Inkomststraat 18, B-3000 Leuven

+

Magyar lelkigyakorlat nővéreknek
Szent Margit-otthon, Linz
aug. 19. estétől 25. reggelig
Vezeti P. Békés Gellért OSB, Róma
Jelentkezés: Schw. Provinzoberin, St. Margit-Heim
Senefelderstr. 6, A-4020 Linz
Előjegyzés a jelentkezések időrendjében!

AZ „EVANGELII NUNTIANDI" KEZDETŰ APOSTOLI BUZDÍTÁS

Evangelizálás a modern világban: ezzel foglalkozik az 1975.dec.8-án kelt pápai dokumentum. Megjelenése a szentév végéhez, a II. Vatikáni Zsinat berekesztésének 10. évfordulójához és a legutóbbi püspöki szinodus munkájához fűződik. Könyvalakú francia nyelvű kiadása 118 kisoldalra terjed. Hét főrészre oszlik:

1) **Az evangelizáló Krisztustól az evangelizáló egyházig.** „Hirdetnem kell Isten Országának örömhírét: erre szól küldetésem" — mondja magáról Jézus. Evangelizálásának kulcsszavai: az Ország és az üdvösség. Küldetését az Egyház folytatja, amelynek minden tevékenysége evangelizálás.

2) **Mit jelent evangelizálni?** Egyetlen meghatározás nem fejezheti ki a fogalom gazdag, bonyolult, dinamikus valóságát. Egyes elemei (az emberiség megújítása, tanúságtétel, kifejezett hirdetés, belső csatlakozás, belépés a közösségbe, szentségi jelek, apostolkodó kezdeményezések) ellentéteseknek, sőt egymást kizáróknak tűnhetnek; valójában kiegészítik és kölcsönösen gazdagítják egymást.

3) **Az evangelizálás tartalma.** Vannak benne másodrendű, változékony elemek, de élő lényeg is, amelyet sem módosítani, sem elhallgatni nem lehet. Központja és csúcspontja annak hirdetése, hogy Isten az ő emberré lett, meghalt és feltámadott Fiában minden embernek felkínálja az üdvösséget. Magában foglalja a túlvilágot mint az ember végső hivatását, de üzenete kiterjed az ember konkrét személyes és társas életére is. A körlevél itt részletesen kitér a felszabadítás problémakörére.

4) **Az evangelizálás útjai.** Legelső eszköze a tanúságtétel. Ki kell emelni az igehirdetés fontosságát, a modern eszközök felhasználásával. Az eucharisztikus közösségben vagy más alkalommal mondott homíliától sokat várnak a hívek. A hitoktatásnak egyre inkább a katekumenátus jellegét kell magára öltenie. Az általános hirdetés mellett személyes kapcsolatra is szükség van. Teljes gazdagságát az evangelizáció akkor bontakoztatja ki, ha behatol a természetes életbe és fölemel a természetfölöttibe, töretlen kapcsolatot létesítve az ige és a szentségek között. A pápa itt végül a népi vallásosságról szól.

5) **Kiket evangelizál az Egyház?** Küldetése egyetemes (Mk 16,15). A körlevél felsorol néhány főbb csoportot: azok, akik még sohasem hallották az örömhírt; a nem keresztény vallások hívei; a hitüket elégtelenül ismerő keresztények; a gyermekek. A szekularizmus (elvilágiasodás) drámájára külön kitér. Sok a nem gyakorló keresztény, akik keresztségüket nem tagadták meg, de nem is élik. Az Egyház magáévá teszi Krisztus szavát: „Szánom a

sereget". Hogy evangéliumi üzenete eredményes legyen, először öntudatos hivőközösségekhez (bázisközösségek) kell intéznie, amelyek azután közvetítik a távolabb állóknak.

6) **Az evangelizálás munkásai.** Ennek a leghosszabb fejezetnek első része a főbb elveket szögezi le, a második pedig sorra veszi a legfontosabb kategóriákat. Az evangelizálás sohasem elszigetelt egyéni aktus, hanem alapvetően egyházi. Az Egyházzal és pásztoraival való közösségben kell tehát végezni. Az egyetemes Egyház a részegyházakban testesül meg, azoknak kell asszimilálniok és továbbadniok az evangéliumi üzenetet. Kényes kérdés itt a helyes alkalmazkodásnak és a lényeges tartalom megóvásának egyensúlya. Az evangelizálás munkásai közül a pápa külön beszél Péter utódáról, a püspökökről és papokról, a szerzetesekről, a világiakról, a családról, a fiatalokról és a különféle egyházi szolgálatok teljesítőiről.

7) **Az evangelizálás szelleme.** E nagy hivatás méltó betöltésének hat alapvető feltétele van: Első a Szentlélek ihletése, amelyet semmiféle „technika" nem pótol. Ma az Egyházban a Szentlélek kiváltságos pillanatát éljük, ami kedvez ennek. Második alapvető kívánalom a hiteles tanúságtétel. Továbbá az egység munkálása, egészen különösképpen a keresztények egységére való törekvés; az igazság szolgálata; a testvéri szeretet, végül pedig tüzes buzgalom, amely a nagy igehirdetők buzgóságát tekinti példaképnek. Isten ugyan irgalmában rendkívüli utakon is üdvözítheti az embereket; de mi, keresztények üdvözülünk-e, ha hanyagságból, félelemből, szégyenkezésből elmulasztjuk az evangélium hirdetését? „Őrizzük meg tehát a lélek buzgóságát; őrizzük meg az evangelizálás édes, vigasztaló örömét, akkor is, amikor könnyek között kell vetnünk."

A befejezésben a pápa már előre tekint a harmadik évezred felé, és ismételten felszólítja az egész Egyházat az evangelizálás kötelességének teljesítésére.

Nagy Ferenc

VI. PÁL PÁPA BESZÉDE GIUSEPPE MOSCATI BOLDOGGÁ AVATÁSÁN

Nagy az öröme ma az Egyháznak, amely a földön vándorolva és vitézkedve egyben „a szentek anyja, a túlvilági haza képe".

Nagy az öröme Olaszországnak: ismét dicsőséget, vigaszt és ösztönzést merít egyik fiának — majdnem kortársunknak — megdicsőüléséből.

Nagy az öröme ma Nápolynak is, ujjongva üdvözli az „ő" orvosának oltárra emelését. És nagy a mi örömünk, hogy az Úr ennek a szentévnek kifejezhetetlen lelki vigaszai között megengedi a keresztény erény hősi bajnokainak seregébe sorolnunk Giuseppe Moscati professzor nemes, egyszerű, sugárzó alakját.

Ki ő, akit ma az Egyház mindenki elé állít utánzandó például és tisztelet tárgyául?

Világi ember, aki életét küldetéssé tette, és ezt a küldetést evangéliumi hitelességgel teljesítette, bámulatosan osztogatva Istentől kapott talentumait (vö. Mt 25,14-30; Lk 19, 11-27).

Orvos, aki hivatását apostoli területté, szeretetmisszióvá, önmaga felemelkedésének eszközévé tette, másokat pedig az üdvözítő Krisztusnak hódított meg általa.

Egyetemi tanár, aki mélységes bámulatot keltett tanítványai között nemcsak nagyszerű tudásával, hanem egyben és még inkább az erkölcsi egyenességnek, a kristályos belső tisztaságnak, a teljes odaadásnak azzal a példájával, amelyet a katedráról adott.

Nagy képzettségű tudós, közismert nemzetközi szintű tudományos működése, kiadványai és útjai, világos fejű, biztos diagnózisai, merész, korát megelőző sebészi beavatkozásai révén.

Életét ennyiben foglalhatnánk össze: abban telt, hogy jót cselekedett, a lelkek isteni Orvosának mintájára (vö. Csel 10,38). Úgy járta végig az élet útját, hogy feláldozott mindent másokért: önmagát, a család iránti szeretetét, idejét, pénzét. Egyetlen vágya volt, hogy teljesítse kötelességét, és teljes hűséggel megfeleljen hivatásának. Élete egyenes vonalú és emelkedett volt, mindennapi és rendkívüli egyszerre, rendezett és mégis a tevékenység lázas ritmusától átjárt. Minden napot Istennel kezdett, a lélek fölemelkedésével a reggeli szentmisében és szentáldozásban, s utána ez az isteni energia túláradó, kiapadhatatlan forrásként ömlött ki testvérei szeretetében.

Íme előttünk áll tehát egy kortárs ember — egyesek még emlékeznek rá —, viszonylag fiatal: 1927-ben 47 éves korában halt meg, hivatásbeli és tudományos, emberi és keresztény érettségének teljében, egy nagyváros polgára: szülőhelyéről, Beneventóból hamarosan Nápolyba került, és ott élt haláláig. Mindenki szerette, de különösen szegényei, akiket fölkeresett nyomortanyáikon, világosságot, reményt, vigaszt, fogható segítséget hozva. Egy ilyen ember ér ma el a boldoggáavatásig, vagyis odáig, hogy az Egyház ünnepélyesen elismeri: hősi fokban gyakorolta az erényeket, győzelmesen vívta meg küzdelmét a bűntől megsebzett emberi természettel, az olykor ellenséges környezettel, a mindennapi nehézségekkel, és a jó mintegy második természetévé vált.

I. Íme tehát ennek az örvendetes szertartásnak első gondolata: Moscati professzor alakja megerősíti, hogy az életszentség hivatása mindenkinek szól, sőt mindenkinek lehetséges. Ez a hívás az Atyaisten szívéből származik, aki megszentel és megistenít bennünket a Krisztus kiérdemelte kegyelemmel, tovább ápolja ezt a kegyelmet Lelkének ajándékával, táplálja a szentségekkel, közvetíti az Egyház által. Mindannyian benne állunk ebben az isteni életáramban, mindannyian, kivétel nélkül hivatva vagyunk a tökéletességre, az életszentségre. „Ez az Isten akarata, a ti megszentelődéstek" — írja Sz. Pál (1Tessz 4,3). Mindenkit meghív Isten ezekre a csúcsokra; egyszerűen és fönségesen ez a kereszténységnek, Isten népe tagjainak lénye-

ges ismertetőjegye: „Szentek legyetek, mert Én szent vagyok" (Lev 11,44k); „Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes" (Mt 5,48). Az Egyház fáradhatatlanul ismételte ezt a meghívást a századokon át, és szilárdan erősítette nekünk, a XX. század embereinek is. „Világos, hogy minden keresztény ember, akármilyen rendű-rangú is, meg van híva a keresztény élet teljességére és a szeretet tökéletességére, és hogy ez az életszentség a földi társadalomban is előmozdítja az emberségesebb életmódot. E tökéletesség elnyerése végett vessék latba a hívek erejüket, amelyet Krisztus ajándékozásának mértéke szerint kaptak, hogy az Ő nyomdokait követve és az Ő képéhez hasonulva mindenben tartsák meg az Atya akaratát, szívvel-lélekkel szenteljék magukat az Isten dicsőségének és a felebarát szolgálatának" — tanítja a II. Vatikáni Zsinat (Lumen Gentium 40).

Legyen ez szilárd és emlékezetes tanulsága a befejeződő szentévnek, amely mindenestül ünnepélyes felhívás volt, és még mindig az, az életszentségre, az Istennel és testvéreinkkel való kiengesztelődésre. Emlékezzünk erre, amikor ma föltesszük a koronát az év különböző boldoggá és szentté avatási szertartásaira. Az ő példájuk, megismerésük, magasztalásuk, tiszteletük vidámsággal töltött el, megszégyenített, ösztökélt, lelkesített bennünket. A keresztény életet szentségben kell és lehet élni!

II. Mint mondottuk, az új boldog orvos, egyetemi tanár, tudós volt. Ez a jellege egy sajátos szempontra hívja fel figyelmünket, amelyet ő megvalósított életével kora nem könnyű kulturális viszonyai között, és amely számunkra, a következő nemzedék emberei számára is megőrzi apologetikus értékét. Ez pedig a tudomány és hit összhangja. Jól tudjuk, hogy a XIX. században és a mi századunk elején, éppen Giuseppe Moscati korában — bár voltak igen magas műveltségű hívő tudósok is, mint ő — engesztelhetetlen ellentét állt fenn a kettő között. Abban a környezetben, amelyben főleg egy orvostanhallgatónak akkor fel kellett készülnie, a tudomány és hit közötti egyensúlyt Moscatinak minden bizonnyal ki kellett harcolnia. De ugyanakkor és mindenekfölött bizonyosság is volt benne, belső bizonyosság, amely irányította kutatásaiban, megvilágosította gondjaiban. És ha még az is előfordult, hogy nagyszerű orvosi, sebészi adottságaiban a természetfölötti, karizmatikus megvilágosítás egy-egy szikráját látták felcsillanni, akkor ez bizonyára e benne kialakult ragyogó szintézisnek köszönhető: az egységnek az emberi tudomány vívmányai és a hit meg az isteni kegyelem „kifürkészhetetlen gazdagsága" (vö. Ef 3,8) között. Ennek a magasztos, békét hozó célnak elérésére törve Moscati professzor nem állt szóba a megalkuvással, nem félt a kigúnyolástól. „Szeresd az igazságot — írta föl magának 1922. okt.17-én, amint kevés ránk maradt ilyen följegyzése között olvashatjuk —, mutasd magad olyannak, amilyen vagy, színlelés, félelem és emberi tekintet nélkül. És ha az igazság ára az, hogy üldöznek, fogadd el; ha az, hogy kínoznak, viseld el. Ha pedig föl kellene áldoznod az igazságért önmagadat és életedet, légy erős az áldozatban."

A probléma ma is fölmerül, néha éles és drámai módon. Jól tudják ezt azok a kiváló klinikai dolgozók és tudósok, akik ma eljöttek társuk megdicsőítésére, s akiket mély tisztelettel köszöntünk. De az is igaz, hogy az ellenkezés ma óvatosabb: ennek oka egyrészt a tudomány filozófiai válsága, másrészt az a fölfedezés, hogy a megismerés két rendje különböző, nem pedig ellentétes. Sőt kirajzolódik előttünk a megismerés két rendjének — tudománynak és hitnek — olyan felfogása, amely szerint nemcsak különbözők, hanem kiegészítik egymást, és egymás felé tartanak az igazság transzcendens kutatásában.

Ezt az egymást kiegészítő, egymás felé tartó jelleget különösen az átélt tapasztalat igazolja: az, hogy voltak és vannak hivő tudósok és tudós hivők. Ezek — mint Boldogunk is — megmutatják, hogy a tudomány nem zárja ki a hitet, sőt szüksége van a hit nyújtotta kiegészülésre. Amint a II. Vatikáni Zsinat éppen tíz éve hangsúlyozta: „Ha a módszeres kutatás valóban tudományos módon és az erkölcsi elvek szemmeltartásával folyik, egyetlen egy ismeretágban sem kerül soha igazán ellentétbe a hittel, hiszen a földi valóságok és a hit valóságai ugyanattól az Istentől erednek. Sőt azt, aki alázatos és állhatatos lélekkel igyekszik felfedni a természet rejtélyeit, tudtán kívül is szinte Isten keze vezeti" (Gaudium et Spes 36). Igen, Moscati professzor igazán ilyen volt: „Isten keze vezette" életét elemésztő tevékenységében, éppen olyan figyelmes munkatársa és készséges imádója volt Istennek a megkínzott testek fizikai egészségének, mint a sebzett lelkek üdvösségének szolgálatában. Bárcsak közölné ezt a biztonságát annyi nemes és egyenes lélekkel, akik attól félnek, hogy Isten jogainak elismerésével veszítenek saját autonómiájukból!

III. Végül ez az átélt összeforrottság tudomány és hit között megsejtet velünk valamit Giuseppe Moscati vallásosságából. Hiszen lényegében ezért állítjuk követendő példaképül kortársaink elé. Ez a vallásosság egyszerű és biztos volt, átgondolt és áttanulmányozott, karakán, de tudóshoz illő jámborsági gyakorlatokkal. Nagy és művelt szellemének sokrétűségében gyermeki lélek rejtőzött.

De vallásossága mindenekfölött azért volt eleven, mert a szeretet gyakorlásában vallotta meg! Moscati professzor legragyogóbb hírneve a szeretetnek az a fáradhatatlan, rejtett, hősies virágzása, amely rábírta, hogy mindenét odaadja másokért, jót téve a szegényekkel, gyógyítva a testet, fölemelve a lelket, soha semmit magának nem kérve a végső lehelletig, úgyhogy a halál is szeretett betegei látogatása közben érte. Számtalan epizódját gyűjtötték össze ennek az emberfölötti szeretetnek, amely apróságokból, állandó és vidám adakozásból tevődött össze, úgyhogy Nápolyban már halálától a „szent orvosnak" kezdték hívni. Ezek a történetek századunk egy boldogjának „Fioretti"-je! Mekkorára nő ebben a világításban Giuseppe Moscati alakján át az orvosi hivatás! és mennyire kívánnunk kell, hogy ezt a talán minden másnál emberibb és gondoskodóbb hivatást mindig a szeretet

járja át lélekként és emelje föl eszményével! Hogy meleget, jóságot, reményt árasszon a kórházi ágyak sorai közt, a nehéz orvosi tanulmányokban, a tudomány szent csarnokaiban. Hogy megvédjen a társadalmat fenyegető önzéstől, hidegségtől, kiszáradástól, attól, hogy többet törődünk jogainkkal, mint kötelességeinkkel. És ugyanígy legyen minden más becsületes polgári foglalkozás lelke ma is a szeretet! Boldogunk szelíd alakja vonzó, hatásos példájával ezt ismétli nekünk: „Pietas ad omnia utilis est, a jámborság mindenre hasznos" (1Tim 4,8).

Testvéreink és Fiaink! A II. Vatikáni Zsinat úgy beszélt a világiak személyéről és szerepéről az Egyházban, mint akiket a világban „Isten hív, hogy . . . mintegy belülről, kovászként járuljanak hozzá a világ megszenteléséhez, és így elsősorban életük tanúságával, hitük, reményük és szeretetük ragyogásával hirdessék Krisztust másoknak" (LG 31). Moscati professzor alakja, erkölcsi nagyságának, életpéldájának és az Egyháztól kapott megdicsőítésének különleges tekintélyével, arra emlékeztet ma bennünket, hogy ez igaz, ez lehetséges, ez szükséges. Szüksége van rá Egyháznak és világnak! Ez a mai szertartás és a szentév különleges megbízatása a laikusok számára.

AZ IMÁDSÁG

(Részletek a holland püspöki kar 1974-es ádventi körleveléből)

Elsenyvedés

Az imádság mindig sokaknak jelentett valódi szükségletet. Amit Hollandia határain túl látunk, megerősíti ezt a megállapítást. Lehet, hogy észrevettük, hogy a környezetünkben élő nemkeresztény vendégmunkások is módot keresnek imádkozási igényük kielégítésére. (1975 folyamán Hollandiában több helyen létesült mohamedán imaház. Ford.) Az élmény, amelyben az imádság gyökerezik, másokkal, nemkeresztényekkel közös tulajdonunk. Mégis sokszor csalódást okoz az imádkozás. Mintha a mai életforma nem kedvezne neki. A tevékenység a fontos. Az életben maradás biztosítéka a siker. Aki beszélgetni próbál a lét mélyebb értelméről, gyakran kénytelen félszegen és ügyetlenül keresgélni a megfelelő szavakat. Talán észre sem vesszük, hogy sok beszélgetés tartalma saját tudásunk fitogtatása. Mintha versenyre kelnénk: kinek nagyobb a tudása, a tájékozottsága. Ritkán fordul elő, hogy valaki beismerné, hogy egy-egy újdonság meglepi. A tudás és hatalom annyira fontos, hogy nincs már helye az elcsodálkozásnak vagy nyilvánvaló védtelenségünk beismerésének.

Ugyanakkor érezzük, hogy valami hiányzik. Ismereteinkből, tudásunkból annyit fektettünk be a környező világba, hogy sokan úgy érzik, félreismerik őket. A benső élet alig számít. Az ismeret fontosabb, mint önmagunk ismerete. Ennek azonban a szív érzelme nyakasan ellenszegül. Az állandó, mindig új meg új elcsodálkozás képességét nem nélkülözhetjük.

Mintha az ima háttérbe szorulása valamiképp összefüggne az emberi lét alapvető érzelmeinek lekicsinylésével. Nem méltányoljuk megfelelően a vágy, a bánat, az öröm, az emberi lázadozás, segítségre szorultság, a hála, az ünnepi örvendezés érzelmeit. A társadalom nem készít fel bennünket a szív érzelmeinek kifejezésére. Érzelmeinknek több kibontakozási lehetőségre, több térre van szükségük. Bensőnk mintha elsenyvedett volna.

Vágyakozás

Azt a természetes biztonságot, amellyel valaha imádkoztunk, gyámoltalanság váltotta fel. Ennek nemcsak a mai társadalom légköre az oka, de az a rohanó áramsodor is, amelybe az egyház belekerült. Vannak, akik magatehetetlennek, védtelennek, elhagyottnak érzik magukat. Úgy tűnik, sok meghitt támpont veszett el. Alig múlt húsz éve, hogy az istentiszteletben minden a szakrálisat lehelte. A nyelv, a csend; az együtt mondott meghitt formulák; az ének, az illat, a fény, a dísz és pompa; az egyházi év mindig visszatérő ritmusa. Ma, nemcsak a templomban, de otthon is, háttérbe szorult a térdelés, az összekulcsolt kéz, a meghajtott fej, a lecsukott szem, a mellverés. Aki a sok csírázó pozitívumot nem képes meglátni, annak az a benyomása, hogy minden, ami „régi", kifosztva, kiárusítva, eltűnt! Hát hogyan imádkozzunk ezentúl?

Még azok is, akik nem rágódnak örökké a múlton, ha imáról van szó, félszegnek érzik magukat. Az egyház életében is észrevehető messzemenő racionalizálás inkább aláaknázta, mint elősegítette imádkozási képességüket. Bár a szellemi nagykorúságot és társadalmi kiállást jogosan követelik, gyakori szenvedélyességük az imádságot mint vallásos önkifejezést elnyomással fenyegeti. Vannak, akik a tanításhoz való hűség miatt aggódnak. Mintha ők is szem elől tévesztenék, hogy kereszténynek lenni többet jelent, mint tiszteletben tartani egy hagyományos tanítást. Akiket az evangélium „kiállásra" való felhívása ragadott meg, de azok is, akiket elsősorban a hittételek tisztaságának megőrzése indít, szándékuk ellenére is azt a benyomást kelthetik, mintha a keresztény élet egyedül a hitvalláson ill. tevékenységen fordulna meg. Mintha az „ortodoxia" vagy az „ortopraxis" volna az egyedüli lényeg.

Nem volna az ember ugyanakkor sóvárgó, vágyódó lény is?

Annál nagyobb örömmel állapíthatjuk meg, hogy sokan vannak, akik nem hagyják magukat sarokba szorítani a kedvezőtlen körülményektől. Erőfeszítésük, amellyel a belső élet leértékelésén próbálnak felülemelkedni, mindnyájunknak biztatás, hogy az ellenáramlatban inkább sarkallást, mint akadályt lássunk.

Bensőség

Sem ember, sem körlevél fel nem menthet az imához szükséges erőfeszítés alól. Imádkozni magunknak kell. Magunknak kell ezt megtanulnunk. Kerülő út nem létezik. Az ima az emberi élményben gyökerezik. Az emberek,

a dolgok, az események figyelmes szemléléséből születik meg. Csírájában fonnyad el az ima, ha mindent, saját létünket beleértve, gépiesen fogadunk el, mintha jogos jussunk volna. Ilyenkor még a legszebb formulák sem használnak. Az ima csak az elcsodálkozásból, a felületesség elleni küzdelemből tud kicsírázni és életben maradni.

Az ember csak akkor kezdi magát valóban megismerni, ha felhagy azzal, hogy önmaga birtokosának tudja magát. Bármennyire is meghittnek tetszik nekünk minden, nem utolsó sorban saját énünk, bármennyire is megszoktuk saját létünket, a benne folytatott szabad tevékenységet: mind a lét, mind a tevékenység alapvetően váratlan és megmagyarázhatatlan.

Sokféle úton ismerhetjük fel, hogy létünk végső soron nem saját tulajdonunk. A megszokás bódulatából hangulatok, események, megfigyelések ébreszthetnek fel. Mint az az ember, aki felnézve a csillagos égre, áttörte a magátólértetődés béklyóját, és egyszerre csak zavarba jött önmagát illetően:

> Az eget nézem: ujjaid formálták,
> A holdat, csillagokat: kezed alkotását.
> Mit ér az ember, hogy Te rá figyelj,
> emberfia, hogy rá gondot viselj? (8. zs.)

Így tárulhat fel az ember az éjszakai ég benyomása alatt saját belső tere felé. Föltétele ennek, hogy megtanuljunk „látni", és időt szakítsunk, hogy magunkba szívhassuk, amit látunk. Egyszerre csak eltűnik a magátólértetődés. Aki a felszínen él és figyelmetlenül halad el a dolgok mellett, az nehezen fog imára nyílni.

Az ima néha kérdés formájában szakad ki a lélekből. Végső nyomorúságában Jób ugyanazt a kérdést teszi fel, mint a zsoltáros: „Mit ér az ember?" (Vö. Jób 7,11-17) Ugyanaz a kérdés, de más életkörülményekből bugyan ki. Az élet értelmét kutatva mind a két kérdező Istenhez fordul feleletért.

A környezetünkben tapasztalható váratlan, magától nem értetődő, ismeretlen iránti fogékonyság nem tanultság vagy ismeretek gyümölcse. Sokkal inkább életstílus. Mindenkinek rendelkezésére áll az, ami ehhez szükséges. Legelsősorban saját életünk. A 139. zsoltár így imádkozik: „Te ismersz álltomban-ültömben, — távolról tudod gondolatomat . . . Igen, bensőmet te alkottad, — mikor anyám ölét lakásul adtad."

Mégis „Atya"

Az Úr Jézus szokatlan megszólítással fordul Istenhez: „Abba". Ez a szó meleg, nagy meghittséget fejez ki. A tanítványok eredeti formájában őrizték meg az arám szót. Ez is mutatja, milyen mély benyomást tett Jézus közvetlen viszonya Istenhez. Ez a szó Jézus legmélyebb öntudatát foglalja össze. Nem ok nélkül vallották őt az evangélisták Isten fiának. Jézus Istenbe vetett

bizalma nemcsak az állandó biztonság és védettség megéléséből ered. Ellenkezőleg: meg kellett védelmeznie az elrejtőzött Istenbe vetett mély meggyőződését olyan viszontagságokban, amelyeket az ember ugyancsak nehezen tud elfogadni: ellenállás, félreismerés, kínok, elhagyatottság idején.

Az „Abba" imák Jézus legkeservesebb perceivel kapcsolatban maradtak ránk. Ezzel arra figyelmeztetnek az evangélisták, hogy az „Atya" megszólítást nem valami romantikus értelemben kell felfognunk. Amikor Márk elmondja, hogy Jézus a kertben milyen borzalmas világossággal látja meg, mi vár rá, arra akar rámutatni, hogyan éli meg Jézus ezt a pillanatot. Arra hívja fel figyelmünket, hogy így imádkozott: „Atyám, ha lehetséges, múljék el tőlem ez a pohár. Mindazonáltal ne úgy legyen, mint én akarom, hanem mint Te." És amikor a szenvedés teljesen halálos szorításába keríti, ajkai akkor is az „Atyám" szót formálják — mondja Lukács.

Szenvedni és mégsem adni fel a bizalmat. Elmerülni a kínban, és mégis hinni az Istenben. Istenhez kiáltani, és ugyanakkor azt mondani: „elhagytál". Kimondani, hogy nem tudunk imádkozni. Ez mind ima lehet. Titokzatos, sebezhető imádság.

Együtt imádkozni

Még ha mindnyájan együtt imádkozunk is, elkerülhetetlenül megtapasztaljuk: az Isten néha elrejtőzik. Még ha be is töltjük az egész templomot közös énekünkkel, akkor is a nem kevésbé rejtett Istennel állunk szemközt. Ez nagyon fájdalmas tapasztalat lehet. Hiszen annyira szeretnénk megismerni az Istent! De vajon nem fontos-e megtapasztalni, hogy Isten sokkal nagyobb nálunk, és nem hagyja magát az emberi érzelmek korlátai közé szorítani?

Mindennek ellenére a közös imádság nagy támasz lehet az egyes hívő számára. Az imádkozó emberiség történetében a közösség, az egybegyűlés épp olyan jelentős helyet foglal el, mint a magány. Az „ecclesia", a közösség meggátolhatja, hogy az ember túl könnyen összetévessze az elrejtőzött Istent a távoli Istennel. A magára hagyott ember könnyebben elcsügged. Az együttes, a zene, a közösen mondott szöveg, a rítus viszont ráébreszthet, hogy van okunk dicséretre és hálára. A közösségben még azt is ki merjük mondani, zengeni, hogy az emberi létben tulajdonképpen nem is volna másnak helye, mint dicséretnek.

A rendszeres közös imádság, a szoros együttes kiemelhet saját magunk és a pillanat korlátozottságából. A távlat, amelyet a közös ima nyithat bennünk, kiszabadíthat a magunk építette szűk világból, amely gyakran félelmetesen körülzár. A központ ilyenkor mintha eltolódnék. Mintha újból felfedeznénk, hogy van okunk hálára. Rég felejtett felelősségek újból kirügyeznek. Megenyhül az engesztelhetetlenség. Felismerjük a teremtmény alárendelt voltát. Ha halljuk és látjuk, hogy mások imádkoznak, az arra ösztönözhet, hogy belekapcsolódjunk az ember Istennel folytatott dialógusába.

A közös imádságnak meg kell adni a maga helyét; a rendszerességet közös megbeszéléssel kell biztosítani. A keresztény családban valaha megvolt a rendszeres imának a maga helye. Ez ma sokfelé eltűnt. Mégis jó volna, ha újból helyet biztosítanánk a közös, imádságos pillanatoknak.

Hallgatás

Az ima nemcsak beszélgetés. Imádkozni annyit is jelent, mint elcsendesedni: megpróbálni az Isten útját egyengetni. Kísérlet ez, hogy bensőleg kiüresítsük önmagunkat, és így ledöntsük Isten teremtő belépésének akadályait. A szavak ugyanis válaszfalat alkothatnak.

„Valaki nagy összeszedettséggel törekedett jobban imádkozni. Amikor igazán bensőleg imádkozott, valami csodálatos történt vele. Minél bensőségesebb lett imája, annál kevesebb lett a mondanivalója. Végül egészen elnémult. Sőt ami a hallgatásnál is jobban ellenkezik a beszéddel: hallóvá lett. Ha addig azt hitte, az ima beszélgetés, most megtanulta, hogy az ima nemcsak elhallgatás, de odahallgatás is. Igen, így van: az imádkozás nem azt jelenti, hogy magunkat halljuk beszélni, hanem hogy elnémulunk, kitartunk a csendben, és várunk, amíg meghalljuk az Istent." (Kierkegaard.)

Az ima tehát türelmes, figyelmes várakozást jelentene? Ha az ilyen ima mindig nehéz feladat volt, a mai körülmények között egészen különösen nehéz. Hisz mi állandóan tevékenykedünk. A csend, az üresség titkos félelemmel tölt el. Pedig az ima nemcsak azt jelenti, hogy beszélünk, énekelünk vagy elmélkedünk, hanem távlatokat nyit, elnyugtat, befogadóvá tesz. A mai életforma a figyelő odahallgatást igen megnehezíti. A zene, a zaj kéretlenül is árad mindenfelől, és inkább tompítja, mint élesíti érzékenységünket. Ezért egyesek a templomban, vagy más kisebb, zárt helyiségben tudatosan gyakorolják az elcsöndesedést.

A közbenjárás

A legismertebb imádságok egyike a kérő imádság, a könyörgés. Az Ószövetségben a másokért való könyörgés kiválasztott emberek feladata volt. Jézus eljövetele óta azonban mindnyájunk feladata (Ef 6,18). Az Exodus elbeszéli, hogy három öreg imája dönti el a győzelmet (Kiv 17). Jézus meggyógyítja a bénát, mert látja barátai hitét. Jakab apostol azt ajánlja, hogy imádkozzunk a betegekért. Mi keresztények hisszük, hogy egymásért helyettesként léphetünk fel. Épp ezen a ponton éri állandóan fokozódó támadás egyszerű természetességünket. Nem mintha attól félnénk, hogy a kérés, a könyörgés veszélyeztetné a tevékenység intenzitását. Mert senki sem tud hitelesen imádkozni sem másokért, sem egy igazságosabb társadalmi rendszerért, ha önmaga nem feszül neki kitartóan és következetesen azoknak a szándékoknak, amelyekért imádkozik.

És mégis él a kérdés: vajon meghallgatásra találnak-e könyörgéseink?

Mindnyájan fordultunk már bizonyos meghatározott kéréssel az Úrhoz. Tudjuk is, hogy imáink nem mindig abban a formában találnak meghallga-

tásra, mint gondoltuk. Szent Pál háromszor kérte az Urat, szabadítsa meg egy megpróbáltatástól. Bele kellett nyugodnia: „elég neked az én kegyelmem." Jézus is könyörgött: „Múljék el tőlem ez a pohár", mégis kivégezték.

Kétségtelen, hogy mindig újból és újból bele kell nyugodnunk, hogy saját kívánságainkat alárendeljük Isten velünk és másokkal való terveinek. A hangsúly ne a mi sokféle kérésünkön legyen. Az legyen legfontosabb vágyunk, hogy teljesen ráhagyatkozhassunk Isten formáló kezére.

Kéréseink sokrétűsége Szent Pálnak eszébe juttatja az „Abba" szót: „a gyermekké fogadás Lelke kiáltatja velünk: Abba, Atyánk." Ez a Jézus életét irányító erő, amely mindenben Atyának láttatta vele az Istent, minket is kiragad egyéni szempontjainkból, és igazi magunkká alakít. Csak féligmeddig értjük az utakat, amerre vezet, tehát valójában egyáltalán nem értjük. Innen a fájdalmasan érzett feszültség mindennapi szükségleteink és aközött a képesség között, amely megtanít belátni szükségleteink viszonylagosságát. Ha imádkozunk, az minden szentírásmagyarázatnál jobban rávilágíthat, hogy minden könyörgésnek csak egy lehet a lényege: „Legyen meg a Te akaratod."

Ebben az ádventi levélben nem szóltunk kimerítően mindenről. Azt reméljük, hogy ez az írás sokakat indít arra, hogy beszélgetésbe kezdjenek imakultúránkról, és főleg, lehetőleg közösen, kutassanak megfelelő imaformák után. Az imáról írni és beszélni anélkül, hogy ténylegesen imádkoznánk, csak látszatelmélyülés volna. Ez inkább gátolja, mint elsősegíti az imát. Amit mi ebben a levélben elmondottunk, vagy éppen nem mondottunk, tárgya lehetne prédikációknak, megbeszéléseknek, folyóiratok cikkeinek vagy a gyakorlati megvalósításnak.

Végezetül pedig: mi sem kételkedünk abban, hogy értünk is fogtok imádkozni. Levelünket Szent Ágoston egyik, az imáról szóló levelének zárószavaival fejezzük be: „Reméljük, hogy állásunk iránti tiszteletből támogatni fogtok imáitokkal, amire olyan nagy szükségünk van. Valaha az egyház közössége könyörgött Péterért és Pálért (Csel 12,5; 13,3). Nekünk összehasonlíthatatlanul nagyobb szükségünk van erre, mint Péternek és Pálnak. Tegye meg mindenki, ami tőle telik. És az Úr, ‚aki mindent bőven megtehet azon felül is, amit mi kérünk' (Ef 3,20), hallgassa meg imáitokat."

NEWMAN GONDOLATAIBÓL

Az alábbi válogatás Newman főbb műveiből vett idézetekkel igyekszik bemutatni az embert, a vívódó gondolkodót és a prófétát. Az idézetek (kettő kivételével) Ch. S. Dessain oratoriánus válogatásából valók: „The Mind of Cardinal Newman." London 1974.

(Lelkiismeret:) Akár hallotta valaki a világ Megváltójának nevét, akár nem ... szívében valami parancsoló szózat él. Nem puszta érzelem, nem puszta

vélemény, benyomás vagy szemléletmód, hanem törvény, tekintéllyel rendelkező hang, amely azt parancsolja: tegyen meg egyes dolgokat, másokat pedig kerüljön. Nem állítom, hogy egyes ösztönzései mindig világosak vagy mindig összhangzók. De amit itt hangsúlyozni akarok, az a következő: ez a hang parancsol, dicsér, korhol, ígér, fenyeget, jövőt hordoz és a láthatatlanról tanúskodik. Több az ember saját énjénél. Az embernek nincs rajta hatalma, hacsak nem a legnagyobb nehézség árán. Nem ő alkotta, meg sem semmisítheti.

— Mondhatjátok nekem, hogy ez a parancs csupán természetem törvénye, akár az, hogy örüljek vagy szomorkodjam. Ezt fel nem foghatom. Nem, ez egy hozzám szóló személy visszhangja. Semmi sem győz meg, hogy végső soron nem egy rajtam kívül eső személytől származik. Magában hordja isteni eredetének bizonyságát. Természetem olyan érzelmekkel fordul feléje, mint egy személy felé. Ha engedelmeskedem neki, elégedettség fog el, ha nem, fájdalom, — éppen mint mikor nagyra becsült barátomnak teszek tetszésére vagy bántom meg őt.

— Minél jobban törekszik valaki, hogy engedelmeskedjék lelkiismeretének, annál jobban megrémül önmagától, hogy oly tökéletlenül engedelmeskedik neki.

(A hit kockázata:) A bizonyosság, a szó legmagasabb értelmében, azoknak a jutalma, akik akarati aktussal, az értelem és okosság parancsára átkarolják az igazságot, bár természetük gyáván visszariad. Kockázatot kell vállalnod. Mielőtt az ember katolikus lesz, a hit kockázat; miután azzá vált, ajándék. Az értelem útján közeledsz az Egyházhoz, a Lélek világosságában lépsz be.

— Jobban szeretek olyan korban élni, amikor napvilágnál, nem homályban küzdünk, s úgy gondolom, tiszta haszon, ha az ellenség szúr le, nem pedig egy barát döf hátba . . . Azt tartom, a hitetlenség valamiféle formája elkerülhetetlen az értelem korában és a mienkhez hasonló világban, figyelembe véve, hogy a hit az akarat aktusát kívánja meg . . . Nagy előnye annak a kornak, amelyben a hitetlenség őszintén megmondja a magáét, hogy a hit is nyíltan megmondhatja, amit gondol.

— Mit mertetek Krisztusért? Mit vetettetek latba ígéreteinek igazságára tekintve? . . . Attól tartok, a legtöbb úgynevezett keresztény pontosan ugyanúgy élne, mint most, ha úgy vélné, a kereszténység végtére is talán csak puszta mese, — sem jobban, sem rosszabbul. Fiatalságukban a gyönyöröknek vagy a világ hiúságainak útját járják. Ha idősebbek lesznek, valami becsületes üzleti foglalkozást választanak, vagy más kenyérkereset után néznek. Azután megházasodnak, családot alapítanak, és minthogy hasznuk egybeesik kötelességükkel, tisztes és vallásos embereknek látszanak mások és saját maguk előtt . . . Ez mind szép és jó, de nincsen szükségképpen

köze a valláshoz. Nem mernek semmit, nem kockáztatnak semmit, nem vetnek latba semmit, nem hagynak el semmit Krisztus igéjében bízva . . . A kereskedőnek, a vállalkozónak be kell vetnie valamit, hogy nyerjen. Mindenütt áll a mondás: Aki mer, az nyer . . . Csak Üdvözítőjük szavára nem mernek nagyot a keresztények, mert nem hisznek igazán. A hit ugyanis lényege szerint magába zárja a kockázatot. Jézus kérdésére: „Ki tudjátok inni a kelyhet, amelyet én fogok inni?" — Jakab és János apostol így felelt: „Ki tudjuk." Nem tudták, mi vár még rájuk az Úr követésében, de készen voltak mindenre, a legnehezebbre is . . . Nem utolsó sorban ebben áll a hit fönsége és odaadása.

(Dogma és dogmafejlődés:) A hitvallások és dogmák élete az az eszme, amelynek a kifejezésére valók, ez az egyedüli lényeges bennük. Csak azért van rájuk szükség, mert az emberi gondolkodás csupán darabokra szedve tud ehhez az eszméhez hozzáférni, egységében és teljességében nem tud vele mit kezdeni, csak úgy, ha különböző oldalaira és viszonylataira bontja. Így a katolikus dogmák végtére is csupán szimbólumai egy isteni ténynek. Nemcsak hogy nem ezek a szóbeli megfogalmazások irányítják a tényt, de ezer ilyen megfogalmazás sem merítené ki, nem hatolna a mélyére.

— Ha a kereszténység egyetemes vallás, ha nemcsak egyszerűen egy földrajzi helynek vagy korszaknak felel meg, hanem minden időnek és minden helynek, akkor nem lehet másképp, mint hogy mindig más és más a körülvevő világhoz való viszonya és az eljárása, — azaz fejlődik.

(Isten és ember:) Isten néz téged, bárki vagy, úgy, ahogy vagy, személyesen. Neveden szólít, lát és megért, olyannak, amilyennek teremtett. Tudja, mi él benned, ismeri minden legsajátabb személyes érzésedet és gondolatodat, adottságaidat és vágyaidat, erődet és gyöngeségedet; lát örömöd és szomorúságod napján, együttérez minden reményeddel és viszontagságoddal, osztozik aggodalmaidban és emlékeidben, bontakozó és hanyatló napjaidban; átölel és karjában hord, fölvesz és leültet, olvas vonásaidból, akár nevetésbe, akár sírásba hajlanak, akár egészségtől duzzadnak, akár betegségben hervadoznak; gyöngéden tekint kezedre és lábadra, figyel hangodra, szíved dobogására, még leheletedre is. Nem szereted magad jobban, mint ő szeret téged, nem riadhatsz vissza jobban a szenvedéstől, mint amennyire ő szenved, hogy viselned kell; és ha mégis rád szakad, akkor mintha magad mérted volna magadra, ha van benned üdvösségre vivő bölcsesség.

(Egyház:) A katolikus Egyház nem engedi meg, hogy bármilyen — anyagi vagy anyagfölötti — kép, dogmatikus szimbólum, rítus, szentség, szent, sőt akár maga a Szent Szűz is a lélek és Teremtője közé álljon. Mindenben szemtől szembe állítja az embert Istenével, „solus cum solo". Egyedül ő teremt; egyedül ő váltott meg; félelmetes szeme láttára halunk meg; látása a mi örök boldogságunk.

— Az Egyház mindig küzdő egyház. Néha nyer, néha veszít, még gyakrabban egyszerre nyer és veszít különböző részeiben. Mi más az egyháztörténet, mint a mindig kétes hadiszerencse emléke, bár a csata kimenetele nem kétes? Alig zengünk Te Deumot, máris vissza kell térnünk a Miserérehez; alig élvezünk békét, már megint üldöznek; alig érünk el valami diadalt, újra botrány szakad ránk. Csakhogy visszaeséseinkkel haladunk; bánatunk a vigasztalásunk; elveszítjük Istvánt, hogy megkapjuk Pált, és Mátyás elfoglalja az áruló Júdás helyét.

(Szentségek:) Néha mintha felvillanna előttünk valami, amit majd valamikor színről színre látunk. Közeledünk — és a kezünk, fejünk, homlokunk vagy ajkunk sötétben is megérzi valami földinél nagyobbnak az érintését. Nem tudjuk, hol vagyunk, de vízben fürösztenek, és egy hang azt mondja, hogy ez vér. Vagy jelet tettek homlokunkra, és az a Kálváriáról beszélt. Vagy egy kéz nyugodott a fejünkön, és semmi kétség: a szögek nyomát viselte, s az Övéhez hasonlított, aki egyetlen érintéssel látóvá tette a vakot és feltámasztotta a halottat. Vagy ettünk és ittunk, s bizonyosan nem volt álom, hogy valaki sebzett oldalából táplált bennünket, és teste égi ajándékával megújította természetünket.

(Krisztus keresztje:) Isten megtestesült örök Igéjének halála a mi nagy leckénk: hogyan gondolkodjunk és hogyan beszéljünk e világról. Az ő Keresztje adta meg az igazi értékét mindennek, amit látunk, minden vagyonnak, minden előnynek, minden rangnak, minden méltóságnak, minden gyönyörűségnek; a test kívánságának és a szemek kívánságának és az élet kevélységének . . . Menj a közéletbe, az értelem és tudomány világába; tekints a nyomorúságra, a szegénységre és elhagyottságra, az elnyomásra és fogságra; látogass el oda, ahol az étel nem elég és a lakás egészségtelen . . . Szeretnéd tudni, hogyan vélekedj minderről? Nézz a Keresztre.

(Keresztény élet:) A mélabú nem keresztény vérmérséklet. Nem igazi az a bűnbánat, amelyben nincs szeretet; nem kedves Istennek az az önsanyargatás, amelyet nem édesít hit és vidámság. Napfényben kell élnünk akor is, ha bánkódunk; Isten jelenlétében kell élnünk, nem szabad bezárkóznunk saját szívünkbe, akkor sem, ha múlt bűneinket számláljuk föl.

— A keresztény szívében mély, csendes, rejtett béke él, amelyet nem lát a világ . . . Igazi élete az, amilyen önmagában és Istenével. El tudja viselni magát; még örülni is tud magának, mert Isten benne lakó kegyelmének, az Örök Vigasztaló jelenlétének örül. El tudja viselni, sőt kellemesnek találja mindenkor az egyedüllétet: „soha sincs kevésbé egyedül, mint amikor egyedül van." Amikor párnájára hajtja fejét éjszakára, túláradó szívvel tudja elismerni Isten színe előtt, hogy semmit sem kíván, hogy „elege van és bővelkedik", hogy Isten a mindene, és nem hiányzik semmije, amit Isten adhat. Igaz, több hálára, több életszentségre, több mennyországra van szüksége: de annak gondolata, hogy mindebben többre is vihetné, nem ejti zavarba, inkább megörvendezteti.

— A keresztény átérzi, hogy Üdvözítőjének igazi szemlélése benne rejlik evilági foglalkozásában; hogy amint Krisztust látja a szegényben, az üldözöttben, a gyermekekben, úgy őt látja azokban a szolgálatokban, amelyeket választottaira bíz, akármilyenek is azok; hogy hivatását ellátva Krisztussal találkozik; ha pedig elhanyagolja, attól nem élvezi jobban az ő jelenlétét. Hivatásának teljesítése közben látni fogja, hogyan nyilvánul meg Krisztus lelkének a mindennap köznapi cselekedetei között, amelyek mintegy szentséggé válnak.

FAZEKAK ÉS SERPENYŐK ISTENE

Fazekak és serpenyők Istene, nekem nincs időm, hogy szent legyek, éjszaka virrasszak a tetszésedre, vagy virradatkor elmélkedjem neked. Tégy hát szentté, miközben az ételt készítem és a tányérokat mosogatom.

Fazekak és serpenyők Istene, felajánlhatom-e neked meghódított lelkek helyett azt a fáradtságot, amely erőt vesz rajtam a kávézacc és az odaégett főzelék láttán? Emlékeztess mindarra, amit olyan könnyen elfelejtek: nemcsak azért, hogy kevesebb lépcsőt kelljen járnom, hanem hogy tökéletesen megterített asztalom imádsággá legyen. Fogadd el durva kezemet, hiszen érted durvult el. Mosogatórongyom lehetne-e hegedűvonó előtted, amely égi harmóniákat csalogat elő egy serpenyőből?

Kezeim ugyan Márta-kezek, de a kedélyem Máriáé. És ha cipőt tisztítok, próbálom megtalálni a te saruidat, Uram. Miközben padlót dörgölök, arra gondolok, hogyan vándorolt a te lábad a földön. Uram, fogadd el ezt az elmélkedést: többre nincs időm. Mire a vacsoraedényt elöblögetem, vége az imádság órájának, és akkor már többnyire nagyon fáradt vagyok. Ha reggel még énekelt a szívem munka közben, este már sokkal előttem nyugovóra tér. Add nekem fáradhatatlan szívedet, Uram, hogy az dolgozzék bennem a magamé helyett.

Melegítsd be egész konyhámat szeretéteddel, és világítsd be békességeddel.

A SZENTÉV MÉRLEGE

1974 karácsonyától 1975 karácsonyáig tartott a 25. jubileumi esztendő, amelyet VI. Pál „Apostolorum limina" kezdetű, 1974.máj.23-án kelt bullájával hirdetett meg. Központi témája a lelki megújulás és kiengesztelődés volt. Mivel a szentév elsősorban vallási esemény — ahogy a pápa is hangsúlyozta a bíborosi kollégiumhoz intézett beszédében most dec.22-én —, nem lehet igazában felállítani mérlegét. Hiszen csak Isten látja, mi történt millió és millió lélekben az év leforgása alatt. Inkább csak a külső, látható és lemérhető eseményekre, adatokra szorítkozhatunk. Mindenesetre a Szentatyával (aki sok személyes találkozás révén is behatóbban megismerhette az Egyház belső életét) elmondhatjuk a következőket: a bűnbánó és imádkozó római zarándokok millióit látva megtapasztalhattuk azt, hogy az Egyház él, hogy Krisztus Lelke működik benne. Az Egyház jobban tudatára ébredt annak, hogy az Atya szívéből származik, a keresztrefeszített Krisztus véréből sarjad élete, és a megszentelő Lélek vezeti; a történelemben vándorolva, a bűnbánat és a szeretet útját járva, kinyilvánítja egységét, szentségét, egyetemességét és apostoliságát. A szentévi zarándokok tanúságot tettek az imádság iránti érzékről, az Istennel való bensőséges kapcsolatról, a szeretet tettekben megnyilatkozó valóságáról. Ezek a zarándokok azt mondják nekünk, hogy a jó felette áll a rossznak, még ha a közvélemény többsége nem is veszi észre; azt mondják, hogy a családok — az őket ért merényletek ellenére — egészségesek, és a megélt kereszténységre nevelnek; azt mondják, hogy az Egyház jelen lehet és jelen kell lennie a világban megújító kegyelmével; azt mondják, hogy az Egyház energiakészletei kimeríthetetlenek, bármilyen súlyosak is problémái. Így tehát bizalommal és optimizmussal tekinthetünk a jövőbe.

A jubileumi év során mintegy nyolc millió hívő zarándokolt el Rómába a világ minden részéről. Talán ez a szentév nyilvánította ki leginkább az Egyház e g y e t e m e s s é g é t. Soha az egyháztörténelem során (az előző szentéveket is tekintetbe véve) ennyi ember nem fordult meg az örök városban, és nem találkozott a pápával egy év leforgása alatt. Igaz, a közlekedési lehetőségek ma a legnagyobbak; de ne feledjük, hogy a növekvő gazdasági válság és egyes vidékek szegénysége miatt sokaknak igen nagy áldozatba került a római út; ezenkívül — amint a pápa is megemlítette — a világ egyes részeiről nem jöhettek zarándokok, jóllehet minden áldozatot meghoztak volna.

Nehéz lenne e rövid cikkben összefoglalnunk még a legkiemelkedőbb jubileumi eseményeket is. Csupán néhány jellegzetesebb mozzanatot eme-

lünk ki. A szentévi zarándoklatok gyújtópontja az Apostolfejedelem sírja fölött emelt bazilika volt; ezenkívül még a másik három patriarkális bazilikát és a katakombákat látogatták leginkább a zarándokok. Húsvét körül kezdtek özönleni az örök városba; ezután már egészen a szent kapu bezárásáig szinte végeszakadatlan hullámokban jöttek. Május 23-tól kezdve a nyári hónapok során a Szent Péter téren folyt le a szerdai általános kihallgatás, mert a Szentatya nem győzte volna, hogy egymásután három kihallgatást tartson, ahogy kezdetben megkísérelte. Nyári pihenője idején is minden szerda délután bejött helikopteren Castelgandolfóból a Vatikánba, hogy a fogadásokat megtartsa. A világ minden részéről érkező hívekkel és főpásztorokkal találkozott. Május első napjaiban jártak Rómában a horvát zarándokok (mintegy 14 000) és több száz bácskai-bánáti magyar. Aug.23-án ott volt a Szent Péter téren mintegy félezer külföldi magyar; szept.10-én pedig a magyarországi zarándokcsoport: 340 személy, köztük 11 püspök.

A szentév kiemelkedő eseményei voltak a szentté ill. boldoggá avatások. Ezekről külön számolunk be. Az egyes emberkategóriák számára külön „jubileumi napot" rendeztek. Ilyen alkalmakkor a pápa maga szolgáltatta ki a szentségeket: keresztség-bérmálás, házasság, papszentelés, betegek kenete. Említsünk meg néhány ilyen jubileumot: Jan.1. békevilágnap: a „pueri cantores"; jan. 6: misszionáriusok; febr. 2: szerzetesek és szerzetesnők; márc. 2: a „Gen" (Generazione Nuova, „új nemzedék") világfesztiválja; márc. 19: családok; húsvét vigiliája: felnőttek keresztsége és bérmálása; ápr. 6: sportolók; ápr. 13: hivatások napja (noviciusok, szeminaristák); ápr. 20: házasságkötések; máj. 1: munkások; máj. 11: kommunikációs eszközök képviselői; Pünkösd: karizmatikusok (tízezren, Suenens bíboros vezetésével) és a Mária- ill. mariológiai kongresszus résztvevői; szept. 7: megemlékezés a nők világnapjáról; szept. 28: betegek (betegek kenete); nov. 23: katonák; dec. 8: a Zsinat bezárásának tizedik évfordulója . . .

A fiatalok rendszeresen találkoztak a Sz. Kallixtusz katakombánál és Jézus kis nővérei kápolnájában (Tre Fontane, EUR negyed). Ezek az eszmélődés és az imádság órái voltak. Szombat esténként misére jött össze a fiatalság a trasteverei Santa Cecilia templomban.

A bűnbánatot, a belső megújulást és a kiengesztelődést keresték a „búcsújáró" zarándokok. Igen sokan szerzetesházakban, intézményekben kaptak szállást; a „Peregrinatio Romana ad Petri Sedem" és más szentévi bizottságok gondoskodtak a szervezésről. A katolikus világot képviselő zarándokok között a legtöbbször protestánsok és nemkeresztények is voltak; a Szentatyának mindig volt hozzájuk is egy-egy kedves szava. A pápa — a különleges alkalmakat nem számítva — általában a szentév kettős-egy témájáról, a megújulásról és a kiengesztelődésről elmélkedett; ezen belül a hitről, az imádságról, a szeretetről és a reménységről. Rámutatott a szekularizálódó, élvhajhász és anyagelvű világ veszélyeire is, főleg pedig az egyházon belül tapasztalható bomlasztó irányzatokat, kontesztáló csoportot marasztalta el, hangoztatva, hogy a Zsinat által kívánt aggiornamento nem jelenti

a katolicizmus igazi hagyományának, a tan és az egyházfegyelem lényegi értékeinek elvetését. Külön apostoli buzdításokat is adott ki: az Egyházon belüli kiengesztelődésről, a keresztény örömről, az evangelizálásról.

A liberális sajtó, amelyet a pápa néhányszor éles szavakkal bírált, nem akart tudomást venni a szentévről, és a kákán is csomót keresve pl. a szerzetesi intézmények nyerészkedéséről beszélt, vagy kisebbíteni igyekezett a jubileumi év jelentőségét, sikerét. Pedig elmondhatjuk, hogy a szentév minden szempontból sikerült. Eltekintve a kissé bizarrnak tűnő látványos jelenetektől (pl. amikor a Via della Conciliazione-n középkori öltözetben bűnbánó körmenetek vonultak fel), a nagy pápai miséken és a különböző vallási megmozdulásokon összeszedett, imádkozó, a bűnbánatot és a megújulást kereső zarándokokat láthattunk. Persze, elkerülhetetlen volt pl. az, hogy a Szent Péter téren mise alatt is fagylaltozó és szórakozó turisták ne keveredjenek a hívők tömege közé. Kisebb zavaró körülményeket nem számítva igaz az, amit a Szentatya mondott: „A szentévet nem lehet meghatározni külső, turisztikai vagy folklorisztikus szempontokból, még kevésbé gazdasági vagy triumfalisztikus szempontokból, de még humanisztikus vagy ideológiai szemszögből sem: egyesegyedül vallási szempontból kell tekintenünk." És ez érvényesült is. A zarándokok együtt imádkoztak, vettek részt a szertartásokon, és teljesítették a jubileumi búcsú elnyeréséhez szükséges feltételeket.

Befejezésül abból a beszédből idézünk, amelyet a Szentatya karácsony éjjelén, a szent kapu bezárásakor intézett az Egyház gyermekeihez és a világban élő testvéreihez: „A szentévben tudatosítottuk azt, hogy szükségünk van bűnbánatra. Elismertük szorongásunkat és annak egzisztenciális szükségét, hogy helyreállítsuk az Istennel való normális és boldog kapcsolatunkat. Lelkileg megtapasztaltuk teljes tehetetlenségünket: képtelenek vagyunk önmagunktól visszaállítani az élő barátságot Istennel. Megéltük a végzetes pusztulás mélységének szédületét. Mi, ennek a ragyogó és bábeli századnak gyermekei, még egyszer kopogtatni mertünk az atyai ház ajtaján . . . Megtért keresztények lettünk . . . A szentév második jelentése: a hit az élet . . . Élet, mert Belőled forrásozik, aki a Lét óceánja vagy, minden létezés túláradó teljessége, minden létező Atyja. Az élet Te vagy, Istenünk! . . . A hitből merítünk új fényt, a hitből, amelynek forrása Krisztus, az Atya Igéje . . . Az idők jele a testvéri szeretetre hív bennünket, amely szeretetet szül. Ez jellemezte az Egyház történeti útját. És erre a szeretetre Krisztus tesz képessé bennünket, akit felfedezünk szenvedő és szükségben lévő testvéreinkben. A szeretet civilizációja győzedelmeskedik a kérlelhetetlen társadalmi küzdelmek fojtogató légkörén, és a megálmodott, végre keresztény emberiséget adja a világnak."

A szentév során emlékeztünk meg a II. Vatikáni Zsinat bezárásának 10. évfordulójáról. A Szentatya többször hangoztatta, hogy a jubileumi év tulajdonképpen nem zárul le: folytatódnia kell a megújulásnak, annak az igazi aggiornamentónak, amelyet a Zsinat indított el, hogy az Egyház megfeleljen küldetésének: Krisztusról tanúskodjék ebben a szekularizálódó, Istentől távol

élő vagy eltávolodott világban. De erre csak akkor lesz képes, ha megtérő, imádkozó, hivő, remélő és szerető közösség lesz a Lélek erejében.

Szabó Ferenc

SZENTTÉ ÉS BOLDOGGÁ AVATÁSOK

Az Egyház, amikor meghirdeti a szentévet, minden jóakaratú ember elé odaállítja az élet értelmét, az életnek azt a vertikális dimenzióját, amelyre az emberek kereső vágyai irányulnak. Hiszen valamennyien az abszolút és valóban egyetemes jót keressük, amelyen kívül hiába szeretnénk és hiába reméljük, hogy az emberek megtalálják a kölcsönös egység lehetőségét vagy az igazi szabadság biztosítékát. — Ez a gondolat a szentévet meghirdető bullából való. Maga a pápa is idézte az egyik boldoggá avatás során, hogy megjelölje vele a szentév e kiemelkedő eseményeinek, a boldoggá és szentté avatásoknak sajátos jelentőségét: „az élet értelme, felfelé törő dimenziója", „az emberek közötti kölcsönös egység, igazi szabadság Istenben."

Az 1975-ös szentév során VI. Pál pápa összesen 13 személyt avatott boldoggá és hatot szentté:

Febr. 9: Boldog MARIE-EUGÉNIE DE JÉSUS (Milleret de Brou) (1817—1898) francia, az asszumpcionista nővérek alapítója

Ápr. 27: Boldog CÉSAR DE BUS (1544—1607) francia pap, a doktrinárius atyák alapítója

Máj. 25: Szent JUAN BAUTISTA DE LA CONCEPCIÓN (1561—1613) spanyol pap, a trinitárius atyák rendjének megreformálója
Szent VINCENZA MARIA LOPEZ Y VICUNA (1847—1890) spanyol, a Szeplőtelen Szűzről nev. nővérek alapítója

Júl. 7: Boldog KARL STEEB (1773—1856) németországi születésű olasz pap, a veronai irgalmas nővérek alapítója

Szept. 14: Szent ELISABETH ANN SETON (1774—1821) amerikai, leánykori nevén Bayley, öt gyermek anyja, majd özvegy, konvertita, a Sz. Józsefről nev. irgalmas nővérek megalapítója

Szept. 28: Szent JUAN MACIAS (1585—1645) spanyol, domonkos kapustestvér Peruban

Okt. 12: Szent OLIVER PLUNKETT (1625—1681) ír, Armagh érseke, vértanú

Okt. 19: (missziós vasárnap) Boldog CHARLES-EUGÉNE DE MAZENOD (1782—1861) francia, Mária oblátusainak alapítója, Marseille püspöke
Boldog ARNOLD JANSSEN (1837—1909) német pap, a verbiták alapítója

Boldog JOSEPH FREINADEMETZ (1852—1908)
dél-tiroli verbita pap, kínai misszionárius
Boldog MARIA TERESA LEDÓCHOWSKA (1863—1922)
ausztriai születésű (apja lengyel, anyja svájci), a Kláver Szent Péterről nev. nővérek alapítója

Okt. 26: Szent GIUSTINO DE JACOBIS (1800—1860)
olasz lazarista, Abesszínia első apostoli vikáriusa

Nov. 1: Boldog EZEQUIEL MORENO Y DIAZ (1848—1906)
spanyol ágostonos, püspök Kolumbiában
Boldog GASPARE BERTONI (1777—1853)
olasz pap, egy vándormissziós papi kongregáció alapítója
Boldog VINCENZO GROSSI (1845—1917)
olasz pap, az Oratórium Leányai nevű intézmény alapítója
Boldog ANNA MICHELOTTI (1843—1888)
olasz-francia nővér, Jézus Szíve Kis Szolgálóinak alapítója
Boldog MARIA DROSTE ZU VISCHERING (1863—1899)
német grófnő, Jó Pásztor-nővér

Nov. 16: Boldog GIUSEPPE MOSCATI (1880—1927)
olasz orvos, nápolyi egyetemi professzor

Ami az új szentek és boldogok nemzeti hovatartozását illeti: 19 közül hatan olaszok, négyen spanyolok, hárman franciák. Életállapotukat tekintve pedig tizenketten szerzetalapítók (vagy -reformálók), és a többiek is egy kivételével mind papok vagy szerzetesek. Ez a kétféle egyoldalúság nyilván nem a keresztények életszentségének hű tükre; de, sajnos, a szentté avatások hagyományos irányának folytatását jelzi.

Vigasztalásunkra szolgálhat az, hogy az új szentek között találjuk az észak-amerikai kontinens első bennszülött szentjét, Seton Erzsébetet, aki ráadásul aránylag rövid, 47 éves élete során a keresztény életszentségnek csodálatosan sokoldalú pályáját futotta be (episzkopális, művelt és jómódú, feleség, anya, nélkülöző özvegy, konvertita, rendalapító, az ökumenizmus szentje). Giuseppe Moscati professzorról lapunk jelen száma magát a pápát szólaltatja meg. Az egyszerű, csendes, tevékeny szeretet hősei voltak Juan Macias és Vincenzo Grossi; a betegség vértanúi Anna Michelotti, Maria Droste zu Vischering, Gaspare Bertoni; a hitterjesztés atlétái Oliver Plunkett, Giustino de Jacobis, Joseph Freinademetz; nagy jelentőségű szerzetesintézményt alapított de Mazenod és Janssen.

A liturgiareform jótékony hatásai érződnek a boldoggá és szentté avatások szertartásában: minden egyszerűbb, szervesebb, kifejezőbb lett, szorosabban beleépül az eucharisztikus áldozatba. Külön megemlítjük, hogy a boldoggá avatás is szentmise keretében történik, amelyet az új boldog(ok) „mennyei szülőföldjének" püspöke(i) celebrál(nak), a hivatalos formulát kihirdető pápa részvételével.

„A fenti neveknek puszta felsorolása — mondotta a Szentatya dec.22-én a bíborosi kollégiumhoz intézett beszédében — felidézi előttünk ezeknek a püspököknek, szerzetalapítóknak, ezeknek a misszionáriusoknak, a szeretet e hőseinek nem közönséges életét . . . Példájuk, amely annyira különféle élményeket tükröz, de amelynek közös nevezője az Isten és a testvérek iránti szeretet, azt mondja nekünk, hogy az Egyház él, főleg azért, mert az életszentség átitatja tagjait. Igazi és megélt életszentség ez, amelyet ugyanazok a nehézségek tesznek próbára, mint amiket manapság mi is ismerünk. Ez az életszentség azt mutatja tehát, hogy az életszentség lehetséges, hogy élő valóság, hogy jelen van a legújabb nemzedék férfi és női keresztényeiben, és megvan (nem lehet felőle kétségünk) a mai és a holnapi nemzedék keresztényeiben is."

Nagy Ferenc

ESZMELODÉS EGY SZERÉNY FELELETRŐL: NEM TUDJUK

Isten igéje hasonló a mustármaghoz. Az égből való jó ember egyszerűen elvetette. Azóta folyvást növekedett, kivirágzott, és százszoros gyümölcsöt hozott.

Szabatosabban kifejezve: Isten nekünk adta az Ország titkait, hogy megértsük, és ez a megértési folyamat végighúzódik a keresztény történelmen.

Az Úr az igazságot mondta tanítványainak, de nem vezette be őket a teljes igazságba. Ezt majd Szentlelke teszi meg. Isten igéje csodás módon belépett történelmünk határai közé. Ott van, és nem mehet veszendőbe. Állandó megléte Isten hűségének jele népe iránt. Azért van köztünk, hogy növekedjék és terjedjen. Életereje a Lélek jele. Vagy hogy ismét szabatosabban szóljunk: nekünk kell fokozatosan az Ige végtelen mérete felé fejlődnünk.

Isten igéjének élő és terjeszkedő jellege, illetőleg élő és terjeszkedő ismerete bennünk: ez a magyarázata annak a paradoxonnak, hogy ismerjük az igazságot, és mégsem ismerjük. Mind a kettő igaz egyszerre.

Ismerjük. Az Írásban szól hozzánk az Ige. Fölszentelt püspökök zsinatokon magyarázzák. Az egyház imája az egész földkerekségen elevenen tartja. Bizalommal mondhatjuk: tudjuk. Hisszük.

Es mégis sokat nem ismerünk az igazságból. Mindannyian, Isten egész népe: hívők, püspökök, pápák, kutatjuk, hogyan érthetnénk meg jobban Isten titkait. A végeredmény nem lehet az igazság tagadása, azonban az Úr nem biztosított arról, hogy a folyamat minden lépése sikeres lesz. Csakugyan tudjuk a történelemből, hogy a keresés során gyakran előfordultak tájékozatlan korszakok, kétségek és hozzávetőleges állítások, míg végre az Egyház a végső ítéletig jutott. Isten népe a teljes igazság felé vezető útján emberi korlátozásoknak van alávetve.

Ezért olykor szilárdan meg kell állapítanunk: ismerjük az igazságot. Máskor azt kell mondanunk: nem ismerjük, — még nem.

Az ismeretnek és nemismerésnek ezt a dialektikáját leírni könnyű, de ilyen ellentétek kellős közepén élni szinte lehetetlen feladat. Hiszen hogy lehet valakinek egyik pillanatban isteni bizonyossága, a következőben meg el kell ismernie, hogy semmit sem tud!

Valóban nagy kísértésbe eshetünk, hogy mindig jól értesültnek mutassuk magunkat.

Miután az I. vatikáni zsinaton kimondták a tévedhetetlenség tanát, az Egyházban kifejlődött egy olyan irány, hogy sok ítéletet — olyanokat is, amelyek nem voltak méltók erre — végleges jelleggel ruházzanak fel. Az egyházi embereknek szokásukká vált úgy beszélni, mintha hozzávetőleges véleményük maga a változhatatlan igazság volna. A hívők pedig lovat adtak alájuk azzal, hogy minden esetben világos, pontos feleletet kértek. Az Egyháznak csak tudnia kell! Ettől már csak egy lépés volt odáig, hogy ne tegyenek különbséget a végső igazság és tiszteletreméltó hipotézisek között. Sok egyházi hivatalnok ugyanolyan engedelmességet kívánt meg mind a két esetben. Akik pedig nem engedelmeskedtek egyenlőképpen, azokról könnyen kimondták, hogy hiányos bennük a hit szelleme. Mindenütt hallgatólagosan föltételezték, hogy ha egy kérdés fölmerül, valahol megvan rá a világos felelet, és a pápa, a püspökök, a papok abban a pillanatban meg tudják adni. Hisz hogy is mondhatnánk valaha mi, az Isten Egyháza, hogy: nem tudjuk!

Azonban újabb fejlemények igen sok területen: természettudományok és szellemtudományok, filozófia és teológia terén számos kérdést vetettek föl, amelyre az Egyház nem tud közvetlen feleletet adni. Az orvostudomány azt kérdezi: megengedhetők-e bizonyos operációk és átültetések, mi az élet és mi a halál? Nem tudunk abban a pillanatban felelni. Nemcsak a Lélek vezérlő fényére van szükségünk, hanem időre is, hogy tanulmányokat folytassunk és elmélkedjünk. Nem következik ebből, hogy egy szép napon nem találjuk meg a helyes feleletet, de az igen, hogy ma a keresés stádiumában vagyunk, és csak azt mondhatjuk: nem tudjuk.

Hasonló helyzet adódhat bármikor a teológia egész mezején. Az egyházkormányzó hatalom kollegiális természetének következményeit még meg sem értettük teljesen, nem hogy gyakorlatba vittük volna át. A szentségek teológiája csupa kérdés, és a felelet keresése ugrásszerűen halad. Tanúsítja ezt a bűnbánat szentségéhez és a betegek kenetéhez való újfajta közeledés.

A keresés türelmet igényel. Sem a hívők közösségének, sem a püspököknek vagy a pápának nincsenek varázsszereik, hogy máról holnapra feleletet találjanak minden kérdésre. Nem utasíthatjuk Isten Lelkét, hogy kényünk-kedvünk szerint nyilatkoztassa ki a teljes igazságot. Ha új kérdések merülnek föl, teológusok és püspökök legyenek lassúak a teljes igazság kijelentésében, és a hívők se hajszolják bele őket elhamarkodott nyilatkozatokba. Mindannyiunknak meg kell tanulnunk, hogy beérjük ezzel a sze-

rény felelettel: nem tudjuk. A történelem jelenlegi pontján tudatlanságunkban vagyunk boldogok, nem tudományunkban. Vagy inkább boldogok vagyunk abban a tudományunkban, hogy Isten hűséges népéhez — tudatlanságában is.

De akkor közben mit tegyünk? Az élet gyakran nem tűri a késedelmet: cselekednünk kell, akár tájékozottak vagyunk, akár nem. Egy operációt nem lehet elhalasztani addig, míg a Szentlélek megszólal.

Ilyen körülmények között Istennek az a kívánsága, hogy egy felelős személy döntsön adott tájékozottsága alapján. Ez minden. Akárhogy is választ, az helyes lépés lesz a valóságos világban. Isten hűségesen mellette fog állni, bárhogyan döntött. Ha később, bővebb ismeretek alapján kiderül, hogy a döntés helytelen volt, felelős embernek képesnek kell lennie arra is, hogy visszaforduljon, és másik irányba induljon, ha kell. Az ilyen lehetőségek emberi életünk szerves részei. Meglehetünk velük, mert tudjuk, hogy Isten hűséges népéhez, akármilyen tudatlan is.

Örsy László

AZ EGY KEHELYÉRT

Ökumenikus életközösség az Augsburg melletti Ottmaringban

Ottmaring Augsburgtól 17 km-re fekszik a magyarok számára oly nevezetes Lech folyó keleti oldalán. Úgy került az emlegetés középpontjába, mint Pilátus a Credóba, mégpedig az ökumenikus életközösség megalakításával.

Az egész azzal kezdődött, hogy a katolikus Focolare-mozgalom egy csoportja 1960-ban találkozott egy evangélikus testvérülettel (Bruderschaft), amely a „Közösségi élet" nevet viseli. Mindkét oldalról megegyeztek egy kérdésben: a kereszténység cselekvés dolga, és csak aztán a beszédé. Egymás kölcsönös elfogadása a szeretetben az alapja mindenféle hitről szóló beszélgetésnek vagy teológiai fejtegetésnek. Felismerték, hogy ökumenikus találkozásokra is szabad értelmezni Krisztus szavait: „Ahol ketten vagy hárman összejönnek az én nevemben, ott vagyok én is közöttük."

Az elkövetkező évek gyakori összejövetelei tanították őket egymás egyre jobb megértésére. A sokféle különbség és néhány nehézség ellenére megtapasztalták egymással: „Van-e, ami elválaszthat Krisztus szeretetétől?"

Az élet a megéléssel lobban lángra. Hamarosan oda vezettek ezek a kapcsolatok, hogy nemcsak alkalmilag néhány órát vagy napot akartak egymással eltölteni: szükségképpen kibontakozott egy helyi kristályosodási pont követelménye.

Amikor 1967 fehérvasárnapján elhelyezték az Ökumenikus Életközpont alapkövét, és egy év múlva a felszentelése következett, ez nem volt egyéb, mint egy majd tízéves párbeszéd folytatása és kiteljesedése. Aminek minden közösségben, minden városnegyedben, minden háztömbben magától ér-

tetődőnek kellene lennie — de sajnos gyakran nem az —: minden megkeresztelt keresztény élő és meggyőző bizonyságtétele az egység mellett, éppen ezt szeretnék Ottmaringban példaadóan megvalósítani. Tehát nem annyira a teológiai elvi viták, a teoretikusok és dogmatikusok, a „nagy fejek" ökumenikus közössége akar lenni, hanem inkább a hétköznapi életé, az ún. „kis halaké". Bea bíboros világosan fogalmazta meg levelében ezt a célt a Centrum fölszentelésekor: „Minél inkább valóban mélyen megértjük és átéljük az evangéliumot, annál jobban közeledünk egymáshoz mindannyian, mert Krisztushoz válunk mindinkább hasonlóvá."

Hogyan valósul ez meg a Centrum mintegy nyolcvan lakója között? Mindannyian, Pál szavait magukévá téve: „Aki nem dolgozik, ne is egyék", követik hivatásukat: mint tanár, cukrász, takarékpénztári megbízott, építész vagy mint az itt megjelenő lapok (Neue Stadt és Sammlung-Dienst-Sendung) szerkesztői. Mert éppen a munkahely az evangélium szerinti élet igazolásának legjobb próbaköve. Szavak nem elegendők már. A keresztény meggyőződést a hétköznapok tettei igazolják.

A lakóközösségek tarka képet mutatnak: felnőttek, gyerekek, családok és egyedülállók, értelmiségiek és egyszerű emberek. Egyik sem él szigetként, hanem mind nehézségekkel küzd, amelyek az emberi együttélésből adódnak. De nem állnak meg a problémáknál. Ezek csak utat nyitnak nagyobb nyíltság és egymás segítése felé. Feszültségeket és előforduló félreértéseket nem feszítenek túl, hanem Isten szavának formáló erejével megoldják. Ezért fáradoznak, hogy havonként megvalósítsanak egy gondolatot a Szentírásból saját életükben. Így aztán a napok nem a homokóra egyhangúságával telnek, hanem mintegy egy „iránytű" után igazodnak. Így magától értetődő, hogy a közösség mindennap egy félórára összejön, hogy együtt imádkozzék, és megbeszélje a fontosabb napi eseményeket a mindenkori szentírási idézet gondolatkörében. Mindegyikük elmondhatja a magáét, mint egy nagy család tagja.

Es a közös áldozat? Interkommúnió nincsen Ottmaringban. Mert mindegyikünk teljes mértékben saját egyházának tagja, már pedig azok ezideig még nem tudták megvalósítani a szent áldozat közös bemutatását. Ottmaring nem szeretne elszigetelt, zárt klub lenni, nem akarja a kellemesebbik megoldást választani magának, olyasmit, ami a kereszténység egészének még nem járható út. Így lesz éppen a szétszakítottság fájdalma a Centrum lakói között a legnyilvánvalóbb jellé. Ezt a fájdalmat elviselni annyit jelent, mint szeretetben egyidejűleg átformálni. Nem éppen ezáltal lehetne megrövidíteni a kereszténység egyesítéséhez vezető utat? Az „egy kehelyért" vállalt szenvedésben, — ahogy ezt Athenagorász pátriárka egyszer kifejezte.

A vízbe hajított kő gyűrűket rajzol egészen a partig. Az ökumenikus központ is meghúzta ez alatt a kilenc év alatt köreit. Olyan mértékben mondható ez el, amennyire az itt megforduló emberek tudnak saját környezetükben is életközponttá lenni. Így alakult ki egész Németországban és a határon túl is a barátok és munkatársak sokasága, mindenütt az egység élő kis

csoportjaként. Majd minden hétvégén jönnek különböző közösségek, ökumenikus csoportok, fiatalok látogatóba.

A látogatók állandóan növekvő serege a közösség elé azt a feladatot állítja, hogy növelje befogadóképességét. Új házak épülnek további lakóközösségek számára, egy 80 ágyas épület az ideérkező vendégeknek, egy hatalmas ülésterem 3-400 személy befogadására. Közben barátaink közül többen Ottmaringba költöztek, hogy ott közvetlen közelben vehessenek részt a kis település életében és kiépülésében.

Olyan időben, amikor az ökuméné stagnálásáról beszélnek és lemondanak az együttes munkáról a nehézségek miatt, Ottmaring a remény jele szeretne lenni. A központ 9 éves fennállása is mutatja, hogy az ökuméné megvalósításához járható út vezet.

Ottmaringi házaspár

MIÉRT OLVASOM A SZENTÍRÁST? MIT AD NEKEM A KÖNYVEK KÖNYVE?

Akit szeretünk, arról szívesen hallunk, olvasunk, beszélünk, örömmel vesszük, ha más beszél róla nekünk.

A Szentírást Isten Lelke sugalmazta, Istenről szól, és egyúttal Ő beszél benne hozzám, minden emberhez. Szeretem Istent, a legjobban szeretem, — tehát természetesen szívesen olvasom — és naponta olvasom — a Róla szóló könyvet.

34 esztendeje vettem meg az első saját Bibliát. Akkor még csak azért, mert úgy éreztem: hozzátartozik az általános műveltséghez az ismerete. Végigolvastam. A könyvek szent jellegétől eltekintve igazán érdekes olvasmánynak bizonyult.

A Szentírás állandó olvasásához egy szentbeszéd egyetlen mondata vezetett. Egy még ma is élő kiváló bencés tanár, a liturgia nagy apostola mondotta: Háromban él köztünk Krisztus: a Kenyérben, a Könyvben és az embertestvérben.

Most már más szemmel olvastam a Szentírást, mint eddig: Jézust láttam, éreztem és kerestem a Könyvben. És Ő meg is engedte, hogy megtaláljam.

Biztos vagyok benne, hogy a Szentírás olvasása által kaptam rendíthetetlen hitem. Soha életemben egy pillanatra sem kételkedtem sem Isten létében, sem Jézus istenségében, sem a Szentlélek belénk áramló kegyelmében, sem a Szentírásban leírtak igazságában. (Milyen sokan vannak ma is, akik a Bibliában leírt minden csodát, emberi módon nem magyarázható eseményt emberileg akarnak magyarázni.) Az Ószövetség egyik legnagyobb prófétája, Izaiás írja, hogy az Úr útjai nem a mi útjaink, az Ő gondolatai nem a mi gondolataink. Az első és legfontosabb, amit megtanultam: az alázat. Tanuljatok tőlem mindnyájan, mondja a mi Urunk Jézus, mert szelíd vagyok

és alázatos szívű. A Szentírás megtanított rá, hogy az alázat erő, mert Jézus Krisztus, az Isten Fia megalázta magát, és emberré lett. Megalázta magát a halálig, mégpedig a kereszthalálig. Ebben van az ő mérhetetlen ereje, ebben az alázatos szeretetben. Mert az Emberfia nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon másoknak. A Szentírás olvasásának köszönhetem azt is, hogy megláttam az alázat egyik gyakorlati megvalósítását: a megbántásokat békével tűrni. Milyen nehéz ez, és mennyi alázatból fakadó erő kell hozzá. De a Könyvben velem élő Jézus segít!

A Szentírás olvasásának másik mérhetetlen ajándéka a lélek derűje, a napsugaras életfilozófia, az Isten iránti feltétlen bizalomból fakadó derűlátás: minden baj és megpróbáltatás közt is Istenre hagyatkozni! Aki magáévá teszi a hegyi beszéd e gondolatát: ne törődjetek a holnappal, elég a napnak a maga baja, mert ugyan adhat-e az ember gondjai által életkorához egy könyöknyit is? . . . akiben valóban é l e t t é válnak e szavak, annak Isten iránti bizalma soha meg nem rendül. Mint talán minden ember életében, az én életemben is gyakran tűnt kilátástalannak a jövő. Mikor talán más már kétségbeesett volna, én nemcsak mondtam, de valóban át is éltem a zsoltáros szavait: Vesd az Úrra gondodat, és Ő majd gondoskodik rólad. És meg is tette!

A Szentírásból tanultam a legnagyobbat: a szeretetet, Krisztus „új törvényét". János apostol azt írja: hogyan mondhatja valaki, hogy szereti az Istent, akit nem lát, ha nem szereti felebarátját, akit lát. Itt egy kicsit mindig megakadtam. Mert könnyű szeretni az Istent, aki megmutatkozik előttünk a teremtésben („Isten nagyságát hirdeti az ég, a mennybolt vallja kezei művét"), s nehéz szeretni az embert, mert teli van hibával, gonoszsággal, rútsággal, vétkes szenvedélyekkel. De mikor már úgy érzem, végképp nem megy, Jézus a keresztfán utat és módot mutat: „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek." Itt értette meg velem az isteni Megváltó, hogy ő m i n d e n embert szeret, még azt is, aki előttem egy cseppet sem kedves. Megértettem, hogy a szeretet nem érzelem. És a Szentírásból tanultam azt is: meg kell bocsátanunk! Hányszor hallom keresztények ajkáról: „ezt nem bocsátom meg neki soha". Hogy is imádkozhatja ilyen lélekkel valaki az Úr imáját!

A Szentírásból tanultam az Isten akaratában való megnyugvást is: legyen meg a te akaratod . . . Úgy gondolom, ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy mindenért hálát kell adni Istennek. Nemcsak a kapott kegyelmekért, a meghallgatott imákért, a sok jóért és szépért, ami életemben osztályrészemül jutott, hanem a szenvedésekért, megpróbáltatásokért, bajokért, betegségért, csapásokért is. Ez nehéz, — de meg kell próbálni. Hányszor olvassuk Jézusról is: „hálát adott!"

Még sokat, talán egész könyvet tudnék írni arról, mit adott nekem a Könyvben velünk élő Isten. Minden este olvasom a Szentírást. És mit olvasok? A négy evangéliumot! Több mint 3 évtizede olvasom újra és újra. Mindig mondanak valami újat. És persze az Apostolok cselekedeteit is, meg

a Leveleket (köztük legkedvesebb nekem János apostol első levele). Az Oszövetséget is végigolvastam kétszer; most már elég, amit az Egyház olvastat velünk a szentmisében. Gyárban dolgozom napi 9 órát (gépkezelő vagyok, az egyetlen nő férfiak közt), hajnali fél ötkor kelek naponta, majdnem 5 óra, hogy hazaérek, akkor gyors fürdés, átöltözés, és megyek az esti szentmisére. Persze ha nem járnék naponta szentmisére, több időm lenne, de ha nem járnék naponta szentmisére, milyen nehéz lenne elviselni az életet. Tudom, hogy ez szörnyen kenetteljesen hangzik, amit sosem szerettem, viszont igaz.

Ám van egy könyve az Oszövetségi Szentírásnak, amelyet nem is olvasok, hanem naponta imádkozom. És ez a Zsoltárok könyve. Lehetne-e szebb reggeli imám, mint ez: Isten, hajnalban Hozzád serkenek, érted eped a testem, téged szomjaz a lelkem . . .

Azt is kérdezték már tőlem: értek-e mindent, amit a Szentírásban olvasok. Őszinte szívvel írom: Isten végtelen kegyelméből soha nem kérdeztem a „miért"-et, akkor sem, ha nem értettem valamit, csak alázatos szívvel mondtam a zsoltárossal: „Tudásod túl csodálatos nekem, — magasságos, hogy fel nem érhetem!"

Jánosi Beáta

PÉLDABESZÉD A FÜGEFÁRÓL (Lk 13,6-9)

Bámulatos, milyen kevéssé hatolt még bele Isten gondviseléséről, üdvözítő tervéről való felfogásunkba a jézusi példabeszédek ábrázolásmódja. A „változhatatlanság", a kikerülhetetlen „sors" gondolata súlyosodik bennünk ezekre a fogalmakra. Érdemes összehasonlítanunk: milyen eleven az az Isten, akire Jézus irányítja szemünket, és milyen kevéssé eleven az, akit mi képzelünk magunk fölé. Gondoljunk a tolakodó barátról szóló és hasonló példabeszédekre! Ha még azt is hozzávesszük, amit az ószövetség, elsősorban a zsoltárok könyve mond a haragvó, de mindig újból megszelídülő Istenről, világossá válik, hogy az egész kinyilatkoztatás ilyen eleven Isten-kép irányába mutat.

A terméketlen fügefa példabeszédében az isteni hosszútűrés párbeszédbe oldva jut kifejezésre, és így a magatartás általános törvényszerűségének hűvösségéből máris bejutottunk két hasonló érdekkörű személy melegébe. Az „úr" beszélget vincellérjével. Első tekintetre világos, hogy ez az úr, a szőlősgazda az Atya, a vincellér a Fiú, a szóban forgó fa pedig az ember. A legegyszerűbb kifejezési eszközökkel mély teológia nyilatkozik meg: a gazda és a vincellér szándéka, elgondolása egy, mindkettő azt akarja, hogy a fa gyümölcsöt hozzon, mindkettő korlátlan úr sorsa, léte vagy nemléte fölött. Ugyanakkor az is érzik, hogy „az Atya nagyobb nálam" (Jn 14,28): nem lényegénél fogva, hanem mint megbízó a megbízottnál, mint kezdeményező a munkatársnál. A példabeszéd a teremtői tevékenységet az Atyának tulaj-

donítja: ő ültette a fát, az ápolás és gondozás munkáját viszont a Fiúnak. Amikor később a fa megtrágyázásáról van szó, ebben igen találóan fedezhetjük föl a Lélek működését és kegyelmeit: a trágya a fa gyökerei felől ható tápanyag, életerő, gazdagság, amelyet azonban a növény természetes úton vesz fel és dolgoz fel, nem úgy hat, mint mondjuk a melegházak nem természetes hőmérséklete. (Jézus a Szentlélekre vonatkozó célzásokat egészen az utolsó vacsoráig sokkal mélyebb fátyol alá rejti, mint az Atyára és a Fiúra vonatkozókat, nyilván azért, mert itt Isten és a teremtett dolgok legmélyebb titkáról van szó.)

Az Atya teremtői tevékenységéhez a példabeszéd szerint azonnal egy másik járul: a teremtmények megvizsgálása, a világ „meglátogatása". Isten nem a deista elgondolás érdektelenül „pihenő" alkotója: nem csupán létet akart, hanem életet, növekedést, termést, történelmet. Figyelemreméltó az is, hogy a „fa" ugyan teljes egyediségében szerepel — úgy tárgyalnak sorsáról, mintha csak ő volna a világon —, mégsem elszigetelten. A képben ott a közösségi vonatkozás: egy tagja a szőlőnek, s azért kell kivágni, hogy ne vegye el a talajt más, gyümölcsöző növény elől. Aki saját szűk önzése szerint ítéli meg Isten intézkedéseit, szükségképpen mellétalál. Az ő elgondolása mindig épp olyan egyetemes, mint amilyen személyes.

A Teremtő jön, és gyümölcsöt keres a fán. Sem többet, sem kevesebbet, mint amire joga van, mint amit a fának természeténél fogva adnia kell. „Szednek-e a tövisről szőlőt vagy bojtorjánról fügét?" (Mt 7,14) Ez az igazságosság mélységesen vigasztaló: Isten nem kíván tőlünk lehetetlent. Csak fügét a fügefáról. „De nem talált." Ezzel átléptünk az isteni rendből a történelem ténylegességébe. Az embernek hatalmában van a beléje teremtett erőkkel, a kapott kegyelmeket felhasználva gyümölcsöt hozni, de hatalmában van ezt megtagadni is. És az ember a második utat választotta. Csalódást okozott Teremtőjének. Ez ítéletet vált ki — de ez az indítéka a megváltásnak is.

Itt kezdődik a Fiú legsajátosabb szerepe: pártját fogja a Teremtőjéhez hűtlen teremtménynek. Áttör a kereszténység sajátos vonása: Isten az ember oldalára áll. Az ő feladata lenne az ítélet végrehajtása („vágd ki"), de a bíró tisztét önként felcseréli a megmentőével. Isten tiszta teremtői akarata a világ lehető legnagyobb jóságára és tökéletességére törekszik. Az Atya kész volna az egész szőlő javáért feláldozni a terméketlen fát, hogy szabaddá vált helyét isteni teremtő kedvében mással helyettesítse. A Fiú ehelyett a fáradságos megnemesítéssel, a halott életre keltésével kísérletezik. Hallatlan feszültségű küzdelem gyanánt nyilvánul itt meg Isten fáradozása üdvösségünk érdekében; minden ember végtelen értékű, mindent meg kell tenni megmentésére. Csodálatos működés teremteni, de még csodálatosabb megmenteni és megújítani.

A „három év" és „még egy év" természetesen nem meghatározott időtartamot képvisel, csak elbeszélői fordulat. Mindenesetre komoly intelmet

tartalmaz: szemrehányóan emlékeztet arra a hosszú időre, amelyet haszontalanul hagytunk elmúlni, nem élve Isten akarata szerint, és figyelmeztet: talán már rövid az előttünk álló idő, „még ebben az évben" meg kell térnünk. Az emberi felelősséget félelmetessé fokozza a vincellér „hátha" szava: a Fiú minden fáradozása, kereszthalála, a Lélek elküldése hiábavaló annál, aki nem fogadja el. — De nem lehetetlen, hogy a példabeszédet közösségileg Izraelre, Jézus kortársaira is értelmezhetjük. Ebben az esetben érdekes adalékot szolgáltatna az Úr működésének kronológiájához. A példabeszéd kicsengése („ha mégsem, akkor majd kivágod") így arra vonatkoznék, hogy Jeruzsálem elveti Jézus prédikációját és kereszthalálát, s ezért pusztulás elé néz. Ilyen jellegű kijelentések gyakoriak az evangéliumban.

Az isteni személyek eszmecseréje (amelyre persze csak antropomorf módon alkalmazhatjuk az „ellentét" vagy „véleménykülönbség" kifejezést) végül ismét akaratuk teljes egységébe torkollik. Az Atya nyilvánvalóan megadja a kívánt haladékot, a Fiú pedig egynek nyilvánítja magát az Atya ítélő akaratával. Aki Jézus megmentő kezét elutasítja, és vétkezik a Lélek ellen, az megérett az ítéletre. Jézus többi példabeszédéhez hasonlóan ez is erőteljes felhívás az éberségre, üdvösségünk munkálására. „Urunk türelmét tartsuk üdvösségnek" (2Pét 3,15), és lássuk be, milyen jelentősége van életünkben, hogy engedelmesek és hajlékonyak legyünk a Lélek sürgetése és indításai iránt. Itt fakad a kegyelem forrása, itt rejlik minden lelki növekedés gyökere.

Eduard Kamenicky

LEVELEK A MISSZIÓBÓL

Az Isteni Ige társasága (verbiták) száz éves fennállását és alapítójának boldoggá avatását ünnepelte a múlt évben. Ebből az alkalomból szeretnénk missziós rovatunkban szóhoz juttatni néhány, különböző világrészekben működő magyar verbita misszionáriust.

Itt mondunk köszönetet annak a kedves olvasónknak, aki karácsonyra mindegyik misszionárius levelezőnk címére üdvözletet küldött, „hogy — mint írja — Uruguaytól Kongóig egyaránt érezzék mindenütt: egyek vagyunk Krisztusban."

Most kivételesen nem az afrikai Zaireból, hanem Nemiből (Rómából) jelentkezem. Mivel legutóbb több mint három évig nyaraltam Afrikában, elöljáróim óhajának megfelelően átjöttem egy kicsit telelni Európába. Február közepe táján egy kis körút után visszamegyek, hogy újult erővel folytassam a munkát, a rám bízott 97 apró falu lelkipásztori gondozását meg az építkezést. Először, mint legutóbb írtam, úgy gondoltam, hogy minden tíz falu részére építek egy-egy kápolnát facölöpökből, de bádog tetővel. Plébániám területén, az Inzia folyónál a közelmúltban az olaszok építettek egy hidat, az útépítő munkásoknak pedig bádogtetős, betonházakból álló lakótelepet. Betonházak mellett én sem építhetek facölöpökkel. Két német rendtestvérem megígérte már, hogy segíteni fog. Itt Nemiben pedig P. Greger elkészítette a kápolna tervét. Ha az ígéretet tett követi, elkezdem az építkezést, a befejezést pedig a Gondviselésre bízom. A facölöpökből tervezett kápolnák közül egy már elkészült, háromhoz pedig van már elegendő bádoglemezem. Az enyém az erőlködés, az Istené pedig az áldás. „Nisi Dominus aedificaverit domum, in vanum laborant qui aedificant

eam" (Ps.126). Az építkezést csak szükséges rossznak tartom. Szívesebben vagyok nomád életet folytató lelkipásztor, őserdei misszionárius, aki minden este egy másik faluban tesz pontot a napra.

Pálinkás István
Procure SVD, B. P. 7463
Kinshasa I., Rép. du Zaire

+

Jelenleg itt vagyok Alto Paranán a hármas határ közelében: Brazília, Argentina, Paraguay. Leveleket Brazíliából szoktam küldeni, ott jobb és gyorsabb a posta. Itt a közelben építik a világ legnagyobb vizi erőművét kb. 13 millió kW-tal. Az előkészületek már nagyban folynak. Jelenleg 4000 házat építenek itt a paraguayi oldalon a munkások és családjuk számára. Kb 20 000 embert fog az építkezés idehozni. Az én munkám jelenleg, hogy megszervezzem a lelkipásztorkodást. Kb. négy vagy öt templomra lesz szükségünk és ugyanannyi plébániára is. Jelenleg nincsen semmi, zérussal kell mindent elkezdenem, mint már annyiszor Paraguayban. De a jó Isten segítségével pár év múlva minden meglesz. Még fiatal vagyok, van bátorságom ilyen feladatokhoz, de nem tudom, hogy pár év múlva mernék-e már ilyesmibe kezdeni. Eddig itt pár évet leszámítva mindig új feladatok megoldásán dolgoztam.

Gaál Jenő
C. P. 282
85890 Foz do Iguacú
Paraná, Brazília

+

A száraz évszak hónapjait föl lehetett használni a falvakban erőteljesebb lelkipásztori munkára. 1975-ben Sablayanban újból kétszer tartottunk cursillót, mindkét alkalommal 55 résztvevővel. Eddig már 8 volt, négyszer férfiaknak, négyszer nőknek, és több mint 400-an végezték el. A mozgalom nagy vallási megújulást hozott. Tovább akarom ápolni. A cursillisták segítségével falumissziókat tartok. Először azokat a falvakat vettük sorra, ahol már van kápolnánk. Falumisszióink témája a szentévi volt: megújulás és kiengesztelődés. A szentév sok kegyelmet hozott, mindig újra átéltem ezt a falvakban is. Ebből az alkalomból egy Portugáliából származó fatimai szobrot is plébániáról plébániára viszünk. Sablayanban ünnepélyes körmenettel fogadtuk. Négy napig időzött a plébániatemplomban. Az éjszaka és a nappal óráit beosztottuk, és a hívők csoportjai szünet nélkül imádkoztak a Szűzanya előtt. A szentmisék és a prédikációk ezekben a napokban olyan látogatottak voltak, mint vasárnap. Éppen a szentév igen sokféle munkát hozott, de változatosságot is a megszokott pasztorációs munkában.

A kórházunk most jobban a lakosság szolgálatára lehet, mint az elmúlt években. Be tudtam állítani egy második orvost, akinek még nagyobb sebészeti tapasztalata van. A német katolikus missziós tanács segítségével hűtőberendezéssel szereltem föl az operáló termet. Persze anyagilag megvan a gondom a kórházzal. Senkit sem utasítunk el, akinek segítségre van szüksége, akkor sem, ha egyáltalán nem tud fizetni.

Azután eljött ismét az ádvent. Ez a hangulatos, szent idő igen értékes számunkra a misszióban. Káplánommal gondosan előkészített programunk van a terület falvainak. Decemberben mindet meg kell járnunk, a nagyobbakat kétszer is. Missziós utaimon gyakran kérdezem magamtól, amikor a nagy vallási tudatlanság ólomsúlyként nehezedik rám: eljött-e már Krisztus itt hozzánk? Igaz, ezeknek a falvaknak a lakói már meg vannak keresztelve, befogadták az isteni életet. De igazán köztük lakik Ő? Keresztelő Sz. Jánossal nekem is azt kell mondanom: „Közöttetek áll az, akit nem ismertek." Be kell ismernem, hogy kereszténységeink alapjában véve még messze vannak Krisztustól. Ezért nem mesterkélt erőfeszítéssel az elmúlt időkre akarunk visszagondolni, hanem arra törekszünk, hogy kereszténységeink életében újonnan megvalósuljon a történelemben megvalósult eljövetel. Azzal próbálkozunk, hogy kereszténységeink átéljék a

maguk ádventjét. — És mit mondjak missziós területem három és félezer pogányáról? Ebben az időben még jobban érzem, milyen távol vannak Istentől. Hogyan juttathatjuk őket odáig, hogy a saját nyomorúságukból megértsék: megváltóra van szükségük? Imáitokra van szükségünk ezért.

Június óta van egy káplánom, fiatal bennszülött paptestvér, frissiben érkezett a szemináriumból. Együtt látjuk el a misszió 25 misézőhelyét (15 nagyobb, 10 kisebb). A legkisebb helyen is 500-nál több keresztény él. Különben mindig új falvak keletkeznek.

Az esős évszaknak már vége, de járműveinkkel nem sokra megyünk. Még hetekig tart, míg a folyók leapadnak és az utakat kicsit rendbehozzák. Addig gyalog járunk sok faluba. Épp most érkeztem egy missziós útról. Három nap alatt három nagyobb falut tudtam meglátogatni, gyalogosan. A folyókon való átkeléskor még úszónadrágot kellett húznom, hogy ruháimat és a misebőröndöt szárazon juttassam partra. A hőséget jól tűröm. Szívesen masírozok egyedül faluról-falura. Az út óráit gondolkodásra, elmélkedésre is jól ki lehet használni. Könnyen végére ér az ember a szentolvasó 15 tizedének. Csak arra kell vigyáznom füves területen, hogy kígyóra ne lépjek. Mindenütt vannak itt mérges kígyók. Még a házakba is bemásznak. Tegnapelőtt éppen egy kis kunyhóban pihentem, amikor kiáltozásra figyeltem föl. Még jókor észrevettek a falon és agyonütöttek egy 1.20 m-es kobrát. Ha ez valakit megmar, egy órán belül halott az illető. Nekem ugyan van kígyószérumom a misszió székhelyén, hűtőszekrényben. De az innen legalább 35 km-re volt. Mégis jól aludtam a kunyhóban aznap éjszaka. Elég fáradt voltam hozzá.

1974 ádventjén fel tudtam szentelni egy falusi kápolnát. Azóta még egyet építettem. Közel 3 és félezer dollárba került, cementből, bádogtetővel. Most iskolaépületünk új szárnyát építjük, különben nem tudna már több tanulót befogadni jövőre (az év júniusban kezdődik). Ez a munka és anyagi fedezete nagy tehertétel erőmnek és idegeimnek. Kb. 7000 dollár kölcsönt vettem fel Manilában abban a reményben, hogy 7-8 hónap alatt visszafizethetem. Talán túl merész voltam. De bízom. Hisz minden az Úristenért és az ő országért van. — Hét további falu is nagyon szorongat kápolnáért. Még sok falu van enélkül, ott a misét valami fészerben vagy a szabadban kell tartani. Ezt meg kell tenni, amazt meg el nem hagyni! A katekéta fizetése (több mint 5000 gyerek vár hittanórákra az elemi iskolákban) teljesen az én gondom. Egy évben kb. 5000 dollár szükséges rá. — Kedves missziós barátaim, sok kéz munkájából és sok imából nő a misszió műve, és én továbbra is szeretnék az Únök napszámosa lenni. Ki misszionárius inkább? én vagy maguk? Mindannyian! A hazaiak és a misszió közös tevékenységével növekszik Isten országa.

Halász Lajos
Sablayan, Occ. Mindoro
Philippines (Fülöp-szigetek)

+

Ghanai misszionk Accra egyházmegyére szorítkozik. 30 éve, mikor idejöttünk, még nem volt itt ghanai püspök, 2 ghanai és 10 külföldi pap működött, 2 külföldi misszionárius testvér és 3 nővér. Most 1975-ben mind a 9 egyházmegyének bennszülött püspöke van, a mienkben 14 ghanai és 84 külföldi pap, 25 ghanai és 76 külföldi nővér, 10 ghanai és 35 külföldi testvér dolgozik. A ghanai világiak átérzik az Egyház iránti felelősségüket, és egyengetik bennszülött hivatások útját.

A mi nővéreink egy közép- és négy elemi iskolát tartanak fenn, két szülőotthont és klinikát, valamint egy kórházat ápolónőképzővel. A tíz nemzetbeli 49 nővér azonkívül kiterjedt hitoktató és lelkipásztorkodó munkát folytat. Segítünk a nők életszínvonalának emelésében. 430 lánytanítványunk közül múlt évben hatvanan tették le sikerrel a záróvizsgát. Krobóban új szülőotthont építettünk a régi helyén. Havonta mintegy 160 gyerek születik ott. Kórházainkban, segélyhelyeinken állandóan növekszik a betegek száma. A leprások különös gondunk. Nemcsak barátsággal közeledünk feléjük, hanem lelkileg és anyagilag is segítjük őket.

Legfiatalabb elemi iskolánk a „Bishop Bowers School". Itt tanítok most. 1975. szeptemberében indult. Okt.30-án volt az ünnepélyes megnyitás. A névadó püspök is ott volt egy püspöktársával. Bowers verbita, most szülőhelyén püspök. Ketten vagyunk itt nővérek. A többi tanító és tanítónő bennszülött. Az iskolát az Isteni Ige Társasága építette, de a püspökséghez tartozik. Nagyon sok a munkám, mert 40 tanítványom van. Emellett még egy csapat elsőáldozó, egy csoport bérmálkozó és egy kézügyességi csoport is rám van bízva. És majd minden iskolai segédeszközt magunknak kell csinálnunk. Mind több és több fölöslegessé váló külföldi hagyja el az országot, úgyhogy az elemiben már csaknem valamennyi gyerek ghanai. Iskoláinkat nemcsak tanulmányi szintjük miatt kedvelik, hanem az erkölcsi és vallásos képzés miatt is. Így nem csekély mértékben befolyásoljuk a szülői házat is. Azon fáradunk, hogy minden ember iránti tiszteletre neveljük tanítványainkat, őszinteségre az egyéni és közösségi életben, de mindenekelőtt mély hitre Istenben, Atyánkban.

A nyáron otthon jártam. Nagyon szép volt, Bécsben is, de az ember mégis vágyik vissza a misszióba. — A már említett megnyitó ünnepségről taxival kellett hazamennem, mert az autónk kereke kilyukadt. A taxi vezetője ismerte az SVD missziókat, és azt mondta, mikor kiszálltam: „Magának csak féljegy, mert a misszionáriusok nagyon sok jót tesznek, s nem várnak hálára. Ők jó emberek." A velem utazó tanító büszke volt ránk, s bizonyította az igazát.

Szeretnénk megköszönni mindazt az érdeklődést, amellyel iránt unk és Isten szőlőjének itteni részében kifejtett munkánk iránt viseltetnek. Minden jótevőnket családjukkal együtt imánkba foglaljuk.

Káró Magdolna S. Sp. S.
(Szentlélek szolgálója)
P. O. B. 30, Lartebiokorshie
Accra/Ghana, Afrika

+

Itt-ott egy negyedszázada annak, hogy Grácban megszereztem az osztrák tanári diplomát és történelemből doktoráltam. Utána Bischofshofenban tanítottam a gimnáziumunkban. 1968-ban kértem az elöljárókat, miután harminc évig neveléssel és tanítással foglalkoztam, szeretnék még a pasztorációban, tehát missziós munkával foglalkozni. Kérésemet, ha nehezen is, de teljesítették.

Mivel is foglalkozom? Egyik fő munkám lelkigyakorlatok adása. 1975-ben 76 nap csak lelkigyakorlatokat adtam a legkülönbözőbb hallgatóságnak: nővéreknek, papoknak, nőknek, férfiaknak, vegyesnek, ifjúságnak. Tapasztalatból mondhatom: a lelkigyakorlatvezető nemcsak ad másoknak, hanem kap is nagyon sokat. Ami rám különösen mély benyomást tett: ma is van számos világi, aki mély lelkiéletet él és tudatos áldozatot hoz a jóért. Munkám sokszor azáltal szaporodik, hogy egyik elmondja a másiknak. Az egyik városban lelkigyakorlatot adtam nővéreknek. A végén meglátogatott egy másik rend tartományfőnöknője, és kért, tartsak náluk is négyszer nyolc napos kurzust, mert úgy értesült, hogy a nővérek igen meg voltak elégedve előadásaimmal.

További munkám: a környékbeli papságnak tartok rekollekciókat. Az ádventi és böjti időben a férfiak, nők és ifjúság részére szintén vannak ilyen rekollekció-féle napok 2-3 előadással. Ezek Stájerország keleti részében általában igen jól látogatottak. Volt sokszor több mint 80 férfi és 160 nőhallgatóm is. Vasár- és ünnepnap állandóan a közelebbi vagy távolabbi helységekben tevékenykedem. Még megemlítem: tanárkodásomnak köszönöm, hogy sikerült a német nyelvet jól elsajátítanom. Nem dicsekvésből mondom, de nem egy osztrák társam féltékenykedett már, hogy ez a magyar . . .

Schrek Mihály
St. Severin
A-8280 Fürstenfeld

(Belgium:) Itt ketten vagyunk magyarok. A zárdánk szemlélődő, olyan, mint a trappista nővérek. Zárt lelkigyakorlatok szoktak lenni, hogy akik akarnak, kiszakadjanak 2-3 napra a világi életből, és ezt az időt csendes magányban imával és elmélkedéssel töltsék. Egy ilyen lelki megújulás nagyon jó és segít az embernek. A Szolgálatot mindig nagy lelki haszonnal olvassuk. A zsinatról szóló dolgokat jobban megértjük magyarul, mint franciául. Ha az anyanyelvünk ment az összes idegen kiejtéstől, részben a Szolgálatnak köszönhetjük.

(Belgium:) Magyarországról, Vecsésről indultam el 1932-ben, hogy a jó Istennek szolgáljak beteg felebarátaim ápolása által. Jelenleg idős hölgyek segítségére vagyok. A Szent Anna otthonban lakom, öt házzal tovább a klinikától, vagyis az anyaháztól.

(Belgiumi klarissza:) Aki nagylelkű akar lenni és szándékban embertársának sokat akar adni, annak az Isten nagylelkűen kezet ád, mely az emberi jócselekedeteket az ő isteni részével megsokszorosítja! Ez igazolja, hogy aki sokat akar adni, igenis, sokat tudhat adni! Mert kimeríthetetlen Krisztus „jóság-forrása" — léptennyomon tapasztalhatjuk!

(Belgiumi örökimádó:) Az ima, akármennyire is buzgó, nem elég hathatós a lelkek megváltására. Krisztus Urunk példája szerint minden megváltás össze van kötve vagy testi vagy lelki szenvedéssel. Isten különös kegyelme által megértettem, hogy nem annyira az önmagamtól keresett önmegtagadás számít, akár itt, akár más helyzetben, hanem inkább azok, amelyeket az Úr maga tálal fel naponkint, mindenféle apró kellemetlenséggel, félreértés, dörzsölés, ügyetlenség, bosszantás, türelem mások iránt stb. Mindez még sokkal többet ér, mint a nyugodt ima az Úr lábainál, mert az előbbi által az ima valóban tevékennyé válik.

(Angliai orsolyita:) Édesanyám rendkívül buzgó „apostol" volt. Mindent megtett és sokat szenvedett, hogy az unokákat és azok gyermekeit a jó Istenhez vezesse. Miattam is aggódott, amikor elkerültem, el is jött meglátogatni, de megnyugodva ment vissza, amikor látta és tapasztalta, hogy jó helyen vagyok és jól. Leveleiben saját szenvedéseit nem árulta el, csak imát kért mindig. Tudott egyedül az Úr Jézussal egyesülve szenvedni. Tavaly láttam őt utoljára. Már többször volt szinte a halál kapujában, azért kért, hogy utoljára menjek haza meglátogatni. De amikor otthon voltam, azt mondta, nem akar akkor meghalni, míg én otthon vagyok, hogy ezzel se okozzon nekem fájdalmat. 6 hétre rá halt meg; sógorom apáca testvére véleménye szerint olyan halállal, melynél szebbet ő se kívánna magának.

(Franciaország, Szent Szűz leánya:) Mindig félek attól, hogy életem nem jó — nem tudom kihasználni Isten akarata szerint. Már 24 éve, hogy általános megbénulás következtében egészségem igen gyenge lábon áll, nem tudok járni és igen sokszor másra vagyok szorulva meg tehernek is érzem magam. Ennek következtében napjaim igen egyformák-monotonak, lenti meg fenti felhőkkel. Már 41 éve, hogy kint vagyok francia területen és a magyar kifejezést már nem igen tudom. Már régen szerettem volna írni, de abban a reményben vártam, hátha tudnék tenni valamit a levélbe! De sajnos csalatkoztam, reményem nem teljesült, és így továbbra is csak a jó Isten irgalmas jóságára bízom vágyaim teljesedését, kérve, mindig támasszon sok-sok nagylelkű személyt, akik szívesen segítenek missziós terveik végrehajtásában.

(Róma, ferences misszionárius nővér:) A múlt évben Lourdes-ban voltam. Ott egy francia pap, nevét nem tudom, kért, hogy emlékezzem meg róla Sz. Péter sírjánál, mivel itt Rómában sokszor van alkalmam a Bazilikát látogatni. Miért? — kérdeztem. A felelet az volt: hogy hűséges legyen hivatásában. Soha az életben nem fogok tudni róla, de elfelejthetetlen szeretettel teljesítem kérését. Ez évben egy fiatal magyar pap segítségére voltam, mivel nem tudott olaszul, és a szabadságom ideje beleesett az ő ittlétébe. Amikor ott térdeltünk a Sz. Péter Bazilikában, ő is kért tő-

lem egy „Pater noster"-t néha az állhatatosság kegyelméért. Róla sem fogok tudni soha, de ígéretemet megtartom.

(Olaszország, fer. misszionárius:) Nagy örömmel olvasom a Szolgálatból azokat a szép leveleket, amit a többi Nővérek írnak, akik óvodában és iskolában vannak, kórházakban betegeket ápolnak, hittant tanítanak és oly sok jót tesznek. De én nem tudok oly szép és épületes levelet írni. Én a házban belső hivatalokkal foglalkozom. Örömmel és szívesen teszem, mert ezt nekem az engedelmesség adta. Igaz, hogy mióta itt vagyok, 21 éve, mindennap délben ketten felszolgálunk a szegényeknek. Mindennap sűrű leves és kenyér, amennyit kérnek, még estére is adunk nekik kenyeret és levest is, ha akarnak. Vasárnap pedig az a száraz tészta, amit annyira szeretnek, az olasz pasta asciutta, kenyér és hús és egy pohár bor. Nagy ünnepeken teljes ebéd. Hozzá ruhaneműt is adunk, amennyit tudunk, különösen télen meleg ruhát, cipőt stb. Igaz, itt egy kis jót is lehet tenni, egy jó szót, jó tanácsot adni, néha keresünk nekik munkát is stb. Amit tudunk nekik tenni, megtesszük. És hozzá mi szentségimádók is vagyunk. Reggeltől estig ki van téve az Oltáriszentség, és félóránkint felváltjuk egymást. Minden elsőpénteken pedig egész éjjel ki van téve, itt óránkint váltjuk egymást. Itt imádkozunk mindenkiért, mintha éjjel sokkal jobban lehetne imádkozni, és próbáljuk, amennyire lehet, amennyire tudjuk, jóvátenni azt a sok bűnt, amit a népek elkövetnek. Az édes Hazám papjaiért mindig nagyon szívesen imádkozom, de a jövőben próbálok még többet imádkozni: 78 éves vagyok, tehát iparkodnom kell még sok jót tenni, mert az idő elmúlik. Én azon vagyok, hogy ne hiányozzak sem az imától, sem a munkától.

(Magyarország:) A templom mellett lakom, ami megfizethetetlen. Így legalább délutánonkint tudok adorálni, úgy sem nyit rá az Úrra senki egész nap. Ez szomorú, de legtöbb templomban így van. Mise után beteszik az ajtót, aztán minden befejeződött. De jó lenne, ha a világi papok közül sokan olvasgatnák P. Hunya elmélkedéseit és magukévá tennék!

(Ausztria, Jópásztor-nővér:) Testileg-lelkileg düledező szerzetesnő vagyok, de mégis csodálatosan érzem, hogy Isten segít, velem van, mert egyetlen vágyam szent akaratát teljesíteni. Sohasem voltam erős, egészséges, egész életemen át napról napra, ma meg már óráról órára élek. Jelenleg (12 éve) mosodánkban dolgozom. Sajnos, imádkozni kevés időm van, egész életemben loptam a perceket az imához és itt-ott egy kis magamba szállásra. A jó Isten tőlem munkát, áldozatot kíván. Legyen meg! Ő mindig ad erőt, aminek őrülök, mert az elöljáróknak ma a legnagyobb kereszt, ha valaki kidől. Egy pillanatot sem kívánok az életemben másképpen, mint volt. A kapcsolatot Istennel igyekszem éjjel-nappal fenntartani, mert érzem, nélküle üres az életem — akarom, hogy Ő mindenem legyen.

(Ausztria, Isteni Szeretet Leánya:) Valamikor nem láttam tiszta célját a nagy ünnepekre való írásnak. „Szokás", „illendőség", „szeretet" puszta szavai nem elégítettek ki. Egy alkalommal a hit fénye bevilágított a lelkembe. Magam előtt láttam a lászolban fekvő kis Jézust, Aki át akarja ölelni szeretetével az egész világot, a mi időnkben is. Minden egyes üdvözlő lap az Ő ölelésének körét tágítja. A még kőzönyös lélek is önkénytelenül rágondol Jézus születésére, ha csak egy pillanatra is. Belekerül az ölelés hatáskörébe. Ez az ölelés kegyelemkiáradást jelent.

(Brazília, Isteni Szeretet Leánya:) Éppen előtte való napon, hogy a folyóirat Mária-száma megjöjjön, én is a jó Édesanyához kiáltottam: Anyám segíts, csüggedek! Már nincs meg a fiatalos rugalmasságom. Minden lassabban megy. Az idő meg fut, 70-80 öreg és nyomorék között; bár van világi segítségem, de mindennek utána kell nézni, mert az itteni nép nagyon kényelmes. Bizony olyannak kellene lenni, mint amit a mai szentlecke mond az erős asszonyról. De lehet ezt egyedül? Ide kell a legerősebb Asszony, az Édesanya segítsége.

(Johannesburg, Délafrika, orsolyita nővér:) Okt.8-12-ig az itteni katedrálisban „hivatásfesztivált" rendeztek. Első nap de. 10-kor szentmise volt az összes itteni és környékbeli katolikus fiú- és leányiskolák növendékei részére 10 évestől felfelé. Nem volt elég hely, annyian voltunk, pedig minden iskolával csak 2-3 nővér vagy

szerzetes volt jelen, s jól összepréselték a gyerekeket a padokban. Hoztak székeket is, de még az sem volt elég, az állóhelyek is megteltek, pedig csak fehér és színes gyerekek jöttek. A feketéket nem engedték az állami iskolákból. A kat. magániskolákból persze a másvallásúak is mind eljöttek, s öröm volt hallani a hatalmas kórust. Aznap este a püspök atya koncelebrált az összes papokkal, végül szentségimádás este 9-ig. Másnap, Fiatalok Napján reggel 8,30-du. 6-ig „Vocations Workshop", amit a fiatalok rendeztek. Este megint szentmise, amit szentórával fejeztek be. Szombaton és vasárnap Msgr. Hatton prédikált az összes miséken, és este 7-10-ig megint szentségimádás volt. A katedrális melletti helyiségben kis kiállítást is rendeztek, s minden alkalommal más kórus ment fel az orgonához vezetni az éneklést. Nekünk van 3 missziós iskolánk, de nem ennek az egyházmegyének a területén, s valószínűleg ez a helyzet a többi kat. fekete iskolákkal is. Missziós iskolákat fekete települések környékén építenek, így a gyerekek könnyen elérik. Különben itt olyan európai stílusban élünk, hogy semmi érdekeset sem tudok írni. Itt nincs erdő; a fák szépen sorban állnak, mint a katonák, mert rengeteg az ültetvény.

(Délafrika, domonkos nővér:) Másfél éve, hogy néha részt veszek karizmatikus imaösszejövetelekben. Azóta tapasztalatból tudom, honnan veszik ott azt a nagy és mély örömet és békét, amelyet csak a jó Isten adhat. Minden este megkérem a jó Istent, juttasson az Ő nagy boldogságából, amelyből nekem is sokat adott, azoknak is, akiket a gondjaimra bízott. Sok évig tartó próbálkozás után megtanultam naponta az Ő szeretetéből is egy kicsit elvinni az iskolába. (Elemi iskolánkban a IV. osztályosokat tanítom, fehéreket.) Még hozzáad a nagy boldogsághoz a szívemben, ha 11-12 éves tanítványaim szeméből látom az öröm lángját, amelyet sikerült meggyújtani.

(Pakisztán, ferences misszionárius nővér:) Nagyon szeretem a Kézenfogva könyvecskét, segítségemre van a szentségimádás alatt naponkint. Kérem a Szentlélek Istent, adjon világosságot, értelmet, erőt, egészséget és végleges kitartást a papi hivatásokhoz. Mert igen nagy szükség van a jó papokra, különösen itt a misszióban. Többen vannak, akiknek 3 szentmisét kell mondani vasárnaponkint, de nem egy helyen, hanem hosszú kilométereket kell átfutni kerékpáron, motorbiciklin vagy gyalog, mert autóval nem lehet menni a gyalogúton, és a falvak igen messze vannak egymástól. Igen fárasztó az út különösen a nagy hőségben (110 - 120 ° F), könnyű betegséget kapni, maláriát, tífuszt, és nincs, aki helyettesítse őket. A mi missziós munkáinkhoz is adjon az Úr Jézus sok türelmet, hogy jó példát adjunk a muzulmánoknak. Imádkozzunk egymásért, hogy továbbra is csinálhassuk, amit az Úr Jézusért vállaltunk.

PAPI JUBILEUMOK

Gyémántmise

P. Király Kelemen OFM febr. 1-én tartotta gyémántmiséjét a detroiti (USA) Szent Kereszt magyar plébániatemplomban, amelynek plébánosa. A máig fáradhatatlanul működő lelkipásztort és írót hívei melegen ünnepelték.

Aranymisék

Tamás Imre János okt. 8-án az ősi zalamegyei búcsújáró helyen, Csatáron mondta aranymiséjét. „Három napi előkészület után kimentem a kegyhelyre. Az ottlevők sem tudták, hogy 50 éves évfordulóm van. Köszöntem és köszönöm Isten irgalmát. Sokat küzdöttem, dolgoztam, csetlettem, botlottam, de hitemet megtartottam . . . és most reflektorok, autók, motorok világában

mint kis falusi szekér petróleumlámpájával viszem népemet, őrizve atyáink hitét. Hála Isten — Isten segít."

Kabla Lajos, Lice plébánosa, pappászentelése helyén, a rozsnyói székesegyházban mondta aranymiséjét.

— **Bednarik József** ny. farnadi plébános, Érsekújvár szülötte és lakosa, 1976.jan.19-én töltötte be 100. életévét. A ritka évfordulóhoz szeretettel gratulálunk.

ÉRSEKI KINEVEZÉS

Lapzárta után vettük hírét, hogy VI. Pál pápa **dr. Lékai László** püspököt, az esztergomi főegyházmegye apostoli kormányzóját febr.12-én esztergomi érsekké nevezte ki, és ezzel egyben a magyar püspöki kar fejévé tette. Beiktatása febr. 24-én lesz. Isten áldása vezesse felelősségteljes munkájában.

Az új esztergomi érsek 1910. márc. 21-én született Zalalövőn. Apja kályhásfazekas iparosmester volt. A római Collegium Germanicum-Hungaricumban szerzett bölcseleti doktorátust 1931-ben. 1934.okt.28-án szentelték pappá. Papi pályafutása változatos: volt káplán, prefektus, teológiai tanár, 1944-ben püspöki titkár, majd a nyilas börtön lakója Sopronkőhidán; plébános, esperes, püspöki irodaigazgató stb. 1972-től püspök, de badacsonytomaji plébánosságát megtartotta. 1974.febr.5-ig veszprémi apostoli kormányzó volt. Érdeklődésének fő területe a lelkipásztorkodás és a történelem.

Ugyanakkor a Szentatya **dr. Ijjas József** kalocsai érseket kimagasló érdemei elismeréséül pápai trónállóvá nevezte ki. (Ezek pápai ténykedések alkalmával jogosultak püspöki öltözetben a pápa körül a nekik kijelölt külön helyet elfoglalni.)

Ismételten kérjük k. olvasóinkat, hogy óhajaikat mindig olvasható aláírással és pontos címmel küldjék be. Leveleikre tegyenek elegendő bélyeget. (Ausztriában a portóköltségek 50-130 %-kal emelkedtek, ehhez képest a büntetőportó is.) Címváltozás esetén mindig írják meg régebbi címüket is. Más kiadók könyveit mindig az illető kiadótól kérjék.

Megjelent a Biblikus Teológiai Szótár 2. kiadása. Megrendelhető P. Nagy Ferenc — Szabó Ferenc címén: Via dei Penitenzieri 20, I-00193 Roma.

KÖNYVSZEMLE

Wilhelm Sandfuchs (kiadó): I c h g l a u b e (Hiszek). Echter Verlag Würzburg, 1975, 193 o.

Sokan érzik, hogy régebben a hitmagyarázat nyelve gyakran nehézkes volt. Az utóbbi években többen próbáltak alkalmazkodni a mai kor szelleméhez. Ennek során viszont mintha igazi értékek is veszendőbe mentek volna. Nem egyszer halljuk: Mit kell ma hinni? Mi az, ami maradandó? Hogy lehet ezt a modern embernek érthetővé tenni? Ilyen megfontolásoknak köszönhetjük ennek a kisebb, de érdekes könyvnek a megjelenését. Eredetileg a bajor rádió egyházi adásában elhangzott 14 előadás. A sorozat ott is ezt a címet viselte. Mivel a visszhang igen kedvező volt, könyv alakjában, irodalmi utalásokkal is kiadták.

Fél órás előadásban nem lehet egy hitcikkely minden oldalát kimeríteni. A szerzők próbáltak rámutatni a lényegre és a ma vitatottabb pontokra. Nem felejtik el, hogy a hallgatók sokféle tudomány, még a futurológia tételeit is hallják, sokszor éppen a rádión keresztül. Schnackenburg többször utal erre, amikor az „Onnan lészen eljövendő ítélni eleveneket és holtakat" ágazatot magyarázza. Hasonlóképpen érinti az „Örök élet"-nél H.Fries is. Ezért józanul kiegyensúlyozott mítosztalanítás járja át az előadásokat. Hangsúlyozzák: ne ragaszkodjunk a képekhez, amelyekben Isten közli titkait és rólunk való elgondolását. Ugyanakkor nyíltan hangoztatják: nevetséges lenne, ha az Ő terveit és mélységét bele akarnánk szorítani emberi kategóriáinkba. A mítoszfosztásnak van értelme és van határa. Az utóbbi nem annyira a tudomány, inkább Isten végtelen élete és szerető kinyilatkoztatása.

Nincs terünk mind a 14 tanulmányt bemutatni. Néhány érdekesebbet emelünk ki.

Az első ágazat: „Hiszek egy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek teremtőjében", komoly kérdést vet fel mind a laikusok, mind a teológusok számára. Lehet-e bizonyítani Isten létét? Van-e ma értelme a szenttamási „utak"-nak vagy hasonló gondolkodásnak? Tudunk-e ott hitről beszélni, ahol természetes ésszel próbálunk bizonyítani? Nem lenne-e érdemesebb — mint sok mai teológus próbálja — a hit esetében kizárólagosan vagy elsősorban a kinyilatkoztatásra támaszkodni? A zsidó nép és az őskeresztények életében tapasztalhatjuk meg, mit jelent Istenben hinni. A gyakorlat, az élet a döntő, nem pedig az elméleti eszmefuttatás. — „Aki a hit és a filozófusok Istenét mereven szétválasztja, kihúzza hite alól a talajt, s ezzel a tárgyi és személyi valóságot két külön világra szakítja" (21) — feleli Ratzinger. A hit aktusában helyet kell találnia mind a személyes kapcsolatnak az „én" és a „Te" között, mind a tárgyi megismerésnek. Heisenberggel, a Nobel-díjas atomfizikussal a természetben felismerhető rend és célszerűség elvét tartja fontosnak mint Istenhez vezető utat.

„És a Jézus Krisztusban, ő egy Fiában, a mi Urunkban" hihet-e még a mai ember? A feltámadás fénye nem homályosította-e el a tanítványok képét a történelmi Krisztusról? — Húsvét — mondja Schmaus professzor — lehetővé tette, hogy a tanítványok helyesen tudják felmérni Krisztus egész életét, tetteit, szavait, küldetését. De ez nem jelenti, hogy a feltámadt és a történelmi Krisztus nem lenne egy és ugyanaz, sem pedig hogy földi életét feltámadása után ne látták volna helyesen. Krisztusi hitünkben „a földünk szélességét átfogó horizontális és az Isten mélységébe nyúló vertikális irány egybeolvad a Kereszt egészében, az üdvösség jelében. Ahol az egyik feledésbe megy, ott meghal a másik is" (36). Ennek a misztériumnak kifejezése soha nem volt könnyű. A görög filozófia alapján kiépített terminológia ma már nehézkes, bár elfogadható. Schmaus más kifejezéseket is próbál használni, így pl. „egzisztenciát" a „subsistentia" helyett.

Hans Urs von Balthasar tanulmánya a „Fogantatott Szentlélektől, született Szűz Máriától" ágazatról költőibb hangot szólaltat meg. Rámutat arra is, hogy Jézus szűzi

születésének lényegében biblikus, nem pedig mitológikus alapja van. Érdekes bizonyítéka arra, hogy József nem volt Jézus apja test szerint: az Úr csak Istent szólítja atyjának, „abba"-nak (apuskának). Ezzel a szülői szeretet ellen vétett volna, ha fiúi viszonya nem kizárólagosan a mennyei Atyához fűzi, hanem a názáreti ácshoz is. Ő, aki annyira hangsúlyozta a tízparancsolatot, ezt nem tehette volna meg.

„Szálla alá poklokra, harmadnapon halottaiból föltámada". Az alászállás, a felmenés a régi világkép elemei. De azért — mondja Scheffczyk — a mai ember is megérti, hogy itt képekről van szó. A tények maradnak: Krisztus halálával legyőzte a bűn legrejtettebb területét, „a pokol kapuit", üdvössége kiterjed élőkre és holtakra, áthatja az egész emberi történelmet. Feltámadásának két dimenziója van: az Istenember halálával teljességében az el nem múló isteni életbe kapcsolódott be, ugyanakkor, amikor tanítványai megingathatatlanul állítják, hogy látták, tapasztalták a Feltámadottat. Jézus feltámadása fölébe emelkedik a történelmi kategóriáknak, egyszersmind azonban az emberi történelem fordulópontja. Nem „egy halott jött vissza", azt sem elég mondani, hogy „a feltámadás egyenlő Krisztus halálának üdvözítő erejével", vagy „Krisztus ügye a halállal nem ért véget." A tanítványok nehezen találják meg ennek a ténynek a kellő kifejezést. Ez azonban nem jogosít fel arra, hogy a hit tartalmát összezsugorítsuk, még az exegétikai kritikára való hivatkozással sem.

Az Egyházra vonatkozó hit hasonló az Istenbe vetett hithez. Az Egyház — mondja Semmelroth — hitünk tárgya és indítéka. Nem emelünk-e így fel egy emberi közösséget Isten magasságára? — A megoldást abban találja, hogy az Egyház „titokteljes mélységében Isten van jelen" (124). Ezért hihetek benne. Isten és az Egyház viszonyát Semmelroth fejtegetése alapján az „analogia participationis"-szal lehetne a legjobban érzékeltetni, jóllehet ő ezt a kifejezést nem használja. Az Egyház szent és egyetemes (katolikus), mivel Krisztus Lelke élteti.

A „bűnök bocsánatát" Istennek Krisztusban irántunk megnyilvánuló szeretete adja. Auer professzor idevonatkozó tanulmánya a legvitathatóbb a sorozatban. Van hely, ahol egyetlen magántanári dolgozatra alapozza véleményét (145).

A kötet többi szerzője: K. Lehmann, K. Forster, O. Lechner bencés apát, K. Rahner és U. Horst. Mindannyian a német nyelvterület teológusainak élgárdájához tartoznak.

Az utolsó közlemény: „Sok titok és egy hit", azt kutatja, mi is fonja egybe az egész Hiszekegyet. „Krisztus az Atya Kinyilatkoztatottja és az Atya kinyilatkoztatása" — mondja Biser. Ő minden hittitok alapja, útbaigazítója, éltetője. Benne éljük meg az ember igazi értékét. „És az Ige testté lett, és miköztünk lakozott."

Benkő Antal

Adriányi Gábor: A z e g y h á z t ö r t é n e t k é z i k ö n y v e . Aurora könyvek, München 1975. 286 o. (Dissertationes Hungaricae ex historia Ecclesiae IV.)

„Docendo discimus" — mondja a latin közmondás. Érthető tehát, hogy a szerző mint oktató egyháztörténész szükségét érezte számba venni szaktudománya mai állását nemcsak a tanítványok, hanem saját okulására is. Mintákban nem volt hiány, lelkiismeretesen fel is sorolja őket előszavában. Megemlíti azt is, hogy milyen problémát jelentett neki a válogatás. Valóban rendkívül nehéz feladat egy ilyen óriási tudományág lényeges tudnivalóit egyetlen könnyen kezelhető kötetbe foglalni. Adriányi a legegyszerűbb bevált sémát választotta. Anyagát úgy tagolta számos kis részletre, hogy már a tartalomjegyzék világos áttekintést nyújt. A kis részletszakaszok a belső összefüggés alapján alkotnak fejezeteket. A fejezetek élén a szakaszoknak megfelelően tagolva találjuk a bibliográfiát, amelyből az olvasó idegen nyelvismeretei szerint válogathat. Maga a főszöveg egyháztörténet dióhéjban. A szűk keretben a vitás kérdésekre természetesen csak utalni lehet.

Adriányi a Bevezetésben hangsúlyozza, hogy az egyháztörténelem az isteni kinyilatkoztatásból veszi tárgyának, az egyháznak a meghatározását, ezért teológiai tudomány, de a tényeket a történettudomány tárgyilagosságával kell feltárnia. A szerző hű is marad ehhez, sehol sem szépít. Az olvasó a földi küzdő egyház vezetőinek sok

gyengesége, hibája, bűne láttán döbben rá arra, hogy emberi intézmény ezekbe már régen belepusztult volna.

A szellemi áramlatok, teológiai kérdések ismertetése általában igen világos. Bizonytalanabb a szerző, aki az újkor szakembere, a középkorban, ahol az egyházi-vallási és világi szféra gyakran egészen összefolyik. Több részlet helyesbítésre szorul. Például Aachen nem a császári, hanem a német királyi koronázások színhelye volt (104). A „renovatio imperii Romanorum" (113) III. Ottó programja volt, nem I. Ottóé. III. Ottó valódi koncepciója sajnos elsikkad, a bibliográfiából is hiányzik az egyik legjobb, történetesen magyar nyelvű idevágó tanulmány (Deér József, Századok 1944). Az anyag rostálása helyenként a magyar dolgok rovására történt. II. Endre keresztes hadjárata és a szerzetesrendek közt a pálosok feltétlenül említést érdemeltek volna.

Külföldön működő szakembernek természetesen nehézségei lehetnek a magyar terminológiával. A diplomatika nem okirat-, hanem oklevéltan, „felirattan" epigráfia és nem paleográfia, ez utóbbit nem is szokták lefordítani (17). Királyi regáliák helyett regálék a helyes, mert a regáliáknak speciális jelentésük van (115).

Sajnos elég gyakoriak a tévesen írt nevek, pl. több ízben Nikodémia Nikomédia helyett, Antonius Pius Antoninus helyett. Ezeket és hasonló hibákat el lehet kerülni, illetve meg lehet előzni, ha a nyomda számára legépelt kéziratot mégegyszer alaposan lektorálják. Egy újabb kiadás esetén ezt nem lenne szabad elmulasztani. A nyomdai korrektúra hagyta bent a 114. oldalon a III. Ottó és II. Henrik körüli zűrzavart és a 218. oldalon, II. Józsefnél 1780-at 1790 helyett. Elismerésre méltó általában az idegen könyvcímek szabatos írása.

A könyv nyomdai kiállítása ízléses, mondhatnánk angolosan elegáns, mint a sorozat többi köteteinél is. Egyáltalában örvendetes, hogy a Dissertationes, amelyet Adriányi Gábor indított el és tart fenn, két év alatt már a negyedik kötettel lép a közönség elé. „Az egyháztörténet kézikönyve" a sorozat életrevalóságának is bizonyítéka.

Bogyay Tamás

F. Böckle: A morálteológia alapfogalmai. Opus Mystici Corporis Verlag, Bécs 1975, 95 o.

Nagy hiányát érezzük manapság időszerű erkölcstani tanulmányoknak. Örömmel vesszük tehát kézbe a bonni egyetem ismert morálisprofesszorának, Franz Böcklének magyarra fordított művét, amely főiskolai szinten tárgyalja az erkölcstan alapszempontjait. „A keresztény lelkiismeret és nevelése" alcím pedig mutatja, mit óhajt elérni a szerző munkájával. Az ember Isten képmása a teremtés és a megváltás alapján, e címen részesedik a vele való életközösségben, s ez készteti arra is, hogy hozzá méltó életet éljen. Aki Krisztussal él, az ő szabadságából merít erőt a krisztusi életformára.

Az első rész inkább biblikus teológiára épül, a második: „Az erkölcsiség lényege és forrása", elsősorban bölcseleti elemeket tartalmaz. Szent Tamás mellett Metz és Rahner elgondolásai irányítják az írót az „actus humanus" és az „actus moralis" fogalmainak fejtegetésében. Bár az ember méltóságát a „személyiség" jellege adja meg — ezáltal fejezzük ki, hogy önmagával rendelkezhet —, nem felejtkezhetünk meg arról sem, hogy „természet" is, ami a „lélekkel átitatott, valamint a környező világ kapcsolataiba, megkötöttségeibe ágyazott testi mivoltot" (30) jelenti. „Világ" ilyen értelemben mindaz, ami nem személyi öntudat: környezet, karakterológiai adottságok, betegségek és más személyek befolyása (39). Így a szerző előkészíti a bűn helyes megértését, amiről a negyedik részben tárgyal. Itt rámutat, hogy a bűn nemcsak „személyes ügy": „a személyben a bűn, mivel az ember természet is, olyan állapotot teremt, amely kaput nyit a további bűnök számára . . . az emberiség történelmében . . . olyan klímát teremt . . . amelyik az egész emberiség nyomorúságát eredményezi" (81). — „Az erkölcsiség normái"-ról tárgyalva felmerül a természettörvény kérdése. Mennyiben beszélhetünk erről? Annyiban, hogy az ember

istenképisége egyúttal felszólítást is jelent számára a szabadság törvényében. Nem velünk született, kész elvekről van szó, hanem az értelem ösztönzéséről, amely a valóságból a szabad cselekvés törvényét tudja kikövetkeztetni (50). Ennél a pontnál a katolikus és evangélikus teológia összevetésére is sor kerül. A szerző hangsúlyozza, hogy a természetes ismeret és erkölcs nem kegyelemelleneset jelent; ugyanakkor rámutat, milyen értelemben beszélhetünk Szent Pálnál a természetes erkölcsi törvényről, amely fellelhető a nemkeresztényeknél is, jóllehet ezek tudtukon kívül részesednek Krisztus kegyelmében, így valósíthatják meg a jót. — Ezt a részt három oldalas függelék egészíti ki a szituációs etika problémájáról. Összefoglalása csattanós: „A pozitív szituációs etika nem arra les, hogyan lehet a szituációra hivatkozva az általános követelmények alól kibújni, hanem azt nézi, hogyan lehet a konkrét követelményt a személyes Isten személyünkhöz szóló hívásaként felfogni, és arra szeretetben válaszolni" (73). A bünös állapotról, bünről és bünfajtákról tárgyaló negyedik rész rámutat, hogy az Újszövetség szerint a hitetlenség a tulajdonképpeni bün, ez azonban különféle módon sokszorozódhat és nyilvánulhat meg Istenhez és embertársainkhoz való viszonyunkban; joggal beszélhet tehát a teológus egyéb „bünökről" is.

A könyv eredetije 1966-ban jelent meg első kiadásban. Magán viseli a zsinati megújulás jegyeit, elkerülve az utolsó években egyes moralistáknál tapasztalható szélsőségeket. A klasszikus kérdéseket vizsgálja modern, de kiegyensúlyozott felfogásban. A fordító szépen adja vissza a szerző gondolatait. Egy-két megjegyzése (pl. 30, 40, 83 stb.), úgy látszik, fel akarja hívni figyelmünket esetleges más felfogásokra. Talán érdemes lett volna közölni is ezeket a véleményeket. Így nemcsak étvágyunk támadna fel, hanem teljesebb képet kaphatnánk az erkölcsi kérdések teológiájának alapfogalmairól, amihez Böckle műve egyébként igen megbízható útmutató.

Eke B. Antal

Solt Jenő: Így értsd az ószövetséget! Opus Mystici Corporis Verlag. Bécs 1975, 146 o.

Lelkipásztoroknak, szülőknek segédkönyv és minta, nagyobb gyermekeknek olvasmány a hitoktatás felfrissítésére. Mind a két célt szépen szolgálja ez a bevezetés az ószövetségbe. 57 leckében dolgozza fel óriási anyagát. A figyelmet néha már a jó cím is felhívja: Otthont kaptunk (teremtés), A legelső esküvő (Éva teremtése), A béketűrés világbajnoka (Jób). Stílusában igyekszik a gyermekek — főleg a falusi ifjúság — világához és kifejezésmódjához alkalmazkodni. Lélektanilag ügyes a leckék felépítése: rövid bevezetés után a központi helyet az eredeti szentírási szöveg felolvasása foglalja el. (Talán jó lett volna ezt is közölni, hiszen az ószövetség sokhelyütt hiánycikk. Persze tetemesen megnövelte volna a könyv terjedelmét és így költségeit.) Felmerül azonban a kérdés: módszertanilag helyes-e és célravezető-e ennyire kidolgozott katekéziseket adni. Vázlatos gondolatok hatása ösztönzőbb, jobban kedveznek az egyéniség érvényesülésének és időállóbbak. — A könyv közel hozza az akkori emberek életét és szokásait; ezt a nagy változást a mai ifjúság, amely szintén ilyeneken megy át, különösen megérti. Hogy Isten üzenetének emberi közvetítői néha nagyon is gyarló eszközök, azt jó hasonlattal igyekszik kivédeni: „A távirat hozhat jó hírt akkor is, ha korhadó oszlopokon és toldott-foldott vezetékeken jön" (38). Nemcsak eseménytörténetet ad, hanem főleg az események üdvtörténeti jelentőségét hangsúlyozza. A próféták egész élete, tevékenysége erre az üzenetre van beállítva, de a többi személynél is külön kiemeli, pl. A próféták Dávid és a Salamon bölcsessége c. fejezetben. Sikerült arcéleket is fest: ilyenek Ábrahám, az Isten barátja és Dávid, továbbá Judit és Eszter okos helytállása kényes helyzetekben. Mindig rámutat az újszövetségi jelentőségre: pl. a jövendölés megvalósulása olyan, mint a hivatalos pecsét az okmányon (95). Jó fogásnak tartjuk a függelékként csatolt quiz-kérdéseket az ószövetséghez. A gyermekek így játszva tanulnak. Ezt látják a televízióban is.

Öry M.

P. Salamon Zoltán László: Hol Szent Péter sírba téve. Róma 1973, 109 + 21 o.

A szentévben megjelent könyvecske előszava Szent Péter és Pál apostol ünnepén kelt. A szerző elmondja benne, hogy magyar nyelven még nem jelent meg bővebb ismertetés a XII. Pius pápa elrendelte nagyjelentőségű ásatásokról. Ezt a hiányt szerette volna pótolni. A mű szerkezete világos, egyszerű, áttekinthető. Az első rész Szent Péter római tartózkodását és halálát tárgyalja, és elsősorban írásos vagy feliratos dokumentumokra támaszkodik. A Péter római tartózkodását bizonyító érveket tíz pontban mutatja be, és kiemeli, hogy az érvek konvergenciája teljes történelmi bizonyosságot nyújt; halálának időpontjára vonatkozólag pedig részletesen ismerteti Margherita Guarducci elméletét, amely szerint az apostolfejedelem keresztrefeszítése 64. okt. 13-án történt. A könyv hosszabb második része Szent Péter sírjáról és ereklyéiről tárgyal; itt az írásos források és a régészeti leletek megszólaltatása egyenlő fontosságot kap. Először megismerkedünk a Vatikán külsejével az ókorban, majd tíz pontban végigkísérjük az ásatások egymást követő izgalmas fázisait: a bazilika alatti temetővárosnak, Szent Péter sírjának, a sír körüli feliratoknak és végül Szent Péter csontjainak felkutatását. Végül a 3. fejezet felvázolja Péter sírjának és ereklyéinek történetét. A szerző az újabb magyarországi irodalmat is számba veszi és idézi. A 21 oldal fényképanyag szemléletessé teszi a könyvet. Beszerezhető a szerzőnél, Via del Casaletto 481, I-00151 Roma. Nagy Ferenc

J. Buchmann — H.-D. Braun (szerk.): Gott im Alltag der Familie. (Isten a család hétköznapjaiban.) Hoheneck, Hamm/Westf. 1971, 139 o.

Gyűjteményünk alapgondolata: Isten jelen van, és rajtunk múlik, ha ez a jelenlét magatartásunkból nem ismerhető fel. Adomány és feladat tehát. A szülők feladata különösképp, hogy az adott körülmények között, itt és most megfelelve Isten akaratának, magatartásukkal megteremtsék gyermekeik vallási nevelésének alapfeltételét, légkörét. Ebben a légkörben és saját példájuk alapján segíthetik gyermekeiket, hogy fejlődésük, érésük folyamán ők is olyan magatartást alakítsanak ki, amely hitüket érezteti, s amiből mások megsejthetik, hogy ők is Isten jelenlétében élnek.

A szakavatott szerzők rövid tanulmányokban világítanak rá a családi vallásos nevelés egy-egy oldalára, hangsúlyozva, hogy ez nem külön terület, hanem az egész nevelés szerves része. **J. Schlüter** cikkének tárgya címében van adva: „Indoktrináció vagy szükséges segítés?" Egy pszichológus megfontolásai az antiautoritárius nevelési irány korában. Főtétele: A gyermeknek alkalmat kell nyújtani, hogy beleélje magát a hivő, vallásos élet valóságába. Ilyen alkalmak nélkül nincs tanulási lehetőség — ezeknek nyújtását egy tekintélyellenes korszellem hatására elmulasztani súlyos felelőtlenség volna. — **H.-J. Kretmeiré** a gyűjtemény címadó tanulmánya: „Isten a család hétköznapjaiban." Röviden utal a gyermekek Isten-fogalmára a különböző fejlődési szakaszokban. Döntőnek tartja, hogy a szülők egymás iránti szeretetében, gyermekeik szerető elfogadásában, róluk való gondoskodásukban, megbocsátásukban azok megérezzék, hogy Isten a Szeretet. — **Ernst Ell** pszichológus „Csók és kereszt" címmel egy példán, a gyermekének homlokára elalvás előtt keresztet rajzoló és csókot nyomó édesanya példáján mutat rá a pozitív képzettársítás jelentőségére, és óv a negatív képzettársítástól (Isten és a büntetés). — **N. Berntsen** „A hitre való nevelés"-ről ír. A hiteles, hivő Isten-képből kiindulva, a nevelői gyakorlatból vett példákkal mutatja meg, hogy egyes élmények alapján (kirándulás, játék, festés) hogyan adódik indítás az imára. Részletesen szól az ünnepek megüléséről a család körében. Ő is hangsúlyozza, hogy a hitet Isten adja, nem a szülők — de a példa révén az indítás és váltóállítás felelősségteljes szerepe az övék. — Az ünnepek keresztény tartalmának kiveszéséről ír **Karl Pawek:** „Kereszténység a gyerekszobába?" A karácsonynak merőben ajándékozássá fajulásából kiindulva végigmegy a főbb ünnepeken, valódi tartalmukon, az üdvösségtörténet eseményeinek felidézésén, s erre a következtetésre jut: csak ha rájövünk, mennyire rászorulunk a megváltásra, fogunk igazán ünnepelni tudni. — **F. Pöggeler** két magvas tanulmányban a

gyermekekkel való együttimádkozás és fokozatos bibliaolvasás fontos kérdésével foglalkozik. A legalsó fokon a saját fogalmazású, rögtönzött ima elsajátítását, a bibliának pedig megfelelő képekkel való szemléltetését tartja alapvető jelentőségűnek. — **G. Weber** az elsőáldozás korszerű alakulására mutat rá: El a külsőségektől, „életünk leszebb napjának" emlegetésétől; helyette legyen inkább a szülői házban lefolyó első előkészület, majd plébániai oktatás után áldozás édesanya és édesapa között, kiindulópontja további vasárnapok közös áldozásának. (Gyűjteményünk legrészletesebb, sok gyakorlati indítást nyújtó, 18 oldalas tanulmánya.) — **E. Ell** a gyónás előfeltételeinek elsajátítását nyomatékozza: először tudja a gyermek igazán megbánni hibáit, és őszinte javulást fogadni. („Ezt sajnálom" címmel.) — További tanulmányok a serdülő ifjúságot tartják szem előtt. **F. Pöggeler** („Új imádkozás az ifjúsággal") új módszerekre mutat rá, hogyan lehet szövegek és képek alapján önálló, szinte elmélkedő imát megkedveltetni a fiatalokkal. Óv a helytelen magatartásoktól, de ugyanakkor pozitívan értékel első pillanatra bizarrnak tűnő korbeli formákat (perbe szállás Istennel), imaparafrázisokat mutat be, és liturgikus lehetőségekre is utal. — **H. Böhringer** az ifjúság korszerű böjtölési gyakorlatának lélektani megalapozásáról ír. **S. Grün** a szülők magatartására ad tanácsot abban az esetben, ha serdülő gyermekük nem szívesen jár szentmisére. — **P. Bovet** a vegyes vallású házasságok vallásnevelési problémáit tárja elénk. — Végül **F. Pöggeler** részletesen foglalkozik a német nyelvterület ifjúsági bibliáival, nagyra értékelve (a tévesen női szerzőnek mondott) Anne de Vries magyarul is ismert „Fiatalok Bibliáját". Ez utóbbi, inkább német olvasóknak szóló tanulmánytól eltekintve magannyi értékes elvi és gyakorlati szempontot nyújtó eszmefuttatás, lelkipásztorok és szülők számára egyaránt. Török Jenő

Lisieux-i Szent Teréz — magyarul.

A Teréz-centenárium nagy könyvtermést hozott. (Lásd a Szolgálat 1973 karácsonyi számának mellékletét.) Mintegy utóhangként a 74-es év folyamán két igen fontos dokumentum vált hozzáférhetővé magyarul is. Az egyik az Önéletrajz kritikai szövege. (Lisieux-i Szent Teréz Önéletrajza. Ford. Kis Monika. Ecclesia, Budapest 1974, 329 o., 16 képmell.) A magyar hagiográfia nagy adósságot törlesztett le ezzel, de bőségesen: Kis Monika mintha csak arra született volna, hogy Terézt fordítsa. A stílus ezer árnyalata: kedves közvetlenség és áradó lendület, rokokó ékítmények és szaggatott panasz, bájos humor és a küldetés öntudatos hangja egyformán gondos tolmácsolást kap. Kár, hogy a bevezető tanulmányban a fordító semmit sem mond munkájáról, sem összehasonlítást nem végez a régebbi és a hiteles szöveg között legalább néhány részlettel. Értékesek viszont a Teréz korszerűségét illusztráló gondolatok (a tanulmány címe: „Az atomkor szentje"), és megnyugtató az a higgadt kiegyensúlyozottság, amellyel alakját és a kézirat történetét bemutatja, megvilágítva főleg Ágnes anyának történelmileg és lélektanilag érthető, mai szemléletünkkel ellenkező, de „hamisításnak" nem mondható szerepét. A bevezető ezzel a csendes öntudatú mondattal végződik: „Igazi arca, igazi alakja: ez." Szívesen hiszünk neki.

A másik fordítás külföldön jelent meg. Teréz utolsó mondásait („Novissima Verba") tartalmazza, ugyancsak a kritikai kiadás alapján. (A Gyermek Jézusról és a Szent Arcról nevezett Szent Teréz utolsó beszélgetései . . . Anonymus, Róma 1974, 207 o.) Teljes terjedelmében közli Ágnes anya 714 mondást tartalmazó „Sárga füzetét". „Kiadásunk célja — olvassuk a bevezetőben — elsősorban egy egyedülállóan mély léleknek az életről, halálról, Istenről és a teremtett világról alkotott képét bemutatni." Nem túlzás ez egy tüdővészben fulladozó fiatal apáca összefüggéstelen utolsó megnyilvánulásaival kapcsolatban? Az olvasó hamarosan meggyőződhetik: nem. A Terézt jellemző keresetlenség és a teljes belső érettség összefonódása felejthetetlen olvasmánnyá teszi ezeket a lapokat. Testi-lelki kínlódásában egészen emberi és kiszolgáltatott, de ugyanakkor tanítómestere környezetének — és nekünk is. „Üzenete realizmussal és optimizmussal teli üzenet, mely elsősorban azokat ragadja magával, akik szenvednek, de valójában mindenkit, aki él." A fordítás sok gonddal és gyöngédséggel készült. Az eredeti kiadás filológiai apparátusából jó érzékkel használja fel a fontosat. S. M.

HALOTTAINK

Gorobics János Ferenc OFM 1974.máj.31-én Buenos Airesben (63,41)
Windheim Jakab máriagyűdi plébános 1975.okt.23-án váratlanul elhunyt. Cserháti József püspök temette (52,27)
Miklósvölgyi József g.kat.esperes okt.30-án. Létavértesen temették (66,40)
Duklai László szentszéki bíró, esperespl. Bátorban Mindenszentek napján (61,38)
Körmendy Lajos püsp.tanácsos, ny.pléb. nov.4-én Balatongyörökön. Vonyarcvashegyen temették (88,65)
Luczky Ferenc ny.esperespl. nov.10-én. Debrecenben temették (70,47)
Schóber Tibor tb.kanonok nov.14-én. Makláron temették (66,43)
P. Cserepes Péter SJ nov.19-én Győrött. Pannonhalmán temették (64,44,35)
Horváth Pál nagybörzsönyi plébános nov.22-én Budapesten. Nagymaroson temették (49,23)
Kovács Arisztid OSB nov.23-án Pannonhalmán (85,66,61)
Csillik János ny.plébános nov.16-án Székesfehérvárott (68)
Dr. Bárdos István pápai prelátus nov.25-én Székesfehérvárott (86,62)
Kardos Ágoston ny.plébános Székesfehérvárott (90)
Sági Károly ny.esperespléb. nov.27-én Budapesten. Sopronban temették (67,42)
Oszkay Lajos tb. esperes, ny.pléb. nov.27-én Sümegen
Szvetits Viktor püsp. tanácsos, aranymisés sarkadi plébános nov. 28-án Karcagon (75,51)
P. Kovács Rajnér Vendel volt ferences házfőnök dec.2-án Varászlón (83,44)
Pribelszky Pál pilismaróti esperespléb. dec.6-án Esztergomban (65,40)
Dr. Kiss Péter c.prépost, esperes, ny. pléb. dec.8-án. Kunszentmártonban temették (85,62)
Marycz Elemér dec.9-én. Szedresen temették (70)
Szendeczki István SJ dec.12-én. A szegedi belvárosi temetőbe temették (79,53)
Suba Pál ny.esperespléb. tb. kanonok dec.14-én
Dér Gyula c.prépost, ny.plébános dec.20-án. A Bp. remetekertvárosi Szentlélek-templom kriptájába temették (81,57)
Varga József c.esperes, pléb. dec.22-én. Forráskúton temették (68)
Görgényi Béla c. apát, kanonok, tolnai főesperes, a Hittud. Akadémia ószövetségi tanszékének volt professzora, karácsony napján. A pécsi temető Sz. Mihály-kápolnájának kriptájába temették (67,43)
Maráz Lajos öttevényi plébános dec.26-án Szombathelyen. Öttevényben temették (54,29)
Vitályos Balázs pápai káplán, nyujtódi plébános dec.28-án

Mészáros Lajos SDB ny.gimn. igazgató dec.30-án. Óbudán temették (74,56,48)
Roszner Tibor püsp.tanácsos, szigetszentmiklósi pléb. 1976.jan.3-án (64,42)
Balogh József h.esperes, Bp.-csillaghegyi plébános jan.4-én. Drégelypalánkon, szülőfalujában temették (58,35)
Mayer Miklós dorog-bányai lelkész jan.9-én (55,21)
Szekér Konrád István OFM jan.18-án Pannonhalmán (84,57)
P. Merényi József SJ jan.23-án Pannonhalmán (83,56,46)
P. Dr. Szórádi Jenő Béla OFM volt teol.tanár, házfőnök, plébános jan.23-án Porván. Szülőfalujában, Szilen temették (63)
Herhold Árpád SJ kerékpárszerencsétlenség következtében Manilában febr.19-én (73,49)
P. Banicz Lajos SJ Budapesten febr.20-án. Pannonhalmán temették (63,41,30)

Elhúnyt paptestvéreinket foglaljuk mementóinkba!

+

Dr. KOZMA FERENC
(1902 — 1975)

1975.szept.21-én, szentségekkel többször ellátva, 73 éves korában a szombathelyi kórházban elhunyt az Úrban dr. Kozma Ferenc kiérd. esperes, püspöki tanácsos, oszkói plébános. Személyében olyan pap távozott az örök hazába, akinek élete és papi működése mint Krisztus jó illata áradt szerteszét. E sorok írója 43 éven át közelről szemlélhette őt, és részesült paptestvéri szeretetének és buzgóságának kegyelmi áramában.

1902.okt.17-én született Galántán tízgyermekes, mélyen vallásos családban, amely három gyermeket Istennek adott: őt és két orsolyita apácát. Középiskoláit a pozsonyi kat. főgimnáziumban, a teológiát Szombathelyen és Innsbruckban végezte. Első papi állomása Zalaegerszeg volt, ahol mint hitoktató főleg az iparostanoncok között volt népszerű. Akkori tanítványai ma is rajongva beszélnek róla. Működésére felfigyelt püspöke, és 1930-ban kiküldte Franciaországba, az oda szakadt magyarok lelki gondozására. Robusztus, csupa erő szervezetével fáradhatatlanul járta a távoli magyar munkástelepeket, híveinek minden gondját magáévá tette, és nemcsak lelkükkel törődött, hanem minden ügyükkel is. Felkereste a betegeket a kórházban, közbenjárt a gyárak vezetőségénél, a betegsegélyzőnél, állampolgársági ügyekben a konzulátusoknál. Közben időt tudott szakítani, hogy néhány napra visszavonuljon egy-egy bencés apátságba, és töltekezzék annak kegyelmi magányában, s így új erőt gyűjtsön a további missziós munkára. Még arra is telt idejéből, hogy megalapítsa és hosszú éveken át szerkessze a Párizsi Katolikus Tudósítót, és francia elmélkedési könyveket fordítson ifjúmunkások részére. A magyar gyermek volt a szemefénye. A rendszeres hitoktatás mellett lelkigyakorlatokat, kirándulásokat, nyári táborozást rendezett az iskolásoknak. Igyekezett gyümölcsöző kulturális kapcsolatokat teremteni és ápolni francia intézményekkel, egyesületekkel, szervezetekkel, valamint kiváló papi személyiségekkel. Maga Liénart bíboros, Lille nagynevű főpásztora mondta róla egy alkalommal, hogy benne a magyar papság „krémjét" ismerte meg.

A kerek tíz esztendős franciaországi tartózkodást követte a papnevelő munka a szombathelyi szemináriumban, 1940-1945-ig. Európai látókörű, gazdag tapasztalatokkal rendelkező életszemlélete nagyszerű területet kapott a papjelöltek formálásában. Kozma Ferenc nem szerette a közepességet, a szordínós, mérsékelt cselekvésmódot.

Radikális követelményei voltak Krisztus követésében. Jelszava volt: mindent vagy semmit. Krisztus végtelenül szerető Szíve őt és a lelkeket egészen szeretni tudó és akaró papokat kíván. Francia mintára törekedett meghonosítani a papok havi rekollekcióját, amely ma már általános gyakorlattá vált.

1945—1958-ig a rábakethelyi plébániát, majd haláláig az oszkói plébániát vezette. Közben a szentgotthárdi kerület esperesi tisztségét is viselte. A legnehezebb időkben tudott egyik községében, Magyarlakon új, modern templomot építeni. Mivel nem kímélte magát a lelkekért, idő előtt megakasztotta külső tevékenységét az agyvérzés. Ez volt életének legnagyobb áldozata: abba kellett hagynia működését. Pedig néhány héttel azelőtt, 1969 tavaszán írta: „Életem utolsó leheletéig dolgozni, fáradozni akarok a jó Istenért és a lelkekért, mint egyházmegyénk pártfogója, Szent Márton." De alázattal és belenyugvással letette az Úr oltárára áldozatát, és rálépett a kereszt üdvözítő útjára. Ez az utolsó hét év, zokszó nélkül elszenvedett testi és szellemi összetörtségével volt életének koronája. 1975.jún.21-én Oszkón bemutatta aranymiséjét. Aki azon részt vett, végigsírta vele a szent cselekményt. Pontosan egy hónapra rá dobbant utolsót szíve.

Koporsóját szept. 30-án az egész környék hívőserege és sok-sok paptestvér vette körül. A gyászmisét, a gyászbeszédet és a temetést volt teológiai tanártársa, Winkler József püspök végezte.

Uhl Antal

MARIHÁZI BENNÓ, A LELKIPÁSZTOR ÉS LELKIATYA (1918 — 1975)

23 évig volt Fertőd lelkipásztora. Apátja azért ajánlotta oda, hogy nehéz helyzetben — elődje méltatlannak bizonyult — a híveket lecsillapítsa. Valóban szent élettel oldotta meg feladatát. Intelligens, művelt, nagytudású ember volt, kifejezetten szemlélődő hajlammal. Az arsi plébános jutott az ember eszébe vele kapcsolatban. Csak Istennek és a híveinek élt. Szívós akaratereje szelíd, csendes modorral párosult. Nagyon egyszerű, nagyon áldozatos életmódot folytatott. Fertődön az ún. „Muzsikaházban" kapott ő is lakást, amelyet régen Haydnnak építettek az Eszterházyak. Egy idős nővért vett magához, az vezette a háztartását. Egy dolgozószobája és — bencés szokás szerint — egy parányi hálószobája volt, amit télen sem fűtött. Pár meleg téglát rakott este az ágyába. Dolgozószobájában egy ambó nyitott, kottás zsoltároskönyvvel: bár egyedül volt, időnként énekelte a zsolozsmát. Az egész vasárnap délutánt a templomban töltötte, télen is, a fűtetlen templomban. Már kora hajnalban is ott találták.

Vasárnap három misét tartott: egyet a helyi kis kápolnában, később lovasszekér jött érte, és kivitte a Tőzeggyár nevű tanyára. Közben nem ehetett, mert akkor még 3 órás szentségi böjtöt kellett tartani. A tanyán egy családhoz volt mindig hivatalos ebédre. De ha éppen asztalhoz ült és a másik gazda érte jött a szekérrel, étlenül felkelt, mondván: nem várathatja addig kint, míg megebédel. Otthon megint bajosan ehetett, mert esti misét mondott. Délelőtt és este más-más prédikációt tartott, úgyhogy az emberek a prédikáció kedvéért eljöttek az esti misére is. Sorozatosan beszélt egy-egy témáról, pl. végigvett egy ószövetségi könyvet. Nála láttam először — jóval a zsinat előtt —, hogy a prédikáció alatt a ministránsok leülhettek az oltárlépcsőre. A miseidővel alkalmazkodott az emberekhez. Az esti misét akkor tartotta, amikor a falubeliek már megetették az állatokat.

Temetésen mindig ott maradt végig, amíg a sírt behantolták, és mindenki elment, — megfázva, lázasan, a legrosszabb időben is. Ezt más plébánosnak is ajánlotta: ne hagyják magukra beszentelés után a gyászolókat. Sohasem lépett föl erélyesen, sosem kényszerített senkit, de mindent elért szépen lassan, apránként. A templomban mondogatta: a szülők beíratják a gyerekeket hittanra, de ugyanakkor nem hozzák magukkal vasárnap misére. Lassanként egyre többen jöttek. — A kicsi kápolnát, amit eredetileg más célra építettek, egyre szépítgette. Csak pár száz híve volt, de

a perselypénzből csodákat művelt. Új szőnyeget vett, a kelyhet, monstranciát megaranyoztatta, nagypéntekre a szentsírhoz Krisztus-testet szerzett.

Finom, tartózkodó modora mellett is közvetlen és nagyon reális volt. Mindig elbeszélgetett a hívekkel mise után, úton-útfélen. Hétköznapi, gyakorlati problémáikkal is hozzá fordultak, és ő a legtermészetesebb módon segített. Észrevette, hogy nagyon sok gyertya lecsöpög, és azt eldobják. Elkezdte gyűjteni, bádogból formát készíttetett, és lassanként az egész környéknek gyertyát öntött otthon a lecsöpögött és csonk gyertyákból. Rávette az embereket, hogy gyűjtsenek bélyeget a missziónak, nézzék át régi leveleiket. Csodálatos régi bélyegek kerültek elő a padlások dobozaiból! Ő szépen leáztatta egy nagyobb fiú segítségével, és továbbította.

Művelt, özvegy édesanyja Pesten lakott, és csak ritkán látogathatta meg. Szerette volna Pestre vagy a közelbe helyeztetni. Az Atya azonban azt mondta: őt ide rendelték, neki itt a helye. Egy prédikációjában, amin az édesanyja is ott volt, meg is mondta: a jó Isten a gyermekeket nem végleg adta a szülőknek, azoknak le is kell mondaniok róluk. Mindenki tudta, hogy kinek beszél. És maradt Fertődön. Pedig nyilván kaphatott volna idővel képességeinek megfelelő beosztást is.

Egyszer kérdőívet adtak neki arról, milyen módszerekkel dolgozhat eredményesen a plébános. Visszaadta kitöltetlenül: „Legyen a plébános szent, akkor minden megy." Meghívták egyházmegyei papi lelkigyakorlatot tartani. „Nem tudom, hová tette a püspök úr a szemét, hogy éppen engem választ ki" — mondta. Persze, később is ő tartotta. De amikor egyik lelkigyermeke magányos lelkigyakorlatot akart végezni, nem volt rest minden napra egy oldal elmélkedési anyagot írni neki géppel.

Nagy hasznát láttuk bölcs, reális és természetfölötti tanácsainak. „Ne aggódjék, ne legyen türelmetlen, tegye a kötelességét, és az eredményt bízza Istenre. Legyen Jézussal." Ez utóbbi volt a gyóntatószékben a vissza-visszatérő mondása. Mindig megnyugtatni, emelni akart. Nem adott előírásokat, nem követelt, de ha látta, hogy valakinek Istentől van valami indítása, vagy maga jön egy gondolattal, azt megragadta.

Súlyos belső bazedovja volt, amely a szívét is megtámadta. Szigorú diétát tartott. Szívéről az orvos még 1953-ban azt mondta: két évet élhet még, de bármely pillanatban holtan összeeshet. Erről olyan közömbös hangon tudott beszélni, mintha semmit sem jelentene. Sőt hetenként kétszer kijárt kerékpárral sárban, hóviharban a tanyára néhány gyermeknek hittanórát tartani. (Később motorkerékpárt kapott hozzá.) Egyszer árpa keletkezett a szemén, de a kenőcstől gyulladásba jött az egész szeme. Kendővel a szemén ült a sekrestyében, úgy imádkozta a breviáriumot. Nagy fájdalmai voltak. Miért nem megy be Sopronba a szemklinikára? — kérdezték. „Nem akarom megbántani az itteni orvost, aki a kenőcsöt adta" — válaszolta. Napokig kínlódott még vele. Csodáltuk, hogyan tud szellemével a gyenge test fölé emelkedni.

Budapesten halt meg, a Széher úti kórházban. A hívek szinte körmenetben mentek püspökükhöz, és kérték, hogy Fertődön temessék el. Bennó atya úgy intézkedett, hogy az új egyházi engedéllyel élve hamvasszák el a holttestét — így olcsóbb a temetés —, és a megtakarított összeget fordítsák kis plébániája javára.

A grafológiát komolytalan dolognak tartotta. Egyszer elmondta: az ő írásából valamikor azt elemezték ki (akár Kis Teréznél), hogy belőle vagy szent lesz, vagy gonosztevő. Hát nem butaság? — kérdezte. Mi nagyon is találónak tartottuk.

Volt lelkigyermeke

MIKLÓSVÖLGYI JÓZSEF g. kat esperesplébános
(1910 — 1975)

Nyíregyházán született 1910.márc.31-én. Pappá szentelték ugyanott 1935.dec.6-án. 1935—1948-ig Kokadon, majd 1948-tól 27 évig Nagylétán működött lelkészként. 40 éves papi szolgálatából 10 évig kerületi esperes is volt.

Nagylétán a templom külső-belső tatarozása, templom és torony újrafedése, a templomi padok megújítása, színes üvegablakok, járda készíttetése foglalta el.

Ezek csak megközelítő külső adatok. Munkában és szolgálatban fáradhatatlan volt. Ha kellett, háromszor egymásután beutazott Debrecenbe egy-egy magára maradt, tanácstalan hívének hivatalos ügyét rendezni. Nem válogatott a munkában, a kerti szerszámokat épp olyan készséggel forgatta, mint a kőműveslapátot. Még az iskolás gyermekek sem tudták megelőzni a köszönésben. Mikor két évvel ezelőtti súlyos betegségéből felépült, de az orvosok szigorúan tiltották a lehajolástól, valaki észrevette, hogy fagyos téli időben az utcán letérdepel, mert találkozott egy kisgyerekkel, akinek ki volt bomolva a cipőfűzője. Élmény volt részt venni templomi hitoktatásain. Amikor keveselte az év eleji közös szentáldozáson résztvevő gyermekek számát, s újabb buzdítás után esti misét hirdetett, hogy alkalmat adjon a távolmaradottaknak, este csak egyetlen gyerek tett eleget az atyai hívásnak. E miatt a „kudarc" miatt még közvetlen munkatársai is megmosolyogták a parochust, ő azonban nyugodt arccal válaszolta, hogy érdemes volt.

A templom volt a szívügye: hogy szép legyen és tele legyen. A hatalmas összegeket fölemésztő renoválásokat az egyházközség minden külső segítség nélkül végezte. A lelkészi lakáson adódó kisebb javításokat mindig sajátkezűleg csinálta, hogy több jusson a templomra.

Kisebb családjában, testvérei és gyermekei között éppúgy készséggel állt mindenki szolgálatára, mint a nagyobban: egyházközségében. Derűs és hűséges helytállása azt bizonyította, hogy mindvégig örömét találta a papi szolgálatban, s buzgósága az évek múltával semmit sem csökkent, inkább mélyült.

Precíz és nagyon lelkiismeretes ember volt lelkiekben épp úgy, mint az anyagiak kezelésében, s ezt szigorúan megkívánta kerületének papjaitól is. Nem tudott haragudni, nem lehetett megsérteni, és derűs kedélye, nyíltszívűsége másokat is megbékített. Még holtában sem akart máshova menni: a nagylétai temetőben nyugszik, többször kifejezett kívánsága szerint. Temetését mintegy 70 paptestvére végezte a megyésfőpásztor vezetésével.

Confrater

P. FAZEKAS JÁNOS SJ
(1918 — 1975)

„Bevándorló magyarok lelkipásztora haláláig" mondja róla sírfelirata a messze Ausztráliában.

1918.máj.23-án született. Amikor belépett a Jézustársaságba, a zugligeti noviciátusban igen erős volt a népi mozgalom. Ő is nagyon szerette a népdalokat, jól megtanulta a népi táncokat: a kanászosat és a csürdöngölőt is. Tele volt dinamizmussal. Amellett kitűnő technikus is volt. Szobájában a sok kapcsoló és drót miatt néha csak „folyosókon" lehetett közlekedni. Szabad idejében rádiót javított, lemezjátszót épített. A szegedi teológián rajta keresztül ismerték meg társai, milyen az igazi tokaji. Édesapja szőlőjéből hozott vesszőket a villára, és egy üveg bort is.

1952-ben érkezett Ausztráliába, Sydney-be. Tele volt tervekkel. De 1958-ban kivették az egyik veséjét. Ettől kezdve lefelé hanyatlott. Látták, hogy ereje aligha lesz elég az ottani nagy magyar csoporthoz. Ekkor vállalkozott és ért oda 1959 áprilisában P. Békési. Egy elöljáró alatt, de két külön rendházban éltek. P. Fazekas könnyebben mehetett már vidékre kocsijával, mert volt „otthon" valaki. Majd amikor P. Békési szeptember elején Perthbe került, P. Forróval, később Galambos atyával hármasban dolgoztak tovább.

Megszerette Sydneyt. Amikor 1962 tavaszán áthelyezték Perthbe, kocsija számtábláját egy évig nem cserélte át, és még az óráját sem igazította vissza, két óra különbséggel járkált. De azután ugyanúgy megszerette Perthöt is. Csendesebb hely volt, kisebb csoporttal és kevesebb problémával. Alig akart kimozdulni onnan. Csak a harmadik provinciálisi látogatás alkalmával tudták áthozni Melbourne-be.

Befelé élő, olyan speciálisan tokaji, nagyon érzékeny, meleg lelkű és szívű ember volt.

Az emigráció hosszadalmas folyamat, annak minden melléktermékével együtt. Mint a többi, Ausztrália is nehéz terület. Már négy pap halt meg az itteniek közül aránylag fiatalon. Mindet a szíve vitte el. Emlékezzünk a jó P. Forróra. Itt is lehet nagyot kigondolni, de véghez is vinni már nehezebben. Utolsó éveiben P. Fazekas már egyre kevesebbet bírt dolgozni. Sokan csak halála után értették ezt meg. Pedig csak az volt mögötte, hogy ha lehetséges, munkában akart maradni mindvégig.

Egyik büszkesége volt, hogy maga állította össze a magnetofonját. A szobája itt is zegzugos műhely volt. Amikor két nyolc napos lelkigyakorlatot adtam nála a nővéreknek, közben elvitt egy család aranylakodalmára. Csak ott tudtam meg, hogy saját gyártmányú gépéről kapunk zenét. Leültünk az ünnepi vacsorához, kiment és bekapcsolta a nagy pokolgépnek látszó masinát. Szerencsére a másik szobában volt. Néhány percnyi zene után — hatalmas robbanás . . . Jánosunk kihúzott. Mikor bejött, füst húzódott utána. „Kiégett a motorom, — most csinálhatom újra" — morogta. Semmit sem mertem szólni a mesterművéhez, hátha a szemével is tud robbantani.

Odafönn már az angyalok karát hallgatja, remélem, nem engedik, hogy bekapcsolja a masináját. Így bizonyosan nagy ott a békesség, és igen jól megvannak Szent Ignáccal meg Forró Francival. Nekem pedig megmarad a remény, hogy segítenek az ausztráliai munkában. Mondtam is neki a beszédemben, hogy: János, János! nagy illetlenséget követtél el, mert az öregebbet tiszteletben kell tartani, és előre kell engedni. De a túlvilágról is megfelelt: „Nem tudjátok sem a napot, sem az órát."

Az utolsó négy évben sok szenvedésen ment keresztül: lelkileg, idegzetében és szervezetében is. Ez merítette ki a szívét. Július elején hívtak fel a magyarok Perthből, hogy jún. 25-én szívrohamot kapott, és nem igen javul. Néhány nap múlva telefonáltam neki a kórházba. Azt mondta, javulóban van, ne menjek el egyelőre hozzá. A hét végén a nővérekhez költözik. Trombózisa van a jobb térde alatt. 2-3 hét múlva tudja meg, kell-e operálni. A nővéreknél szépen javult az állapota, annyira, hogy Szent Ignác napján autón ment le az ünnepi vacsorára a rendházba. Vidám volt, beszédes, jókedvű. De mikor hazaért, a nővérnek kellett kisegítenie az autóból. Orvosságot kért. Nagynehezen eljutott a társalgó egyik karosszékéig, még egy orvosságot kért, de azt már nem tudta bevenni. Szent Ignác-nap estéjén szólította magához az Úr.

A sírjánál mutatkozott meg, mennyire szerették hívei, ami elég gyakori emigrációs tünet. Aug. 5-én de. kb. 180 magyar jelenlétében temették. A sírnál jóbarátja, Kemény Péter evangélikus lelkész beszélt. A szentmisét a perthi érsek celebrálta P. Takács Jánossal és még nyolc pappal, köztük három ferencessel. Latin mise volt, kérésére magyarul beszéltem.

Végezetül érdemes idézni néhány sort az ev.-ref. egyházközség gyászistentiszteletén, aug. 10-én mondott imából: „Alig tudjuk felmérni, milyen nehéz a pap hivatása, micsoda kiváltság hallgatni szavát a magunk nyelvén, hogy dobjuk el ezt a kiváltságot magunktól. Egy nyájad itt egyedül maradt, egy szegény, beteg papodat vetted magadhoz, temettük el néhány napja. Keserű lett ez a Te szolgád, nehéz a járása, vánszorgó a lépte, piros az arca, remegő a keze itt a munkájában miközöttünk. De megújítottad őt erejében, ahogyan remegő keze határozott mozdulattal emelte fel a Te szent fiad testét a misében, együtt botorkált velünk a mi kedves sírjaink felé, melyek az ő sírjai is voltak, mert magyarok vagyunk, a Te gyenge, veszendő, de mégis megújuló néped, Uram . . . Könyörgünk a lelkéért, könyörgünk a lelkünkért, áldunk az ajándékért, fohászkodunk a Te megtartó kegyelmedért, az Úr Jézus Krisztus érdeméért, légy velünk, Urunk. Amen."

Varga A. Zoltán és mások

HEGEDÜS VIKTOR HÓNOR OCD
(1915 — 1975)

Május 30-án halt meg Budapesten, 35 évi papság után, váratlan halállal. Mint tízéves kisszeminarista lépett Szűz Mária rendjébe, és lett az Égi Anya buzgó áldozópapja.

Keresett lelkiatya, szívesen hallgatott szónok és lelkigyakorlatadó volt. A bombázások idején Győrött kitűnt bátorságával. Egyik paptársával a riadók lefújása után azonnal körútra indult, hogy fölkeresse a bombázás áldozatait, és a vallás vigasztalásában részesítse őket.

Később katonalelkészi szolgálatra hívták be, és ebben a minőségében évekig tartó hadifogságba került.

1950 után az egyik budapesti gépgyárban dolgozott néhány évig mint szakvégzett esztergályos. Életének utolsó évtizedét a budapesti Mátyás-templomban töltötte mint kisegítő káplán.

Utolsó napján halálsejtelmei voltak. Ki is jelentette ezt társának azzal, hogy még szeretne valamit közölni vele. Erre azonban nem volt már ideje: szívéhez kapott, és kilehelte lelkét.

Egész papi életében szívesen pasztorálta a fiatalságot. Temetésén megjelent a vietnami egyetemi hallgatók kis csoportja is, és meghatódva kísérték lelkiatyjuk koporsóját a sírhoz.

Confrater

PINTÉR JÓZSEF SDB
(1904 — 1975)

Péliföldszentkereszt ősrégi búcsújáróhely a Gerecse hegy közelében. 1913-ban a Magyarországba települő Szalézi Társaság első otthona lett. Itt — a szentkereszt tövében — élt, dolgozott Pintér József, Bosco Szent János hűséges, alázatos fia.

A Győr-Sopron megyei Bogyoszlón született 1904.jan.6-án, mélyen vallásos földműves családból. Édesapja kívánságára Győrbe kerül gimnáziumba. Minden vágya, hogy fia pap legyen. Sajnos 1917-ben váratlanul meghal. Feleségéhez intézett utolsó szavai: „A gyereket ki ne vedd az iskolából!" De özvegy, beteges édesanyja nem bírja taníttatását. Haza kell jönnie. A IV.o.-t mint magántanuló végzi. Nehezen megy. Tetézi a bajt, hogy hallása romlik. Biró Imre magyaróvári piarista igazgatótól szerez tudomást a szaléziekről. 1922.febr.17-én ír a szentkereszti házfőnöknek, és felvételét kéri: „Nem keresek fényt, rangot, hanem csendes, Isten dicsőségére szolgáló munkát . . . " Itt végzi el az V. osztályt, majd 1923 nyarán novicius lesz. Az újoncév elteltével leteszi első fogadalmait. 1925-ben Rákospalotán megnyílik a Clarisseum. Itt a növendékek felügyelője és a meginduló oratóriumi életben is segít. 1928-ban felvetetik bejáró tanulóként a budapesti Pázmány Péter Egyetem hittudományi karára. Kiváló professzorok tanítják. Legszívesebben dr. Mihályfy Ákost emlegeti, akitől a szent liturgiának nem csupán szabályait tanulja meg, hanem szeretetét is magába szívja. 1932.jún.29-én szentelik pappá Vácott. Első miséjét szülőfalujában mutatja be: az egyszerű falusi házból miseruhába öltözötten, édesanyja áldásával indul a templomba.

Elöljárói Rákospalotán a Don Bosco nyomda vezetőjévé teszik. Kitűnő üzleti érzékkel lát munkához. Egyre erősödő fülbaja miatt mégis felmentik munkaköre alól, és Szentkeresztre helyezik.

És most átadjuk a szót temetési miséje szónokának, dr. Edelényi István rendtársának és több éven át munkatársának:

„Élete, munkája egybeforrott Péliföldszentkereszt búcsújáróhellyel, Krisztus keresztjének tiszteletével. Innét indult el szalézi papi élete. A Szent Kereszt árnyékában készülődött a szerzetesi életre, és ott tanulta meg, hogy áldozat nélkül nincs eredményes apostolkodás.

Papi életének munkája csaknem kizárólag Szentkereszthez kapcsolódik. 43 éves papi működéséből 37 évet Szentkereszten töltött. Természetes tehát, hogy magába szívta Krisztus Keresztjének tanítását, szellemét, és az töltötte be gondolatvilágát, munkálkodását.

Itt lett ő Szentkereszt apostola. Nemcsak akkor, amikor a búcsúkat készítette elő és vezette le, hanem akkor is, amikor a gyóntatószékben intett, vagy a szertartásokat végezte, vagy a liturgiát tanította a Szalézi Hittudományi Főiskolán.

Szentkereszttel kapcsolatban még egy gondolat, feladat foglalkoztatta: őrizni a magyar szaleziánum bölcsőjét, és hazavárni a rendtársakat lelki tisztulásra, erőgyűjtésre, hálaadásra, pihenésre. Ünnep volt neki minden alkalom, amikor a család tagjaiból felkereste valaki, és néhány órára elidőzött nála.

Hűségesen helytállt, lelkiismeretesen dolgozott, egyszerű feladatát igazi papi lélekkel, papi szívvel végezte. Ajtaja és szíve nyitva volt mindenki előtt. Fáradhatatlanul gyakorolta az irgalmasság testi-lelki cselekedeteit.

Apostoli munkálkodásából Don Bosco lelkülete sugárzott: a lelkeket kereste. Legfőbb gondja volt a zarándokok lelki igényeit kielégíteni. Minden csoportnak megfelelő időben legyen szentmiséje; szentgyónását mindenki elvégezhesse; a szentáldozáshoz is megfelelő légkörben járulhasson; a szertartások, az énekek rendben és szépen menjenek.

Sok munkát, áldozatot kívánt tőle szerzetespapi élete. Hivatástudattal és azzal a lelkülettel vállalta, amely Krisztus keresztjéből árad.

A kegyhelyhez filia is tartozott: Mogyorósbánya. A 3 km-es földutat gyalogosan kellett megtennie esztendőkön át, néha két-háromszor is naponta, tűző napon, esőben, fagyban, porban, sárban, hogy ott a híveket ellássa, a hitoktatást elvégezze. Az első években még egy szobája sem volt, hogy átöltözhessen. A hívek könyörültek meg rajta egy-egy reggelivel, ebéddel is, mert nem volt ideje a rendházba visszamenni. Nemcsak ismerte a családokat, hanem családfájukkal, rokoni kapcsolataikkal is tisztában volt, a születési és esküvői dátumokat, mint egy lexikon, pontosan tudta. Igazi atyja volt híveinek. Különösen a megpróbáltatások idején mutatkozott nagy segítő készsége. A tokodi bányaszerencsétlenség alkalmával pl. tíz család szakadt az ő vállára is. Nem csoda, ha hívei azt kívánták, hogy kiváló lelkipásztoruk halála után is az övék legyen. Ezért eszközölték ki az esztergomi főegyházmegyei hatóságtól, hogy Mogyorósbányán temessék el.

Az utóbbi időben mindig csak azt kérte: imádkozzunk érte, hogy Szentkereszt és a hívek szolgálatában eltöltött élete ne csak dicsekedjék Krisztus keresztjével, hanem üdvössége is ez legyen."

Amikor filiáját önállósították, plébániájával hívek híján alárendelt helyzetbe került. Végül egyre súlyosbodó különböző betegségei (fülbaja mellett cukorbaj) miatt kénytelen nyugdíjazását kérni és bevonul az esztergomi Simor Otthonba. De csak három hónapra, mert 1975.okt.3-án, egy második combnyaktörés után, a szentségekkel megerősítve visszaadja lelkét Teremtőjének. 1974-ben még életben lévő két noviciustársával együtt megünnepelhette ötvenéves szerzetesi jubileumát.

Ezüstmisés emlékképének szövegével búcsúzunk tőle: „Nem akarok mással dicsekedni, mint Urunk Jézus Krisztus keresztjével" (Gal 6,14).

Dr. Peisch Alajos SDB noviciustársa

Fr. GOROBICS JÁNOS FERENC OFM
(1911 — 1974)

(Ennek a megemlékezésnek a következő a története: A kármelita Dömötör testvér Brazíliában hírt vett Félix testvértől közös barátjuk haláláról. A kapott „Tierra Santa" c. Buenos Aires-i folyóiratot beküldte nekünk, hogy az ott levő kis nekrológ alapján beiktassuk a halottak névsorába. Mi többet szerettünk volna. Írtunk Dömötör testvérnek. Zamatos magyarsággal és humorral írt válaszában Félix testvérhez utalt bennünket, címét is megadta. Most tehát Argentinába küldtünk levelet. Onnan meg is kaptuk, amit vártunk. Így fedeztünk fel három magyar szerzetestestvért: egy halottat és két élőt. — Szerk.)

Hálás köszönet nagyon kedves soraiért és a jószándékú érdeklődésért a boldogult és nekem felejthetetlen Ferenc testvérről. Gorobics János 1911.szept.6-án a veszprémi püspökségben levő Külsővaton született. Nővérével és sógorával fiatalon kivándorolt Franciaországba, ahol aztán 1933-ban belépett a párizsi Sz. Péter ferences

tartományba. Már otthon eltöltött pár évet a pápai, majd a kismartoni kolostorunkban, de nézeteltérések miatt elhagyta a rendházat. Az idegenben Szent Ferenc atyánk újra visszavezérelte rendjébe. Bizonyára a magyar missziós lelkész által került összeköttetésbe a párizsi ferencesekkel. (Ez a lelkész akkor az ugyancsak jelenlegi számunkban búcsúztatott Dr. Kozma Ferenc volt. Szerk.) 1933. május 3-án az amiens-i noviciátusban megkezdte az újoncévet, 1934. május 4-én egyszerű, 1937. május 6-án pedig ünnepélyes fogadalmas ferencessé lett. Az egész idő alatt az amiens-i zárda tagja volt. Haláláig szeretettel és hálával gondolt ide vissza. De elöljárói és rendtársai is szeretettel és megbecsüléssel voltak iránta jó modora és sokoldalú képessége miatt. Magyarul úgy lehetne mondani, hogy ezermester volt. Kőműves, sőt építőmester, asztalos, pék, villanyszerelő (ez volt a kedvenc hobbyja), szakács, cipész . . .

1938-ban a Szentföldre kérte magát. Első működési helye bejrúti kolostorunk volt, majd 1939-ben áthelyezték a jeruzsálemi ferences nyomdába segédigazgatónak. Az idős igazgató halála után pedig ő volt ott az igazgató egészen 1952-ig. Jeruzsálemi működése alatt szintén nagyra becsülték elöljárói és a vezetése alatt levő alkalmazottak is, de több az, hogy az utóbbiak nagyon szerették is jó szíve miatt. Itt Jeruzsálemben nagy barátságban élt a három magyar testvér: a ferencrendi Félix és Ferenc meg a kármelita Dömötör. 1952-ben jött át Buenos Aires-i „Sioni Miasszonyunk" kolostorába, ahol én öt hónappal megelőztem őt. Együtt voltunk 1940-től egészen 1974.máj.31-i haláláig.

Az elöljáróknak igazi jobbkeze volt mindenben. 1973-ban az elöljáró elhatározta, hogy templomunkat felújítjuk a II. Vatikáni Zsinat szellemében. Az oltár kicserélése, a templom kifestése stb. — mindebben közreműködött jótanáccsal, a villany újonnan való bevezetése pedig egészen rá maradt. Szegény már betegen járta az állványokat, sietett, hogy kész legyen, mintha érezte volna, hogy a végét járja. Mire elkészült a templom, és decemberben a Püspök úr újonnan fölszentelte, szegényke már az ágyból kelt fel, hogy egy pár percig megnézhesse munkája eredményét és örüljön annak, amit csinált az Isten nagyobb dicsőségére. Nagy türelemmel viselte nagy fájdalmait, amelyeknek igen ritkán engedett kifejezést arcvonásain. A nyelőcsőrák teljesen fölemésztette; haláláig 90 kilóról 48-ra fogyott.

Kedves Atya, nagyon nehéz helyzetbe hozott engemet, amikor arra kért, hogy a boldogult Ferencről írjak valamit. Nem tudom, hogy eleget tettem-e a kérésének, vagy pedig sokat írtam, ami igazából nem is érdekelte volna. Mindezért ezer bocsánatot kérek.

Magamról csak annyit, hogy itt vagyok 1952.jún.10-e óta, mégpedig a Szentföld szolgálatában, mint „colector de Tierra Santa". Feladatom az, hogy ismertessem a Szentföldet és gyűjtsek fenntartására. Járom Argentina északi részeit: Tucuman, Salta, Jujuy, Catamarca, La Rioja és Santiago del Estero tartományait. A Szolgálat folyóiratot sajnos nem ismerem, és ha lehetséges volna elküldeni, nagyon hálás volnék érte. Ez új esztendőben Isten bő áldását kérem működésükre. Oremos por invicem!

Holocsi Félix
Bmé. Mitre 4661, 1201 Buenos Aires (13)

HORVÁTH KÁLMÁN váli plébános
(1915 — 1975)

A sopronmegyei Zsirán született szegény parasztemberek gyermekeként. Elemi iskolái után a soproni bencés gimnázium diákja lett. Diákéveit a szegénység, kitartó szorgalom, vidám cserkészélmények és a rá később is mindig jellemző derű és jó humor jellemezték. Érettségi után a székesfehérvári szemináriumba került, majd tanulmányai befejezése után 1941.jún.19-én pappá szentelték. Prohászka Ottokár szellemi öröksége életalakító erőként hat a fiatal teológus, majd pap életében. Prohászka-

élménye elkíséri a sírig. Káplánévei után Alcsút, Cece, Székesfehérvár s utoljára Vál plébánosi működésének állomásai. Önmagát nem kímélve dolgozott, élete a munka hevében égett el. „Szentelésének 34. évfordulóján paptestvéreivel akart találkozni, de indulásakor isteni Mestere szólította magához" — olvassuk gyászjelentésén. Június 27-én szeretett plébániatemplomában ravatalozták fel, s a koncelebrált szentmise után innen kísérték utolsó útjára a váli temetőbe megyéspüspöke, paptestvérei, hívei, rokonai és barátai. Halálával gazdag és boldog papi élet zárult le, és sok megkezdett munka, a jövő tervei várnak folytatásra, megvalósulásra. Boldog volt élete, mert őszintén, igaz emberként élt, és mindennek tudott örülni. Isten csodálatos szeretete mosolygott rá a váli völgy ezer szépségéből, hívei és barátai arcáról, néprajzi gyűjteménye kopott tárgyairól, Mackó pulija hűséges szeméből. Ismerjünk meg még néhány mozaikelemet ebből a gazdag életből!

Élő kapcsolata volt egykori szerzetestanáraival. Atyai jóbarátság fűzte össze nemrég elhunyt osztálytársával és barátjával, Bajtay Orossal († 1965), akinek oltalmába ajánlotta a bencés rendbe lépő kisöccsét, e sorok íróját.

A megélt hit embere, a szüntelenül tervező, külsőleg-belsőleg építő pap típusa volt. A cecei freskók, a fehérvári Prohászka emléktemplom újjáépítése, a váli templom és plébánia restaurálása, valamint a váli középkori templom romjainak kiásása csak külső jelei munkásságának. Lelkipásztori tevékenysége utolsó állomáshelyén bontakozott ki a legteljesebben. Felfedezve és felhasználva a helyi adottságokat, hatalmas energiával dolgozott. Híveinek szerető és bölcs pásztora, a zsinat utáni keresztény élet apostola, ugyanakkor a hagyományok megmentője és ápolója volt. Cikkeket írt a Műemlékvédelem c. lapba templomáról vagy egy éppen restaurált képről. Otthona a keresztény humanizmus háza volt, ahol mindenki jól érezhette magát, megtalálta a szellem és a lélek táplálékát, megtapasztalta a házigazda szíves vendégszeretetét.

Közösséget teremteni tudó, nagyvonalú, derűs egyéniség volt, élete az örök Főpap iránti hálából forrásozott, ahogy ezt végrendeletében saját maga írja: „Meg akartam köszönni a Mindenható Istennek a legnagyobb kegyelmet, hogy sok nehézségem ellenére is pap lehettem. Egyetlen vágyam, ambícióm ez volt életemben . . ."

Várszegi Asztrik OSB